This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

G
21
N4K3

GIFT
APR 8 1961

WERKZAAMHEDEN EN VERRICHTINGEN

VAN HET

K. Ned-Vendsch.

AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP

Amsterdam

GEDURENDE ZIJN TIENJARIG BESTAAN

1873-1883.

DOOR

PROF. C. M. KAN.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF
CALIFORNIA

AMSTERDAM. — C. L. BRINKMAN. — 1883.

GIFT OF
Dr. C. A. Kofoid

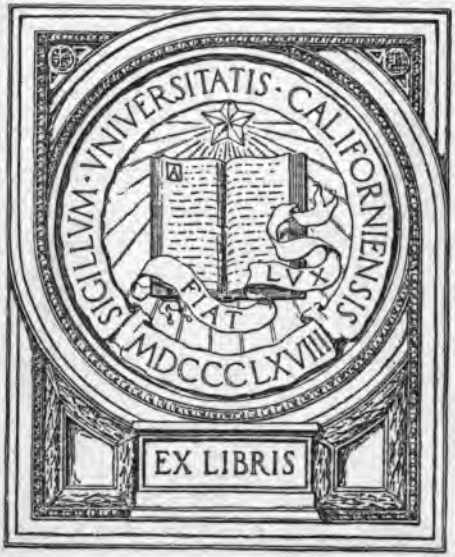

WERKZAAMHEDEN EN VERRICHTINGEN

VAN HET

AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP.

WERKZAAMHEDEN EN VERRICHTINGEN

UNIV. OF CALIFORNIA

VAN HET

AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP,

GEDURENDE ZIJN TIENJARIG BESTAAN

1873—1883,

DOOR

PROF. C. M. KAN.

AMSTERDAM. — C. L. BRINKMAN, — 1883.

G21
N4K3

Gift of Dr. C. A. Kofoid

INLEIDING.

Wanneer op verzoek van het Bestuur van het Aardrijkskundig genootschap, na het 10 jarig bestaan dier vereeniging, het verslag harer geschiedenis en verrichtingen wordt opgesteld en wellicht later in wijderen kring verspreid, kan daarmede geenszins samenstelling en verspreiding van een in jubelstijl geschreven gedenkschrift en het allerminst zelfverheffing op datgene wat gedaan werd bedoeld zijn.

Aangekomen bij dien mijlpaal op den levensweg van het Genootschap, kunnen Bestuur en geschiedschrijver slechts wenschen terug te zien op hetgeen afgelegd is, om, zoo mogelijk, bij hoorder en lezer door het laten spreken der nuchtere feiten de overtuiging te wekken, dat het genootschap naar vermogen in de aangewezen richting werkzaam heeft trachten te zijn. Blijkt daaruit dan, dat die eigenaardige werkzaamheid haar nut heeft gehad en zal hebben, dan zou men daaruit het recht wenschen te ontleenen om voortdurend op dien steun der Regeering en der natie te kunnen rekenen, welken het A. G. tot dusverre wel in ruime mate ondervond, doch welken men krachtiger zou wenschen, naarmate de werkkring van het Genootschap zich uitbreidt. Bleef medewerking nimmer uit,

764091

wanneer het Genootschap zich voor een bepaalde onderneming tot regeering of natie wendde, door dit verslag zou het Bestuur bij het denkend en degelijk deel van het Nederlandsche volk zoo gaarne de overtuiging gewekt zien, dat het Aardrijkskundig Genootschap tot die vereenigingen mag gerekend worden, welke b. v. naast de Mij. tot Nut van 't Algemeen, de Mij. van Nijverheid of zoovele andere genootschappen, en niet minder dan vele philanthropische vereenigingen, den steun der natie waard is.

Wij wenschen daartoe, na karakteriseering van de werkzaamheid des Genootschaps in 't algemeen, aan te toonen wat het verrichtte: ter vermeerdering der kennis van Nederland; van de Nederlandsche Overzeesche bezittingen; van de arctische gewesten en van den aardbol in zijn geheel. Daarna zullen de bemoeiingen des Genootschaps in zake de verbetering van het geographisch onderwijs en de verspreiding der resultaten van de aardrijkskundige studiën hier te lande in het licht worden gesteld; eindelijk zal Nederlands vertegenwoordiging in den vreemde op het gebied der aardrijkskunde door het Genootschap besproken worden.

I.

Inrichting en Werkzaamheid van het Aardrijkskundig Genootschap in 't algemeen.

Welk doel die vereeniging zich voor 10 jaar bij de oprichting voor oogen stelde en welke middelen zij tot het bereiken daarvan wilde aanwenden, blijkt uit de beide eerste artikelen van het reglement, die, bij 't herzien 1) daarvan, onveranderd bleven. Het Genootschap wilde de

1) Zie Verslag der 26e en 29e Alg. Verg. Dl. IV, p. 77 en 320.

belangstelling voor de aardrijkskundige wetenschappen bij het Nederlandsche volk opwekken; geographische expedities en reizigers, bij voorkeur Nederlandsche, ondersteunen; door 't verspreiden van meerdere kennis van landen en volken den ondernemingsgeest der natie op het gebied van handel, scheepvaart en industrie verlevendigen; de reizen van Nederlandsche toeristen voor de aardrijkskundige wetenschap vruchtbaar maken; het doelmatig onderwijs in aardrijkskunde bevorderen; landen, tot kolonisatie en emigratie geschikt, bespreken. — Als middelen tot het bereiken van dit doel werden aanbevolen: het jaarlijks houden van eenige algemeene vergaderingen; het uitgeven van een tijdschrift; het verschaffen van inlichtingen aan bovengenoemde toeristen; het zich in verbinding stellen met andere genootschappen; het vormen van een bibliotheek en het stichten van filiaal-vereenigingen.

In hoeverre men er naar gestreefd heeft de zoo verschillende bedoelingen van het Genootschap in het afgeloopen tijdperk te bereiken, zal natuurlijk in de later volgende hoofdstukken moeten blijken. Hier zij slechts opgemerkt, dat werkelijk alle middelen, welke bij de stichting opgegeven werden, zijn aangewend. Meer dan 40 algemeene vergaderingen zijn gehouden 1), waarvan telkens niet enkel in het Tijdschrift, maar ook in de voornaamste bla-

1) Van de 10 eerste vergaderingen werd verslag gegeven in het 1e deel van het Tijdschrift van het Genootschap, resp. p. 3, 6, 31, 35, 69, 159, 233, 226, 329, 333; in het tweede deel van vergadering 11—17, resp. p. 1, 71, 143, 217, 221, 329, 334; in het derde deel van 18—23, resp. p. 77, 127, 132, 213, 222, 318; in het vierde deel van 24—30, resp. p. 1, 77, 87, 160, 236, 319 en 330; in het vijfde van 31—33, resp. p. 1, 73 en 123; in het zesde van 34—37, resp. p. 1, 87, 121 en 203; in het zevende van 38—40, resp. p. 38, 44 en 102.

den 1) verslag werd gegeven; van het Tijdschrift zagen zes banden het licht behalve de Bijbladen 2); aan tal van reizigers en toeristen werd hulp verleend en voor de publicatie van hun beschrijvingen werd zorg gedragen; uit de hier achter volgende bijlage (K) kan blijken, met welke genootschappen (ongeveer 60) de vereeniging zich in verbinding stelde en in wisseling van geschriften trad; een bibliotheek werd gevormd, die, door ruiling of schenking in 't leven geroepen, naar vermogen door aankoop wordt aangevuld. 3)

1) De uitvoerigste verslagen kwamen voor in het Handelsblad, de Nieuwe Rotterdamsche Courant, de Opr. Haarl. Courant en het Dagblad.

2) De zes banden van het tijdschrift verschenen tusschen de jaren 1874—82. In de Bijbladen werden gepubliceerd: *De reis der Pandora naar de Noordpool-gewesten, in den zomer van* 1875 en *van* 1876, door L. R. Koolemans Beynen; *de Residentie-kaarten van Java en Madoera* en *de Triangulatie van Sumatra*, door F. de Bas; *Plan van een onderzoekingstocht in Midden-Sumatra*, door J. Schouw Santvoort; *Sumatra-expeditie*, (voorloopige berichten der expeditie-leden); *de verslagen der tochten met de Willem Barents* in 1878 en 1879; *Geographische verspreiding der minerale bronnen in den Indischen Archipel*, door Dr. Fr. Schneider; *Aanteekeningen op het* 1*e deel van Java* enz., door den regent van Brebes; *Mémoire sur le port du Recife*, par V. Fournié et E. Béringer; *La Hollande et la Baie—Delagoa*, par M. L. van Deventer. Bovendien publiceerde het genootschap een aflevering (no. IX : *Handleiding tot het statistisch onderzoek*, door Prof. Vissering) van de *Handleiding tot wetenschappelijke waarnemingen ten behoeve van reizigers, koloniale ambtenaren, consuls enz.* (Zie Tijdschr. Dl. I, p. 6 en 231); *Het vaarwater van de schipbreukelingen van het stoomschip Koning der Nederlanden* enz. door Mr. S. C. J. W. van Musschenbroek en het werk *Midden-Sumatra, Reizen en onderzoekingen der Sumatra-Expeditie*, enz., onder de publicaties over de Nederlandsche Koloniën breedvoeriger vermeld.

3) *Opgave der aanwinsten van de bibliotheek* vindt men in het

Bleef dus geen middel onaangewend om het hoofddoel, bij de oprichting beoogd, (opwekking van belangstelling voor de aardrijkskundige wetenschappen bij het Nederlandsche volk), nader te komen, het kan zijn nut hebben tevens na te gaan, of men ook de bij die oprichting uitgesproken *beginselen* getrouw is gebleven. Heerschte te dien opzichte bij alle opzichters geen volkomen eenstemmigheid van gevoelen 1), het is nu tijd na te gaan, of het toen gevolgde gevoelen der meerderheid terecht heeft gezegevierd, dan wel, of men thans wellicht den toen door de minderheid aangewezen weg zal dienen op te gaan.

Daarin was men het terstond volkomen eens, dat uit het Aardrijkskundig Genootschap nimmer een zoogenaamd geleerd genootschap mocht groeien 2). Men achtte dit om verschillende redenen, doch vooral dáárom minder wenschelijk, dewijl de aardrijkskunde zelve een zoo eigenaardige plaats tusschen de wetenschap en de praktijk inneemt; of, zooals de voorzitter zich bij de oprichting van het genootschap uitdrukte, een bij uitstek practische wetenschap moest genoemd worden 3).

Tijdschrift Dl. I, pag. VII, XIV, XXIX en XXXVI; *het reglement* id. p. VI; *Een woord tot inleiding van den Catalogus* in Dl. III, p. I; *de Catalogus der boeken en kaarten van het Aardr. gen. op* 1 *Juli* 1878 in Dl. III, p. 1—48 (afzonderl. pagineering); 1*e Vervolg*, p. 48; 2*e vervolg*, p. 49; 3*e vervolg* Dl. IV, p. 53—66; 4*e vervolg* Dl. V, p. 67—76; 5*e vervolg* Dl. VI, p 76—82.

1) Zie *Geschiedenis van 't ontstaan van het Aardr. gen.* Dl. I, p. 1—3, waar de besprekingen van het comité, dat het concept-reglement vaststelde, worden medegedeeld. Dat concept werd ter eerste algemeene Vergadering (Dl. I, p. 4) zonder belangrijke wijzigingen tot definitief reglement verheven.

2) Zie Dl. I, p. 13.

3) Dl. I, p. 13.

Daar men van dat beginsel uitging, werd dan ook bij het houden der voordrachten en bij de plaatsing van artikelen in het Tijdschrift niet enkel het oog gehouden op de strenge beoefening der aardrijkskunde als wetenschap, maar evenzeer op de verspreiding der door die beoefening verkregen resultaten in meer geleidelijken en boeienden vorm, iets wat in Nederland dubbel noodzakelijk was, dewijl de hier te lande vroeger zoo levendige belangstelling in aardrijkskunde, zonder ooit geheel te verdwijnen, geruimen tijd had gesluimerd en dus met beleid weder moest gewekt worden 1). En dewijl voorts nimmer vergeten mocht worden dat „een handeldrijvend volk steeds nieuwe middelen en wegen voor winstgevende betrekkingen moet „zoeken" 2), werd dan ook bij de verschillende expedities, die ondernomen of beschreven werden, zoowel op het wetenschappelijk nut als op de practische voordeelen, die daaraan te verbinden waren, gelet en gewezen.

Van den anderen kant heeft het genootschap zich nimmer rechtstreeks op het gebied der practijk willen begeven, zooals het, geheel in overeenstemming met dit beginsel, het *bespreken* van tot kolonisatie en emigratie geschikte landen, bijv. Zuid-Afrika, heeft uitgelokt, zonder daarom ooit emigratie of kolonisatie aan te bevelen of te ontraden 3). Kwam het Aardrijkskundig genootschap bij

---

1) Wat men met het Tijdschrift beoogde is uitvoerig uiteengezet in dat orgaan zelve. (Dl. I, p. 206).

2) Insgelijks woorden van prof. Veth, gebezigd in zijn „Openingsrede" (Dl. I, p. 13.)

3) Zie *Geschiedenis van 't ontstaan* enz. p. 2. Zelfs het bespreken werd door sommige oprichters gevaarlijk en overbodig geacht. Men noemde het overbodig, dewijl het bespreken als van zelve uit het artikel, handelende over verspreiding van meerdere kennis aangaande

het tersprake brengen van dergelijke voor wetenschap en praktijk even belangrijke onderwerpen, b.v. de Nederlandsche of Indische kartographie of hydrographie, soms op het terrein van de Regeering of andere daarover gestelde lichamen, het heeft steeds gezorgd zich door wetenschappelijke en technisch ervaren mannen te laten voorlichten, de zaak in 't openbaar te doen bespreken en de daar geuite meeningen ter kennisse der Regeering of van die lichamen te doen brengen 1). Daarmede achtte het dan ook in deze zaak weder zijn werk afgeloopen en zijn plicht volbracht. Bepaalde wenken te geven lag, meende men, niet op zijn weg, gelijk het den handelaar of industrieel nimmer rechtstreeks heeft willen voorlichten of raad geven. In dien geest heeft men het artikel van het reglement „aanmoedigen van den ondernemingsgeest der natie" nimmer kunnen of willen opvatten.

Was men het bij de oprichting over de tot dusver besproken beginselen terstond eens, andere punten gaven tot meer verschil van gevoelen aanleiding. Zoo deed zich, bij 't in werking treden van het genootschap, de vraag voor, of men één lichaam zou vormen, dan wel met afdeelingen werken, d. i. in verschillende deelen des lands of elders

---

landen en volken, voortvloeide; gevaarlijk, dewijl het den schijn kon geven, als wilde het genootschap tot emigratie aansporen of zich met de leiding daarvan belasten. Ten slotte werd slechts met 7 tegen 6 stemmen besloten het bespreken der tot emigratie en kolonisatie geschikte landen als een afzonderlijk deel van het artikel, waarin het doel des genootschaps omschreven werd, op te nemen.

1) Zie nader over deze bemoeiingen van het Genootschap in zake de hydrographie en kartographie van Ned.-Indië de publicaties van het Aardr. Gen. over de Ned. Koloniën, als Bijlage B bij dit Verslag gevoegd.

secties oprichten 1). Tot dusver heeft de ondervinding de meerderheid, die secties niet wenschelijk achtte, in 't gelijk gesteld. Immers de departementen, die opgericht werden, hebben steeds een kwijnend leven geleid: dat te Enkhuizen ging te gronde; de filiaal-inrichting in de Transvaal verheugde zich in een zeer kort bestaan 2); het departement Middelburg gaf slechts eenigen tijd teeken van leven 3). Concentratie van krachten bij een wetenschap, die slechts een betrekkelijk klein aantal beoefenaars telde, werd dus terecht bij de oprichting als wenschelijk voorgesteld.

Een ander punt, waarover bij de oprichting van het genootschap verschil van gevoelen heerschte, was het kiezen van een zetel. Men wankelde geruimen tijd tusschen Amsterdam als handelsplaats, den Haag als zetel der regeering of Utrecht als akademiestad, waar tevens het Meteorologisch Instituut en de daaraan verbonden afdeeling Zeevaart gevestigd waren 4). Werd Amsterdam ten slotte

---

1) Zie *Geschiedenis van 't ontstaan* enz. Dl. I, p. 2. Slechts één der oprichters wenschte afdeelingen en uitte in verband daarmede het denkbeeld van het debat in plaats van de lezingen ter algemeene vergadering.

2) Zie daarover de Jaarverslagen 1875—76 en 1876—77 alsmede het Verslag der 17de Algemeene Vergadering.

3) Over de departementen Enkhuizen en Middelburg, zie de Jaarverslagen 1877—79 (Dl III, p. 218), 1879—80 (Dl. IV, p. 315), 1880—81 (Dl. V, p. 118). Over de opheffing van het dep. Enkhuizen, zie Jaarverslag 1881—82 (Dl. VI, p. 207). Het Indisch Aardrijkskundig Genootschap is geen filiaal van het Aardrijkskundig Genootschap in het moederland. Heeft men ons wel ingelicht, dan wordt er te Soerabaija over gedacht zich bij het Nederlandsch genootschap aan te sluiten.

4) Zie *Geschiedenis van 't ontstaan* Dl. I, p. 1 en 3. Over dit zoo belangrijke punt werd door de oprichters van het Genootschap geen be-

gekozen op grond voornamelijk van het verband, dat men steeds tusschen geographie en Nederlands eerste middel van volksbestaan, den handel, wenschte gebracht te zien, — meer en meer werd het ook werkelijk de zetel van het Genootschap, toen tusschen het Bestuur der hoofdstad en die vereeniging door verbinding van de bibliotheek des genootschaps aan de boekenverzameling van de universiteit en door het afstaan van een lokaal in dat gebouw voor het archief en de bestuursvergaderingen van het genootschap, een zooveel nauwere band ontstond. Voegt men daarbij, dat het gemeentebestuur van Amsterdam aan den wensch van het Bestuur gehoor gaf en een leerstoel voor de aardrijkskunde aan haar universiteit oprichtte; dat verschillende lichamen daar ter stede (wij noemen slechts: Natura Artis Magistra, de Indische Handelsbank, de Handelmaatschappij, de stoomvaart Nederland) bij herhaling hun belangstelin het Aardr. Genootschap betoonden; dat Amsterdam, in dezen waardig ter zijde gestaan door de zusterstad aan de Maas, herhaaldelijk en krachtig de uitrusting van expeditie steunde; dat de Bestuursvergaderingen in die stad gehouden worden; dat het Bureau en (behalve de Voorzitter) het geheele huishoudelijke Bestuur daar is gevestigd en ongeveer de helft der algemeene vergaderingen daar ter plaatse werden gehouden, — dan mag de keuze van Amsterdam uit de bovengenoemde steden, van achteren gezien, alleszins gelukkig en in het belang van de vereeniging genoemd worden.

Ook over de wijze, waarop men de toelating der leden

---

slissing genomen. Nadat men het doel der vereeniging had vastgesteld, werd de beslissing in zake de keuze van een zetel aan de 1e algemeene vergadering overgelaten, die daarop Amsterdam daartoe aanwees (Dl. I, p. 4).

van den beginne af aan geregeld heeft, kan men tevreden zijn. Verhieven zich enkele stemmen onder de oprichters, die tot benoeming bij keuze adviseerden, (eene met contributie gepaardgaande onderscheiding), tot dusver kan het Aardr. genootschap zich niet beklagen, dat het bij de toelating de deur tot het binnentreden zoo wijd mogelijk openzette, zonder iemand zijdelings of rechtstreeks tot binnengaan te dwingen. Werd in den beginne op alleszins verklaarbare wijze door volijverige en belangstellende Bestuurders of leden de aandacht op de vereeniging en haar eigenaardig doel en streven gevestigd, later meende men zich daarvan te moeten onthouden. En toch bleef het aantal leden steeds klimmende, zoodat de achtereenvolgende jaarverslagen 1) de cijfers 200, 360, 435, 560, 720, over de 800 en ruim 900 aanwijzen, op welk cijfer het ledental de laatste jaren is blijven staan, ook nadat de contributie, in verband met de regeling der betaling van het tijdschrift, van *f* 5 op *f* 10 werd gebracht. Blijkt uit deze geheel *vrijwillige* toetreding het best, onder welke standen de belangstelling voor de aardrijkskundige wetenschap bestaat en worden daarbij de meest uiteenloopende standen en beroepen vertegenwoordigd 2), dan volgt daaruit op nieuw, hoe

---

1) Het 1° en 2° Jaarverslag (1873—'74 en '74—'75) vindt men Dl I, p. 37 en 230; het 3° en 4° (1875—'76 en '76—'77) Dl. II, p. 75 en 337; het 5° (1877—'78) Dl. III, p. 218; het 6° en 7° (1878—'79 en '79—'80) Dl. IV, p. 83 en 325; het 8° (1880—'81) Dl. V, p. 118; het 9° (1881—'82) Dl. VI, p. 207.

2) Zie Dl. I, p. 38. De ledenlijsten vindt men in Dl. I, p. I, XI, XXI, XXVII, XXXIII; Dl. II, p. I; Dl. IV, p. 1—20. Nadere bijzonderheden over de leden in de Zuid-Afrikaansche republieken vindt men in het Jaarverslag 1875—'76 en 1876—'77 en het Verslag der 17e Alg. Vergadering. Zie verder over de leden: Jaarverslag 1877—'78

het Aardrijkskundig Genootschap in velerlei behoeften heeft te voorzien, en dit vooral bij zijn publicaties nimmer uit het oog moet verliezen. —

Mag dus uit het bovenstaande opgemaakt worden, dat de meeste beginselen, bij de oprichting van het genootschap vastgesteld, de proef der ondervinding hebben doorstaan, de samenstelling van het bestuur en de inrichting van het Tijdschrift hebben eenige wijzigingen ondergaan, wijzigingen, die echter slechts hebben moeten dienen om ook in dezen

---

Dl. III, p. 216 en 218; voorts IV, p. 77, 83, 160, 319, 325 en 330; V, p. 118 en VI, p. 80.

Van alle staten van Europa heeft Nederland na Frankrijk en Denemarken in verhouding tot zijn bevolking het grootste aantal leden. Dit blijke uit nevensgaande tabel, wier gegevens ontleend zijn aan Behm's Jahrbuch 1883, p. 701.

Verhouding van het aantal leden der geographische genootschappen in de verschillende landen tot het aantal der bewoners:

1. Denemarken	1	op	de	2144.
2. Frankrijk	1	„	„	2744.
3. Nederland	1	„	„	4375.

(Worden daarbij gerekend de leden van het Kon. Instituut voor Taal-Land- en Volkenkunde van Ned. Indië te 's Hage, dan is de verhouding 1 op de 3164.)

4. België	1	op	de	3826.
5. Portugal	1	„	„	4552.
6. Zwitserland	1	„	„	4824.
7. Duitsche Rijk	1	„	„	5788.
8. Zweden	1	„	„	6103.
9. Engeland	1	„	„	10,449.
10. Italië	1	„	„	11,988.
11. Roemenië	1	„	„	25,600.
12. Oostenrijk-Hongarije	1	„	„	32,513.
13. Vereen. Staten	1	„	„	44,276.
14. Spanje	1	„	„	48,323.
15. Rusland	1	„	„	90,909.

de bovenbesproken beginselen in ruimer toepassing te brengen. Werd het bestuur oorspronkelijk uit 12 leden samengesteld, die maandelijks vergaderden, sedert de laatste jaren werd daarin deze verandering gebracht, dat het aantal Bestuursleden van 12 tot 18 klom; dat een onder-voorzitter werd benoemd; dat de streng huishoudelijke werkzaamheden werden geregeld of voorbereid door een huishoudelijk Comité, en dat de volledige Bestuursvergaderingen, die om de 2 maanden plaats hadden, vooral aan de bespreking der wetenschappelijke werkzaamheid der vereeniging werden gewijd. Uit de keuze van Bestuursleden kan blijken, 1) dat telkens de vertegenwoordigers van handel, nijverheid, leger en vloot naast de beoefenaars der geographische wetenschap zitting namen, zoodat bij de voorbereiding van expeditien of publicaties of bij 't bespreken der werkzaamheden van het Genootschap de belangen van wetenschap en practijk, alsmede de verschillende klassen van leden, in het Bestuur hun vertegenwoordigers vonden.

Wat het tijdschrift betrof, men liet het eerst op ongeregelde tijden uitkomen, waardoor het dan ook werkelijk al te ongeregeld uitkwam. Daarin werd verbetering gebracht door het verschijnen der tweemaandelijksche afleveringen, waarin de steeds rijkelijk toestroomende bijdragen, zonder hun actualiteit te verliezen, konden opgenomen en de belangrijkste ontdekkingen en feiten op geographisch gebied konden vermeld en besproken worden, terwijl bij het Bestuur bij voortduring maatregelen in overweging zijn om de publicatie van de laatste rubriek nog sneller te doen plaats

1) Zie over de leden van het Bestuur Dl. II, p. XV; Dl. III, p. 216, 218 en 224 (benoeming van een ondervoorzitter); Dl IV (de Verslagen der 25 — 30ste Alg. Vergadering), p. 77, 83, 160, 319, 325 en 330; Dl. V, p. 118 en 119; Dl. VI, p. 1, 87, 203, 207. Over het Bureau, zie het Jaarverslag 1881—82. Dl. VI, p. 207.

hebben en in dezen aan den eisch, bij geographische publicaties terecht gesteld, te voldoen.

En wat van het Tijdschrift gold, zal ook van de algemeene vergaderingen moeten gelden. Ook bij deze zal het Genootschap nog meer aan de eischen van onzen tijd moeten voldoen, die geen lange voordrachten, welke kort daarna gepubliceerd worden, wil aanhooren en slechts dan tijd voor vergaderingen overhoudt als daarin de quaestiën van den dag of van groot actueel belang, behoorlijk maar kort ingeleid, in debat worden gebracht. Ook in de inrichting der algemeene vergaderingen, die alleen kwijnden, terwijl 's Genootschaps bloei uit zoovele andere zaken kan aangetoond worden, moet dus verandering komen, die door het Bestuur thans reeds ernstig wordt overwogen. Toch mag niet over het hoofd gezien worden, dat het in de eerste 10 jaren voor een groot deel de algemeene vergaderingen geweest zijn, die de aandacht op de jeugdige vereeniging hebben gevestigd en de verspreid wonende leden hebben te zamen gebracht. Niet zoozeer ook de bijeenkomsten zelven acht het bestuur overbodig als wel vele daar verrichte werkzaamheden. Mag het dus gelukken in plaats daarvan punten op den beschrijvingsbrief te brengen, welke tot gedachtenwisseling en werkzaamheid van meer dan één lid der vergadering kunnen leiden of beroemde reizigers als sprekers te doen optreden, dan is het te wenschen, dat het Genootschap ook op dat gebied de werkzaamheid kan ontvouwen, welke in overeenstemming is met zijn ernstig streven om alle door het reglement voorgeschreven middelen ter bereiking van het gestelde doel aantewenden. —

Wij achten hiermede de werkzaamheid van het Aardrijkskundig Genootschap in het algemeen, zijn karakter en

streven in het eerste decennium van zijn bestaan, voldoende uiteengezet. Wij zullen thans die werkzaamheid op de boven genoemde, meer beperkte en omschreven terreinen nagaan.

II. Vermeerdering der kennis van Nederland.

Bij 't nagaan van datgene, wat het genootschap voor de vermeerdering der kennis van Nederland verrichtte, dient men het tijdperk vóór en na de oprichting der afdeeling Nederland te onderscheiden. In het eerste tijdperk was die werkzaamheid geringer en onsamenhangender, en droeg zij dus ook minder vrucht. Op een der eerste algemeene vergaderingen bracht de heer Witkamp de leemten in onze kennis van Nederland ter sprake 1) en lokte hij een discussie uit over de nauwkeurigheid der kaarten van het Topographisch Bureau, terwijl op diezelfde bijeenkomst Dr. Hartogh Heys van Zouteveen van de heeren Dr. Leemans en Witkamp de toezegging verkreeg van hun ondersteuning bij de vervaardiging eener prae-historische kaart van Duitschland, Nederland en België, waarvan de heer H. H. van Zouteveen de bewerking voor eenige provincien van Nederland op zich had genomen. Bleef het hij deze bespreking en toezegging, wij meenden ze toch te moeten vermelden, daar het zijn nut kon hebben ook aan de geopperde plannen en gedane toezeggingen in onze geschiedenis te herinneren. Niet altijd lag de schuld aan onze vereeniging, wanneer de plannen niet volvoerd, de toezeggingen niet vervuld werden.

Dit resultaat werd althans door die bespreking der Topographische kaart verkregen, dat het bestuur zich tot Provin-

1) De hier en elders genoemde voordrachten worden met opgave van den juisten titel onder de Bijlagen nauwkeurig vermeld. Zie voor Nederland Bijlage A.

ciale Staten en gemeentebesturen wendde met het verzoek om aangifte, beschrijving of teekening van de veranderingen, welke gemeenten door inpolderingen als anderszins zouden en hadden ondergaan. De catalogus onzer bibliotheek wijst aan, dat dit verzoek niet vruchteloos is geweest.

Kort daarna leverde de Heer J. Kuijper zijn studie van Nederland's bevolkings-dichtheid, toegepast op, en opgehelderd door een kaartje van de provincie Utrecht, terwijl de Heer Witkamp de bevolking van het geheele koninkrijk naar aanleiding der resultaten van de volkstelling van 1869 en de provinciale verslagen over 1873 ter sprake bracht. Voegt men daarbij de bespreking der kolenvelden in Limburg, door Dr. H. F. R. Hubrecht, de beschrijving van het Nederlandsche volkskarakter door den Heer Kuijper, en kleine bijdragen op 't gebied der historische geographie, dan is opgesomd, wat vóór de oprichting der Afdeeling Nederland voor de vermeerdering der kennis van Nederland verricht was. De oprichting dier afdeeling 1) had vooreerst ten gevolge, dat een Commissie in het leven werd geroepen, die zich de uitbreiding der kennis van den vaderlandschen bodem tot *hoofd*doel stelde, en niet alleen zelf scherp lette op de veranderingen, welke die bodem door droogmaking, inpoldering, wijziging van gemeentegrenzen, ontginning van veenpolders, verlegging van riviermonding en loop, nieuw aangelegde spoorwegen, kunst- en waterwegen enz. onderging, maar daarvan ook opgave verzocht bij regeering, gewestelijke en gemeente-

1) Over de oprichting dier afdeeling, zie het Verslag der 17 Algem. Vergad. (Dl. II, p. 334). Zie verder: Dl. III, p. 107 en 5e Jaarverslag p. 219; Jaarverslagen en Verslag der 24e Algem. Verg. (Dl. IV p. 2, 3, 84 en 326); de Voordracht van den Heer Kuijper over het ontstaan en doel dier afdeeling (Dl. IV, p. 239); voorts Dl. V, p. 119 en Dl. VI, p. 208 en 211.

besturen of belangstellende personen. Door het Bestuur des Genootschaps, dat zich daartoe per adres tot de Regeering richtte, geholpen 1), geraakte de afdeeling Nederland weldra in het bezit van een belangrijke kaartenverzameling, en kon zij met de publicatie van kaarten en beschrijvingen van gewijzigde terreinen in het Tijdschrift des genootschaps beginnen, welke zij, door een subsidie uit de kas des Genootschaps gesteund, sedert geregeld heeft voortgezet. Wij noemen als voornaamte dier publicaties: de kaartjes der door de droogmakerijen van de Legmeer en van de Noorder- en Zuiderpolder rondeveenen gewijzigde terreinen; de waterwegen in Nederland; Rotterdam van 1853—1878; Schetskaart en beschrijving der belangrijkste Terreinsveranderingen, in Nederland gedurende de laatste jaren tot stand gekomen; het Amsterdamsche Noordzeekanaal en de haven- en gemeentewerken te Amsterdam. Heeft de afdeeling, in aanmerking genomen de fondsen, die haar toegestaan zijn, en de voortdurende wisseling in het secretariaat, dus reeds een en ander verricht, — van 't geen nog vóór haar ligt heeft zij het levendigst besef. Zooals haar voorzitter, de Heer Kuijper, verzekerde, heeft zij niet alleen nog vele bijdragen in portefeuille, maar zal zij zich ook de opleiding van den Nederlandschen onderwijzer in de kennis van den vaderlandschen bodem aantrekken, en zich met de spelling der Nederlandsche namen bezighouden. Van dit laatste kan zij eerstdaags de bewijzen leveren door de publicatie der „Woordenlijst van Nederlandsche plaatsnamen," waarover zoo aanstonds meer zal gezegd worden.

Dat het bestuur in dezen niet alles aan de Afdeeling Nederland mocht overlaten, lag in den aard der zaak. Zelf

---

1) Dl. II, p. 364.

standig waren dan ook zijn bemoeiingen in zake het verkrijgen van meerdere kennis aangaande de ethnologie van Nederland, voor de samenstelling eener linguistische kaart en het wetenschappelijk onderzoek naar de juiste spelling der Nederlandsche plaatsnamen. Bepaalde het zich bij het eerste punt tot de publicatie van Dr. A. Sasse's voordracht over de waarde van schedelonderzoekingen en de waarde daarvan voor de Ethnologie van Nederland, met bijbehoorende kaart, verder reikten zijn zorgen voor de publicatie der linguistische kaart. Nadat Prof. Kern, op wiens iniatiatief deze bemoeiingen van het bestuur begonnen, het nut eener linguistische kaart uitvoerig had aangetoond, en op de medewerking van het genootschap aangedrongen, benoemde het Bestuur onder diens presidium een commissie 1), welke een lijst van vragen stelde, per circulaire van wege het Genootschap aan tal van belangstellenden rondgezonden; welke commissie, toen ongeveer 300 lijsten, beantwoord, inkwamen, de werkzaamheden bij 't in kaart brengen of voorstellen van 't verloop der tongvallen, onderling verdeelde. Eerlang hoopt het Genootschap de vruchten der werkzaamheid dier zoo goed samengestelde commissie, die dan nu volkomen het verlangen van haar belangstellenden Voorzitter kan bevredigen, te kunnen publiceeren.

Wat het wetenschappelijk onderzoek naar de juiste spelling der Nederlandsche plaatsnamen betreft, de daarvoor door het Bestuur gekozen commissie heeft zeker een geheel anderen werkkring dan de Afdeeling Nederland. De laatste stelt slechts een „Register van plaatsen in Nederland" samen „door 't raadplegen van het bestaande en

1) Over de commissie voor die kaart, zie het jaarverslag 1879—80 (Dl. IV, p. 326).

't volgen der nieuwe spelling (voor dit gedeelte heeft Prof. de Vries zijn medewerking toegezegd), en leidt het daarheen, dat het goedkoope boekje, ingericht als het Woordenboek van de Vries en Te Winkel, tevens dienst zal kunnen doen als klein geographisch woordenboek, waarin ook de bevolkingscijfers der gemeenten, de namen der wateren en der merkwaardigste polders zullen voorkomen" 1).

De andere commissie daarentegen wenscht de kennis van den *oorsprong* en van de *geschiedenis* van het woord (of van den plaatsnaam) en de veranderingen, die dat woord in den loop der eeuwen ondergaan heeft, na te sporen. Haar werkzaamheid en het programma der bewerking voor die personen, welke met de commissie samenenwerken, is dus van geheel anderen aard, zooals uit de circulaire, door de commissie aan die personen verzonden 2), en uit de voortreffelijke proeven, van die werkzaamheid reeds geleverd, duidelijk genoeg heeft kunnen blijken 3).

Wij stappen thans af van 's Genootschaps bemoeiingen in zake de vermeerdering der kennis van Nederland, na er nog even aan herinnerd te hebben, dat door Jhr. mr. J. K. W. Quarles van Ufford de Friesche wadden en de daar plaats hebbende landaanwinningen zijn ter sprake

---

1) Zie Dl V, p. 119.

2) Zie Dl. V, p. 148 (M.) Zie over de werkzaamheid der beide commissiën verder Dl. VI, p. 207.

3) In het pas verschenen Geogr. Jahrbuch (p 394) noemt prof. Egli Dr. Dornseiffen's bijdrage over *Amersfoort* „eine musterhafte, genau dem Programm entsprechende Monographie"; die van den Heer Winkler over de *spelling der Friesche plaatsnamen* „von spannendem Interesse, merkwürdig klar und überzeugend geschrieben" en het „Vorgehen der niederländischen geogr. Gesellschaft ein Schritt durch welchen sich Holland eine onomatologische Ehrenstelle gesichert hat."

gebracht; dat voor nekrologiën van verdienstelijke Nederlandsche geographen en 't in 't licht stellen hunner werkzaamheid voor Nederland is gezorgd; dat onder de mededeelingen steeds de nieuwste statistische gegevens voor Nederland werden vermeld en dat het Bestuur ernstig het plan overweegt om een wetenschappelijke Handleiding voor de beoefening der geographie van Nederland samen te stellen, zoowel in 't belang van onze landgenooten zelve, als in medewerking met onze oostelijke naburen, die de bouwstoffen voor zulk een „Landeskunde" van Midden-Europa verzamelen en daarbij de hulp van Oostenrijk, België, Zwitserland, Rusland en Nederland inroepen.

III.

Vermeerdering der kennis van de Nederlandsche Oost- en West-Indische koloniën.

Neemt men in aanmerking, hoevele genootschappen, vereenigingen en tijdschriften zich zoowel hier te lande als in Indië zelve de vermeerdering der kennis van onze bezittingen ten doel stellen, dan zou men bij den eersten oogopslag kunnen meenen, dat het Aardr. Genootschap had kunnen gemist worden, althans op dat gebied zijn voornaamste werkzaamheid niet zou hebben ontwikkeld. Toch is het tegendeel waar. Zooals bij de oprichting werd beloofd, zou juist het eigenlijk aardrijkskundig onderzoek der koloniën als hoofddoel gesteld worden, en die belofte heeft men naar vermogen trachten te vervullen. Reeds op de eerste bijeenkomst kwam Atjeh ter sprake, en werd de Minister van Koloniën verzocht aan de expeditie naar Atjeh weten-

schappelijke mannen toe te voegen 1). Op de derde algemeene vergadering besprak de Heer P. J. B. C. Robidé van der Aa Nederlands roeping ter verkrijging van meer kennis van Nieuw-Guinea, terwijl weldra de onderzoekingstocht naar Midden-Sumatra in zijn voorbereiding, uitvoering en later in zijn publicatie een groot deel der werkzaamheid van het Bestuur in beslag nam. Moet de geschiedschrijver zich ten plicht rekenen de feiten naar waarheid voor te stellen en tevens ware verdienste tot haar recht te doen komen, dan dient hij hier, in plaats van den algemeenen term „het Bestuur" te bezigen, een bepaalden naam te noemen, een naam, die bij 't nalezen der notulen van de tallooze vergaderingen, van de stukken, brieven en publicaties, op deze zaak betrekking hebbende, telkens terugkeert. Het is die van den Heer Versteeg, welke het denkbeeld eener expeditie naar Sumatra, dat onuitgewerkt ter Bestuursvergadering gebracht werd, terstond met practischen blik aangreep, in zijn gewicht ontvouwde en het uitwerkte tot een plan, 't welk in hooge mate de sympathie van natie en regeering kon verwerven. Toen de dagen der voorbereiding en uitvoering kwamen, was hij de ziel, de voornaamste werkkracht in het comité, die zijn kennis *van* en zijn relatiën *in* Indië geheel ten bate van de expeditie aanwendde, en zich (de notulen van het Sumatra-Comité, thans in het Archief des Genootschaps ter ruste gelegd, bewijzen het) tal van werkzaamheden getroostte, die niet naar buiten klonken, maar des te meer van innige liefde voor de zaak spreken. Heeft de Voorzitter door de publicatie van het werk: „Midden-Sumatra" het Genootschap een eerzuil gesticht, in dit gedenkschrift van 's Genootschaps 10 jarig bestaan en werk-

1) Dl. I. p. 11. Vgl. p. 96.

zaamheid worde door ons de naam van zijn ondervoorzitter uitdrukkelijk vermeld, die tot de zorgvuldige voorbereiding en uitvoering van deze krachtigste daad der vereeniging, de zoo goed geslaagde expeditie naar Midden-Sumatra, het meest heeft bijgedragen.

Om thans evenwel tot Indië terug te keeren en nog eenige bemoeiingen te vermelden, die natuurlijk in gewicht bij de Sumatra-expeditie moeten achterstaan, — voor zoover het Genootschap dat geographisch onderzoek niet zelf kon ter hand nemen, heeft het steeds getracht dit zooveel mogelijk te bevorderen. Daartoe verleende het zijn eigen steun aan, of vroeg het dien der regeering voor reizigers en geleerden 1); daartoe richtte het reeds kort na zijn oprichting een circulaire tot consulaire agenten en ambtenaren en andermaal (ruim een jaar geleden) aan Indische belangstellenden, met opgave van een zeker aantal vragen ter leiding van dat onderzoek 2); daartoe liet het de Indische cartographie, de hydrographie en den geographischen dienst in Indië zoo dikwijls ter vergadering en in het Tijdschrift bespreken, en stelde het levendig belang in de regeling en het Bestuur van het Ethnographisch museum 3), dat zoo belangrijke diensten bewijzen kan aan den beoefenaar der Indische land- en volkenkunde. Voegt men daarbij den krachtigen steun, verleend bij de samenstelling eener geographische bibliographie, en de nauwe verbindingen, met hem aangeknoopt, die zich thans in Amerika voorbereidt om later in Indië het lang verwaarloosde anthropologisch onderzoek

1) Vgl. Dl. V, p. 120.

2) Dl. V, p. 146 (M.).

3) Dl. I, p. 39. Vgl. ook p. 8. Het adres aan de Tweede Kamer over de benoeming van een Directeur van het Ethnogr. Museum te Leiden vindt men Dl. VI, p. 80.

ter hand te kunnen nemen, de bemoeiingen in zake de triangulatie van Sumatra 1) en de pogingen, bij de Regeering aangewend, om voor het onderzoek van Oost-Borneo de noodige fondsen te verkrijgen, dan blijkt uit alles dat het Genootschap voor Indië een eigen terrein van werkzaamheid heeft gevonden en zonder op dat van eenige zustervereeniging te treden, ook uit dat oogpunt reden van bestaan had. Doch de grootste kracht zijner werkzaamheid voor Indië lag ongetwijfeld in zijn publicaties over de koloniën.

Het zal zeker niet noodig zijn hier op te sommen, welke rijke schat van oorspronkelijke kaarten en belangrijke bijdragen in het Tijdschrift en de overige publicaties van het Genootschap gevonden worden 2). Sedert de oprichting had het Genootschap het geluk, behalve van de Regeering, bijdragen te ontvangen van mannen als Sillem, Liefrinck, van Langen, Cluijsenaar, Gramberg, de Clercq, van Hasselt, Verbeek, Cordes, van der Aa, van Eck, Quarles, van Musschenbroek, Versteeg, Metzger, von Rosenberg, Bergsma, Martin en (last not least) van den Voorzitter, zoodat het zeker geen verwondering kan baren, dat het jonge genootschap, naast de zoo verdienstelijke oudere zuster-vereenigingen, een bescheiden plaats mag innemen, bij de literatuuropgaven over Indië genoemd wordt, op de geographische tentoonstellingen met eer vermeld werd en in den kolonialen wedstrijd te Amsterdam waagde medetedingen 3).

Wat het ter *verspreiding* der kennis van Indië heeft

1) De adressen over deze triangulatie vindt men in het Tijdschrift Dl. VII, p. 36.

2) Zie Bijlage B.

3) Wat het genootschap in verband met of over die tentoonstelling publiceerde vindt men in het Tijdschrift Dl. VI, p. 205, 234, 241 en 243.

gedaan, hopen wij in het voor die werkzaamheid bestemde hoofdstuk nader aan te toonen.

Geldt het bovenstaande meer bepaald van de Oost-Indische bezittingen, ook over West-Indië vermocht het Tijdschrift, dank zij den steun van den vroegeren gouverneur van Sypesteijn, den onvergetelijken Blommendal, kapitein Zimmermann en de heeren J. Kuyper en Dornseiffen, bijdragen te leveren, die de aandacht verdienen. Met verwijzing naar de Bijlagen, noemen wij slechts de verslagen der opnemingen van den landmeter Loth, de kaarten van St. Eustatius, Aruba en Curaçao, en de meermalen bekroonde kaart der rivier de Suriname, terwijl in het pas verschenen nummer de kaart van St. Martin door Dr. Dornseiffen deze niet onbelangrijke reeks van kaarten heeft aangevuld.

IV.

Werkzaamheid van het Genootschap op 't gebied der arctische en algemeene aardrijkskunde.

Lag het op den weg van het Aardrijkskundig Genootschap de studie der aardrijkskunde ook buiten de koloniën weder op te wekken, dan bood daartoe de arctische geographie een bij uitstek geschikt terrein aan. Immers op dat gebied had Nederland in vroegere dagen juist zijn meesten roem ingeoogst; de herinnering daaraan was bij de natie nog geenszins geheel uitgestorven; op dat gebied waren nog plichten van vereering en dankbaarheid tegenover dat voorgeslacht te vervullen, en in dat worstelperk had de vreemdeling reeds lang sedert het herleven der Pooltochten naar de Nederlanders uitgezien, die eeuwen geleden het poolbekken als 't ware hadden ontsloten.

Wanneer evenwel van het Genootschap geen eigen expeditie uitging, dan vindt dit feit in de uitrusting der Sumatra-expeditie, waaraan jaren achtereen de zorgen van het Bestuur tegelijk met de van Regeering en natie ververkregen geldelijke bijdragen besteed werden, haar verklaring.

Het viel toch niet gemakkelijk aan twee expedities van zoo verschillenden aard tegelijkertijd zijn krachten te wijden of daarvoor op nieuw gelden intezamelen, terwijl het Bestuur tevens van meening was, dat het meer op zijn weg lag het wetenschappelijk onderzoek der poolgewesten te bevorderen en te steunen, dan aan den eigenlijken pooltocht deel te nemen, die, behoorlijk met een stoomschip uitgevoerd, in Nederland op tal van bezwaren stuitte. Terwijl het Aardrijkskundig Genootschap die gedragslijn nog des te eerder kon blijven volgen, toen de IJszeetochten door het Nederlandsche Poolcomité (de Willem-Barentsvereeniging) werden ter hand genomen, leverde het intusschen van zijn oprichting af de meest afdoende bewijzen van zijn belangstelling in het onderzoek der arctische gewesten. Door bemiddeling en steun van het Aardrijkskundig Genootschap betrad de Heer Koolemans Beijnen het eerst zijn arctische loopbaan aan boord der Pandora, gelijk hij de resultaten van zijn eerste reizen in het Bijblad van ons Tijdschrift publiceerde; voorts werd in dat Tijdschrift en ter algemeene vergadering bij herhaling op het belang dier arctische onderzoekingen gewezen. Nadat het poolcomité was ontstaan, waarin onze voorzitter en het nog steeds diep betreurde Bestuurslid, wijlen Jhr. de Jonge, meê zitting hadden, werkten beide veereenigingen een tijd lang in zoo verre samen, dat door het Aardr. Genootschap een geringe subsidie verleend werd en de verslagen der Willem-Barentsreizen door die vereeniging

gepubliceerd werden; eens zelfs, hoewel zonder goed gevolg werd tusschen de beide vereenigingen over het gemeenschappelijk oprichten van een poolfonds voor het doen uitzeilen van een behoorlijk toegerust stoomschip van gedachten gewisseld 1). Toen in latere jaren de Heer Buijs Ballot zijn beste krachten inspande om Nederland aan het internationaal onderzoek der poolgewesten te doen deelnemen, genoot hij daarbij den moreelen en den finantieelen steun 2), naar vermogen, van het Aardr. Genootschap: ter algemeene vergadering en in het Tijdschrift werd het nut van dat onderzoek ontvouwd en het kiezen van een Ned. Station besproken. Voegt men daarbij de talrijke publicaties op arctisch gebied, niet enkel in het Bijblad en in het Tijdschrift, maar ook onder de Mededeelingen voorkomende 3), van welke de reproductie der oudste kaart van Barents en het doopregister en de geologie van Spitsbergen bijzonder vermelding verdienen, dan is van de belangstellende werkzaamheid des Bestuurs op dit gebied voldoend getuigenis afgelegd.

Naar welke verschillende landen en werelddeelen lezer of hoorder buiten de arctische gewesten verplaatst werden, m. a. w. hoevele onderwerpen, op het gebied der algemeene geographie te huis behoorende, sedert de oprichting des Genootschaps ter algemeene vergadering of in het tijdschrift werden ter sprake gebracht, wordt in de Bijlagen nauwkeurig aangetoond. In deze voordracht moge slechts een kort overzicht volgen van de voornaamste, naar werelddeelen gerangschikte onderwerpen, opdat blijken kan, dat geen werelddeel, ja in verscheidene zelfs geen der belangrijkste staten onbesproken bleef. Wij zullen bij deze opgave meer op inhoud

1) Commissie voor arctische onderzoekingen, III, p. 219.

2) Zie 32 Algem. Verg. en Jaarverslag, Dl. V, p. 75 en 119.

3) Zie Bijlage C.

en strekking dan op den juisten titel, die hier achter volgt, het oog houden.

Wat *Azie* betreft, aan onzen verdienstelijken consul-generaal te Djiddah hadden wij zoowel de bespreking der toestanden in Midden-Arabië als die van den handel op de Roode Zee en verschillende wetenschappelijke waarnemingen voor die gewesten te danken, terwijl de Heer Kruijt tevens aanspoorde tot dat onderzoek van Midden-Arabië, waarin de onlangs te Caïro bezweken jeugdige ingenieur A. J. Schelling ontijdig door oorlogen en ziekte gestoord werd De reis van Jhr. Lycklama à Nyeholt in Perzië gaf wijlen den heer de Jonge aanleiding om Nederlands vroegere betrekkingen met Iran in 't licht te stellen en tot het hernieuwen der handelsbetrekkingen aan te sporen. Op Voor- en Achter-Indië werd de aandacht ge vestigd door den Heer Versteeg, toen hij, bij 't schetsen der werkzaamheid van de Indische pundieten, in 't licht stelde, op hoe practische wijze de Engelschen hun reusachtige bezittingen weten op te nemen en in kaart te brengen; of, bij 't schetsen van het leven en de werkzaamheid van Francis Garnier, het wetenschappelijk en mercantiele onderzoek van Achter-Indië door de Franschen in 't licht stelde; voorts door den Heer Verkerk Pistorius, die op zoo geestige wijze zijn reis naar Singapore en Djohor beschreef en daarbij zijn vergelijkingen tusschen de toestanden in Engelsch- en Nederlandsch Indië wist te maken; eindelijk door den Heer Kruyt, die aan zijn beschrijving van de reis naar Bangkok tal van bijzonderheden over het leven en den handel der Siameezen wist vast te knoopen. Kwamen daarbij de vroegere betrekkingen der Nederlanders met Achter-Indië ter sprake, door de publicatie der reis van den opperkoopman Wollebrandt Geleynsz. de Jongh van Soeratte naar Agra in 1636 en 37,

nog in zijn laatste levensdagen door den verdienstelijken Leupe voor de pers gereed gemaakt, werd op nieuw de aandacht gevestigd op de pogingen der Nederlanders, om ook met Hindostan betrekkingen aan te knoopen.

Zeer verschillende gedeelten van het Chineesche rijk kwamen achtereenvolgens ter sprake. In zijn voordracht over het Chineesche volkskarakter verloste een zoo bevoegd beoordeelaar als Prof. Schlegel ons van vele vooroordeelen ten opzichte dier natie, aan welke voor de toekomst nog zulk een belangrijke rol op het wereldtooneel is weggelegd; op het eiland Formosa, waarop wij Nederlanders nog altijd betrekking hebben, vestigde de Heer Lels, bij gelegenheid der Japansche expeditie naar dat eiland, de aandacht, terwijl de Heer Wiselius, bij 't beschrijven zijner reis van Canton naar Macao en het maken zijner vergelijking tusschen dat eiland en Hongkong, gelegenheid vond behalve het bespreken van Chineesche toestanden het Portugeesche kolonisatiestelsel te beoordeelen. Naar aanleiding eener kaart, door wijlen den Heer J. G. Veth vervaardigd, gaf de secretaris de ontdekkingsgeschiedenis van Mongolië, terwijl de voorzitter door zijn nasporingen over Samuel van de Putte den Heer Clements Markham niet alleen belangrijke bijdragen leverde tot de ontdekkingsgeschiedenis van Thibet, maar tevens een hoogst verdienstelijk Nederlandsch reiziger zoo goed als aan de vergetelheid ontrukte. Op de toestanden in Centraal-Azië, het Russisch-Engelsche vraagstuk, en de zoo eigenaardige bevolking dier gewesten vestigde de Heer Posthumus de aandacht; bij 't bespreken der reizen door de Kara-Zee vond Prof. Kan gelegenheid op de Siberische rivieren en den nieuwen handelsweg naar N. W. Azië te wijzen. Eindelijk mag hier niet onvermeld blijven de studie van den Heer de Goeje over de

Arabische geographen en de voordracht van den Heer de Lange over de gamelan, dewijl daarbij de muziek niet enkel van onzen Archipel, maar van geheel Oost-Azië, in tegenoverstelling der Westersche, ter sprake werd gebracht.

Werd Azië dus in zijn verschillende onderdeelen behandeld, ook *Afrika* was het onderwerp van menig artikel en voordracht. Natuurlijk trok in de eerste plaats de aandacht Zuid-Afrika, dat, herhaaldelijk besproken, toch telkens op verschillende wijze voor oogen werd gesteld. Werd het door de heeren Hamelberg, Schussler en Tromp Sr. uit het oogpunt van kolonisatie en emigratie of handel beschouwd en door den heer van Gorkum in verband met de politieke gebeurtenissen der laatste jaren, de heer Tromp Jr. liet vooral het licht vallen op de verschillende volksstammen, die het bewonen, terwijl de heer Roorda Smit bijna uitsluitend de physische en geologische gesteldheid van Zuid-Afrika en de Transvaal ter sprake bracht. Eindelijk verplaatste ons de Heer Rogge door zijn voordracht over Olfert Dapper weder geheel in het tijdperk, toen de eerste betrekkingen tusschen Holland en Zuid-Afrika werden aangeknoopt.

Doch niet enkel Zuid-Afrika trok de aandacht. Reeds op de tweede bijeenkomst van het genootschap werd bij gelegenheid der oprichting der Africanische Gesellschaft de stand en het belang van het onderzoek der binnenlanden van het zwarte werelddeel in 't licht gesteld; spoedig daarop schetste de heer Posthumus het leven en de werken van Alexandrine Tinne en toonde hij dus het aandeel aan, door de Nederlanders in het nieuwe onderzoek der Nijlgewesten genomen, zooals de heeren Veth en Kan door hnn bibliographie van Nederlandsche werken over Afrika den vreemdeling er aan herinnerden dat, vroeger althans, de

belangstelling voor dat werelddeel hier te lande zeer levendig was geweest; een andermaal bracht de heer Haver Droeze den tocht ter sprake, door hem met een Fransche colonne naar el Golea medegemaakt, waarbij natuurlijk het Fransche régime in Algerië en de toestand van land en volk in de Algerijnsche woestijn ter sprake kwamen, terwijl de heeren Kruyt en Nachenius den slavenhandel in Soedan, den handel en de karavaanwegen beschreven, welke de laatste door zijn reis in Abessynië en Nubië van nabij had leeren kennen. Wat de reizen van den Nederlandschen reiziger Schuver over den Blauwen Nijl en zijn zijtakken of over Sennaar en West-Abessynië hadden aan 't licht gebracht, werd nog onlangs uiteengezet. Voegt men hierbij de voordracht van den heer Soleillet over zijn reis naar Inçalah en de bespreking der groote woestijn Sahara; het uiteenzetten van de beteekenis der Fransche onderzoekingen bij Senegal en Boven-Niger, in verband met hun spoorwegplannen, door den heer van Musschenbroek; de binnen kort te publiceeren reizen van den Heer Büttikofer in Liberia; het zoo belangrijk historisch onderzoek van den Heer van Deventer betreffende de Delagoabaai en de publicatie van een reis van den Heer Brunner naar den later zoo vermaarden Cetewayo, dan blijkt het dat ook de belangrijkste onderdeelen van Afrika ter sprake kwamen.

Nam Nederland tot dusver (geheel anders dan in vroegere jaren) geen aandeel aan expedities of de vestiging van stations, voor het Aardrijkskundig Genootschap schijnt de belangrijke taak weggelegd om in dezen de gewenschte verandering te brengen. Moest het zich tot dusver bepalen tot de moreele of zeer geringe finantieele ondersteuning van jeudige reizigers, die, zooals bijv. de Heer Insinger, hun loopbaan openen door onderzoekingen en waarnemingen aan den Nijl, met

het overnemen der fondsen van het vroegere Ned. Afrikaansch comité nam het de verplichting op zich vooreerst dien steun uit te breiden en meerdere Nederlanders tot dat onderzoek aan te sporen, doch tevens om intusschen in overleg met de Directie der nieuwe Afrikaansche vennootschap en in 't belang van den Nederlandschen handel door een expeditie het onderzoek van den Kongo en zijne zijtakken te bevorderen. Zooveel is zeker dat het Genootschap naar vermogen Nederland zal doen deelnemen aan het exploreeren van een werelddeel, op welks kusten twee Nederlandsche handelsondernemingen gevestigd zijn; waar de sedert lang afgebroken betrekkingen met stamgenooten op nieuw zijn aangeknoopt; het werelddeel, dat voor de kolonisatie van Nederlanders in zijn zuidelijke helft bij uitstek geschikt is, terwijl de meer tropische gedeelten, zooveel dichter bij Europa gelegen dan Oost-Azië, in productiviteit daarbij niet behoeven achter te staan. Bij 't onderzoek naar de waterwegen die den toegang tot die later ongetwijfeld te exploiteeren schatten verschaffen, mag Nederland niet ontbreken, ook wanneer het juist aan dien voornaamsten waterweg geen factorijen bezat en het „noblesse oblige" hier niet van toepassing was.

Heeft het bespreken der werelddeelen, bij wier kennis Nederland om meer dan één reden groot belang heeft, bijzonder de werkzaamheid van het Genootschap in beslag genomen, de geschiedschrijver kan en moet korter zijn bij 't opgeven van wat voor andere werelddeelen verricht werd. *Europa* werd slechts behandeld, toen de heeren Witkamp, D. D. Veth, ten Kate en Kramp, naar aanleiding hunner reizen, respectievelijk Luxemburg, Tessino en den Gothard-spoorweg, Frankrijk en Spanje, of Rusland bespraken of beschreven. Niet ten onrechte mag dus beweerd worden dat het

aantal publicatien over Europa in het tijdschrift zeker alles behalve in verhouding staat 1) met de reizen door de leden des Genootschaps gedaan, tenzij men zou willen aannemen dat van Nederland uit in den vreemde minder degelijk wordt gereisd.

Nieuw-Holland en de *eilanden van den grooten Oceaan* kwamen ter sprake 2), toen de Heer Robidé van der Aa de Samoa-groep beschreef en de aandacht vestigde op het museum Godeffroy, welks grondige kenner, de Heer Schmeltz, later zijn krachten en uitgebreide kennis aan het Nederlandsch Ethnographisch museum zou wijden; of toen de Heer Debrincke bij 't bespreken van Nieuw-Holland op het gewicht wees, dat een grondige kennis van Noord-Australië voor de handelaars in Nederland en Oost-Indië moest bezitten. Hij stelde nader in het licht, wat bij het mededeelen van de resultaten, door de Egeron-reizen verkregen, reeds vroeger was aangeduid.

Voor het *Westelijk halfrond* 3) trokken, natuurlijk behalve de West-Indische koloniën, vooral de doorgraving van het Panama-kanaal en zijn invloed op den wereldhandel, meer in het bijzonder den Nederlandschen, de aandacht; voorts de aloude bevolking der West-Indische eilanden, nl. de Indianen-Caraïben; de veerijkdom van Zuid-Amerika, welken prof. Weyenbergh in 't licht stelde, alsmede het keizerrijk Brazilië. Werden wij door de voortreffelijke kaart van Pernambuco er aan herinnerd, waar Nederland zich vroeger had gevestigd, en ook nu nog de herinnering aan zijn bouw- en waterwerken bij den vreemdeling had achtergelaten — in onze dagen had de verdienstelijke Nederlandsche reiziger en kenner van het magnetisme, Dr. v. Rijckevor-

1) Zie Bijlage H.

2) Zie voorts Bijlage G.

3) Zie Bijlage F.

sel, Brazilië tot het terrein zijner waarnemingen gekozen, doch tevens de gelegenheid gebruikt om op zijn gewone levendige en geestige wijze de in de voornaamste havensteden ontvangen indrukken van land en volk terug te geven. Wat Dr. van Rijckevorsel in Zuid-Amerika ondernam, beproeft op een ander gebied Dr. H. F. C. ten Kate, van wien boven reeds met een enkel woord sprake was. Door de beste anthropologen gevormd, stelt hij, op aansporing van Dr. Bastian en Hamy, bij de steeds meer uitstervende en wegsmeltende stammen in het verre westen der Unie zijn anthropologisch-ethnographisch onderzoek in, doch publiceert tevens in het orgaan van het Ned. Aardr. Genootschap, wat hij op 't gebied van land- en volkenkunde in 't algemeen kan waarnemen. Werkt het Genootschap bij de ondersteuning van dezen en van andere reizigers met het Ethnographisch museum samen, ook in andere opzichten wordt de band steeds nauwer tusschen het Aardrijkskundig Genootschap en een instelling, die elkander in zoovele zaken aanvullen en van dienst kunnen zijn. Vandaar dan ook, dat de belangstelling in het ethnologisch onderzoek en in de ethnographische verzamelingen hier en in den vreemde uit meer dan een voordracht sprak. Wij herinneren aan de voordrachten van den heer Serrurier, den directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum, en van onzen Voorzitter over bepaalde ethnologische onderwerpen, of over musea en verzamelingen in hun geheel, en aan die van den heer Van Laak over het Orientalisch Museum te Weenen. Van nu af zal de heer Serrurier in het tijdschrift van het Aardr. Genootschap de beschrijving geven van verschillende belangrijke collecties, bij hem ingekomen, of onderwerpen van ethnologischen aard publiceeren. Als voorbeeld noemen wij de weldra verschijnende

bijdrage van den heer Schuck over de nautische kundigheden der bewoners van verschillende eilandengroepen van Polynesië en de beschrijving van de bij mr. Serrurier ingekomen, door den heer Rohlfs bijeengebrachte verzameling.

Wanneer wij nu ten slotte nog de aandacht vestigen op eenige andere onderwerpen, ter vergadering of in het Tijdschrift ter sprake gebracht, heeft dit slechts de bedoeling aan te toonen, dat men zich zooveel mogelijk op allerlei gebied van het zoo breede veld der aardrijkskunde heeft willen bewegen 1). Zoo besprak de heer Rost van Tonningen de ontwouding en haar machtigen invloed op de vruchtbaarheid van den bodem, het klimaat, den loop en de overstroomingen der rivieren, een onderwerp, dat andermaal ter sprake kwam, toen de heer Kramp zijn reis beschreef door Europeesch Rusland naar Orenburg; zoo stelde de heer Groneman ons op de hoogte der zoo verschillende theoriën over het poollicht en gaf prof. Bierens de Haan een historisch overzicht van de oudste methoden om hoogten door niveaulijnen voor te stellen. De heer van de Sande Bakhuijzen hield een voordracht over den overgang van Venus voorbij de zon, en deed een mededeeling over de nauwkeurigheids-waterpassing door Dr. Cohen Stuart; de heer de Bas besprak uitvoerig de graadmeting in Denemarken; de heer Snelleman vestigde de aandacht op de visscherij in Zweden en de heer Rost van Tonningen op het aquarium te Napels, terwijl elders, naar aanleiding van de Notes from the Leyden Museum, op het nauwe verband tusschen zoologie en geographie door den invloed van de natuurlijke gesteldheid des bodems op de verspreiding der soorten en de vermeerdering der geographische kennis door zoölogen en botanici, werd gewezen.

1) Zie Bijlage I.

Slechts even zij hierbij in herinnering gebracht dat in de Mededeelingen van het Tijdschrift op zoovele andere punten, die op het gebied der physische en astronomische geographie tehuis behooren, de aandacht werd gevestigd, en dat daarin tevens de ontdekkingsgeschiedenis van alle werelddeelen in geregelde volgorde werd bijgehouden. Ook de voornaamste publicaties, op geographisch gebied verschenen, werden daarin besproken, alles in aansluiting aan de voordracht van onzen Voorzitter over de vermeerdering der kennis van den aardbol in 1873/74 die, in het Tijdschrift opgenomen, aanwees, hoe de stand van ons weten was, toen men met die kleinere berichten in het Tijdschrift begon. Wij wenschen echter nader op die mededeelingen in ons volgend hoofdstuk terug te komen.

V.

Bemoeiingen van het genootschap in zake het Geographisch onderwijs hier te lande; verspreiding van de resultaten der aardrijkskundige studiën.

Vat men het woord bemoeiing in dien zin op, dat van wege het Aardr. Genootschap voor betere leermiddelen ten behoeve van het aardrijkskundig-onderwijs gezorgd werd, of dat bepaalde punten, op de methode of den omvang van dat onderwijs betrekking hebbende, ter sprake werden gebracht, dan is de werkzaamheid dier vereeniging op dat gebied niet groot te noemen. Dergelijke rechtstreeksche bemoeiingen hebben echter nimmer in de bedoelingen van het Genootschap gelegen.

Wij moeten de vraag daarlaten, of zij, met het oog op

de vele leden, die bij dat onderwijs geen rechtstreeksch belang hadden, wenschelijk zouden zijn geweest, en het bespreken van punten op 't gebied van 't geographisch onderwijs niet liever aan vergaderingen van leeraren en onderwijzers moest overgelaten worden, — gelijk de verbetering der leermiddelen aan de particuliere bemoeiingen van uitgevers en docenten. Uitdrukkelijk zij hier evenwel het beginsel uitgesproken, dat de rechtstreeksche bemoeiing op 't gebied van 't onderwijs evenmin op den weg van het Aardrijkskundig genootschap was gelegen als die op 't gebied van handel en industrie, scheepvaart, kolonisatie of emigratie. Ook in dezen handhaafde dus het Bestuur het in ons eerste hoofdstuk nader omschreven standpunt en handelde het steeds in den geest van hen, die ter constitueerende vergadering de meening uitspraken, dat opwekking van belangstelling *in*, en betere beoefening *van* de Aardrijkskundige wetenschap van zelf tot beter onderwijs zou leiden.

Van den anderen kant zijn de stappen, in andere richting gedaan, dus de zijdelingsche bemoeiingen van het Genootschap met het geographisch onderwijs zoo niet vele, dan toch zeker niet onbelangrijk. Van de oprichting des Genootschaps af hadden vertegenwoordigers van verschillende takken van dat onderwijs zitting in het bestuur, en hoe levendig deel de inspecteur van het M. O., wijlen Dr. Steyn Parvé, steeds aan de werkzaamheden heeft genomen, behoeft hier, vooral na de zoo uitstekende levensschets, door den heer Posthumus van den overledene gegeven, slechts even in herinnering gebracht te worden. De man, die van de oprichting der Hoogere Burgerscholen af de vormende kracht van het Aardrijkskundig onderwijs zoo helder inzag, die zijn uiterste best deed het wetenschappelijk peil van dat onderwijs en van docenten in dat leervak te doen stijgen;

die op de inrichting der examens voor M. O. in aardrijkskunde een zoo heilzamen invloed uitoefende, en in de vorming van toekomstige leeraren zulk een levendig belang stelde; de man dus, wiens heengaan voor de studie der aardrijkskunde van Nederland een zoo groot verlies moet genoemd worden, heeft gelukkig nog lang genoeg geleefd, om in dezen de pogingen van het Bestuur te leiden en door zijn positie en invloed krachtig te steunen.

Hij was het, die het eerst te 's Hage het hooger onderwijs in aardrijkskunde ter sprake bracht 1) en daarvoor zoowel een andere plaats vroeg bij het gymnasiaal onderwijs als een leerstoel op de Rijks-Universiteiten 2), en ook het adres, dienaangaande tot de regeering gericht, redigeerde. Hoe weinig zijn pogingen en die van het Bestuur toen nog mochten uitwerken, is gebleken uit sommige bepalingen der wet op het H. O., die, zoo zij aan het aardrijkskundig onderricht op het gymnasium eenige meerdere plaats schenkt, de aardrijkskunde als leervak toch geheel in dienst der politieke geschiedenis meent te moeten stellen, en aan den doctor in de wis- en natuurkunde, dewijl hij een collegie in physische aardrijkskunde, als het gegeven wordt, heeft kunnen bijwonen, of aan den doctor in de Nederlandsche letterkunde, die meestal in 't geheel geen onderwijs in die wetenschap genoot, de bevoegdheid tot onderwijzen verleent. Zij schenkt dezen dus dezelfde rechten als aan hen, die zich verscheidene jaren door ernstige studie voor het onderwijs in aardrijkskunde hebben voorbereid. Het mocht dan ook geen wonder heeten, dat het Bestuur, toen zijn bemoeiingen bij

---

1) Dl. I, p. 41. Vgl. p. 32 en 36.

2) Het adres aan den Minister v. Binnenl. Zaken. Dl. I, p. 47.

het rijk ten eenen male zonder vrucht bleven, het oog op de gemeente-universiteit van Amsterdam gevestigd hield. Hoe het daarbij slaagde is reeds boven vermeld en het zal zeker moeielijk zijn over de vruchten, welke dat hooger onderwijs te Amsterdam voor de verbetering van het onderwijs in Aardrijkskunde hier te lande heeft opgeleverd, reeds nu, vijf jaren na de oprichting van dien leerstoel, in vele bijzonderheden te treden. Slechts dit zij vermeld, dat van de dáár geschonken gelegenheid steeds ruimschoots gebruik werd gemaakt en dat dus reeds verschillende daar gevormde leeraren zoowel aan burgerscholen als aan gymnasia werkzaam zijn, terwijl men langzamerhand begonnen is aan dat onderwijs in aardrijkskunde die richting en uitbreiding te geven, welke de beoefenaars dier wetenschap niet enke in staat stelt bij het onderwijs werkzaam te zijn, maar zich ook als reiziger te vormen of de aardrijkskunde als wetenschap in haar vollen omvang, niet enkel als vak van onderwijs, te beoefenen. Daartoe worden zij, die de colleges in aardrijkskunde volgen, in de gelegenheid gesteld een college in geologie en astronomische geographie bij te wonen, dat bijzonder voor geographen is ingericht; daartoe wordt bij de aardrijkskunde zelve bronnenstudie en kennis der geographische literatuur op den voorgrond gesteld, waarbij de aan de Universiteitsbibliotheek verbonden geographische bibliotheek en kaartenverzameling de beste diensten kan bewijzen, terwijl de bibliothecaris, de Heer Rogge, die een cursus voor Geschiedenis heeft geopend, waaraan terecht door vele beoefenaars der geographie wordt deelgenomen, bij het aanwijzen en verschaffen dier bronnen de noodige hulp kan verleenen.

Mag men dus de hoop koesteren dat te Amsterdam, dat zich als hoofdstad, voorname handelsstad en zetel des

Genootschaps daartoe bijzonder leent, een centrum van wetenschappelijke beoefenaars der aardrijkskunde zal gevormd worden, het ligt in den aard der zaak dat Amsterdam in dezen niet alleen en uitsluitend in de behoefte kan en mag voorzien, en dat elke Rijksuniversiteit, waar een zoo gemakkelijke en voortreffelijke gelegenheid tot de studie der physische en astronomische geographie, der geologie en andere natuurwetenschappen bestaat, waar de toekomstige geograaf en reiziger zoo uitstekend tot waarnemer en verzamelaar kan gevormd worden, ook gelegenheid moet bestaan tot vorming van beoefenaars dier wetenschap, in den beperkten zin van het woord genomen, beoefenaars, die ingeleid worden in de zoo uitgebreide zuiver geographische literatuur, de historische geographie en de cartographie. Zoolang dus de hoogleeraar in de geschiedenis aan de Rijksuniversiteiten of zijn ambtgenoot in de wis- en natuurkundige faculteit in de behoefte aan kennis der geographische en cartographische literatuur niet wil of kan voorzien, in allen gevalle niet voorziet, bestaat in ons hooger onderwijs een leemte, die hoogst ongunstig werkt op beoefening der aardrijkskunde hier te lande en dus natuurlijk op het onderwijs in die wetenschap aan gymnasium of hoogere burgerschool. Het ligt in den aard der zaak dat het Genootschap op deze zaak de aandacht gevestigd zal houden en dus ook voor 't vervolg zijn bemoeiingen ter aanvulling dier lacune zal uitstrekken.

Zooals wij reeds opmerkten, staan de bemoeiingen in zake het onderwijs in nauw verband met het streven van het genootschap om de vruchten der geographische studien meer algemeen te *verspreiden*. Kan de geheele werkzaamheid van het genootschap als een poging daartoe aangemerkt worden, het kan zijn nut hebben nog even aan te toonen,

welke zijnen werkzaamheden daartoe meer bepaald hebben medegewerkt.

Wij zullen thans niet weder terugkomen op 't geen de afdeeling Nederland gedaan heeft voor de verspreiding van betere kennis betreffende den Nederlandschen bodem en zijne wijzigingen; of op 't geen zij met de zustercommissie doen wil om bij de Nederlandsche natie meer belangstelling te doen ontstaan voor eenheid en juistheid van spelling bij de vaderlandsche plaatsnamen.

Wij wijzen daarentegen met nadruk op 't geen ons genootschap verrichtte voor de verspreiding en vermeerdering der kennis van onze koloniën. Het kan niet ontkend worden dat deze koloniën lang vóór de oprichting onzer vereeniging het onderwerp waren van even veelzijdige als degelijke studiën, gepubliceerd, (om slechts eenige te noemen) in de voortreffelijke organen van het Bataviaasch genootschap, de Natuurkundige vereeniging van N. I., het Kon. Instituut voor Taal- Land- en Volkenkunde van den Ind. Archipel, het Indisch genootschap, of in het verdienstelijke Tijdschrift van Ned.-Indie. Toch zal men moeten erkennen, dat het Tijdschrift van het Aardrijkskundig genootschap in geheel andere handen kwam dan de zoo juist genoemde publicaties en dat daarenboven de ter algemeene vergadering uitgesproken voordracht, in beknopt of meer uitvoerig uittreksel in tal van bladen opgenomen, onder de oogen van menig lezer is gekomen, die van bovengenoemde organen niet altijd kennis nam. Voegt men daarbij wat het genootschap verrichtte om bij herhaling de aandacht der geheele natie te vestigen op den toestand der Indische kartographie en hydrographie, en hoe herhaaldelijk de belangstelling dier natie voor het onderzoek van Sumatra gewekt werd, dan moet de werkzaamheid der verschillende

vereenigingen, ook wat betreft de *verspreiding* der verkregen kennis, wel onderscheiden worden. Ook mag men niet vergeten, dat het meer zuiver aardrijkskundig onderzoek de taak was van het Aardrijkskundig genootschap en dat dus de publicatie van nieuwe of verbeterde kaarten ten behoeve van den Nederlandschen geograaf en niet minder van den Nederlandschen handelaar en industrieel op zijn weg lag en steeds meer op zijn weg zal liggen, zoolang men zich met deze verdeeling van arbeid kan vereenigen, dat van Regeeringswege de kaarten en beschrijvingen der goed opgenomen en bekende gedeelten worden gepubliceerd; dat de ambtenaar zijn kennis vermeerdert van de grensdistricten; doch dat de vruchten der voorloopige verkenning, van het pionierswerk, door onze vereeniging ter kennis van het algemeen zullen worden gebracht.

Wat betreft de verspreiding der kennis op het gebied der algemeene aardrijkskunde, met een enkel woord zij daaraan herinnerd, hoeveel menigvuldiger in onze dagbladen sedert de oprichting van het Aardrijkskundig genootschap berichten over geographische expedities voorkwamen; en hoe van alle door het genootschap ter sprake gebrachte onderwerpen door de pers verslagen werden gegeven.

Thans is het echter tijd meer uitvoerig en nadrukkelijk de aandacht te vestigen op dat deel van het Tijdschrift, wat de Redactie „de Mededeelingen" heeft genoemd, een verzameling van merkwaardige feiten op geographisch gebied, wier belang en nut vooral met het oog op de *verspreiding* der resultaten van de geographische studies moet beoordeeld worden. Toen te Venetië op het geographisch congres door de jury de vraag gesteld werd, in hoeverre het Tijdschrift des genootschaps in de VI klasse bekroond kon worden, m. a. w. had medegewerkt tot verbetering

van het geographisch onderwijs en de verspreiding van meerdere kennis van de aardrijkskunde, werd door gezamenlijke juryleden, hoofdzakelijk met het oog op die Mededeelingen, de gestelde vraag bevestigend beantwoord.

Daargelaten hun wetenschappelijke waarde, hadden zij, meende men, dit nut voor de belangstellende leeken op 't gebied der aardrijkskunde, dat in geregeld overzicht hun aandacht werd gevestigd op de nieuwste ontdekkingen in de verschillende werelddeelen, de nieuwste publicaties op geographisch gebied en meerdere verschijnselen op het gebied der physische aardrijkskunde. Koestert men de meening, dat in deze behoefte voorzien wordt door Behm's *Monatsberichte* in de *Mittheilungen*, dan zij opgemerkt, dat het Tijdschrift van het genootschap met de Mededeelingen reeds eerder begonnen was en men ook na 't verschijnen der voortreffelijke Monatsberichte de Mededeelingen meende te moeten voortzetten, dewijl de eerstgenoemde berichten in beknopter vorm meer uitsluitend voor den vakman worden opgesteld en bij den lezer volkomene bekendheid met geographische wetenschap en litteratuur veronderstellen.

Bedoelde men dus, wat boven nader uiteengezet is, met het Tijdschrift verspreiding van geographische kennis, evengoed als bevordering der publicatie van streng wetenschappelijke stukken, dan moest vooral deze afdeeling van het orgaan in vorm en gehalte met die der Monatsberichte verschillen. Zij moest bij 't noemen van nieuwe expedities naar vroegere verwijzen, het nieuwe van de ontdekking of van het geographische feit duidelijker in 't licht stellen en meerdere bijzonderheden dienaangaande mededeelen dan in de Monatsberichte voorkomen kunnen. Natuurlijk moest zij ook voor Nederland en de koloniën volledíger en uitvoeriger

zijn. Het geheel verschillend karakter der Mededeelingen met dat der Monatsberichte zal dan ook bij nader inzien gemakkelijk blijken.

Is men voorts de meening toegedaan, dat goed gevormde leeken en ware belangstellenden in dezen zelven hun weg zullen en moeten vinden, dan wenschen wij optemerken, dat dit zeker het geval zal worden, wanneer in de vorming van die belangstellenden op bovenbedoelde wijze beter en algemeener is voorzien en wanneer de op verschillende plaatsen gevestigde bibliotheken voor de rubriek geographie (wat thans zelden het geval is) zóó zijn voorzien, dat allen de thans bij de samenstelling der Mededeelingen gebezigde Tijdschriften te hunner beschikking hebben. Ook mag niet vergeten worden, dat juist als aan deze voorwaarden wordt voldaan en de goedgevormde leeraar, zich zelven volkomen op de hoogte stellende, leerlingen vormt met liefde en belangstelling voor aardrijkskunde bezield, in Nederland toch nog lang een publiek zal overblijven, dat zonder zelf de geographische tijdschriften te lezen, gaarne van den voortgang der geographische ontdekkingen kennis zal nemen en in de Mededeelingen, waar tevens de bron voor uitvoeriger berichten wordt opgegeven, bevrediging van zijn weetlust zal kunnen vinden.

VI.

Nederland's vertegenwoordiging op geographisch gebied door het Genootschap in het buitenland.

Neemt men in aanmerking, dat reeds 24 geographische genootschappen bestonden, toen het Nederlandsche werd

opgericht, dan zal men moeten toegeven, dat het niet te vroeg was, toen het vaderland van Plancius, Blaeu, Witsen en zoovele andere vroegere grootheden op 't gebied der aardrijkskunde, den vreemdeling het bewijs leverde, dat de liefde voor aardrijkskundige studiën hier slechts een tijd lang had gesluimerd.

De enkele geographen of liever Indologen, wier namen reeds in het buitenland bekend waren, niet te na gesproken, mag men beweren, dat Nederland vóór 1873 in de geographische wereld zeer weinig van zich deed spreken en zich geheel buiten het worstelperk der exploratie van Afrika en andere werelddeelen, der arctische gewesten of van eenige andere witte plek op den aardbodem had gehouden. Zelfs het wetenschappelijk onderzoek en het pionierswerk in onze bezittingen werd maar al te dikwijls door vreemdelingen verricht.

Sedert de oprichting van het Aardr. Genootschap is dit alles toch wel eenigszins anders geworden. In het geographisch Genootschap geconcentreerd, hebben vele Nederlandsche beoefenaars der aardrijkskunde het bewijs kunnen leveren, dat de wetenschap, die elders bij verlichte natiën, bij regeerigen, die hun tijd begrijpen, en bij veelzijdige geleerden geenszins als asschepoester onder de zusterwetenschappen staat aangeschreven, ook hier waardeering vond.

Men kan over de beteekenis der herleefde belangstelling in aardrijkskunde hier te lande zeker zeer verschillend oordeelen. Dat oordeel zal wel nauw samenhangen met het onderwijs, dat men vroeger daarin genoot, en met de kennis, die men van haar tegenwoordigen omvang bezit. Ook het juiste begrip van haar plaats onder en naast de sociale en physische wetenschappen, welke onze tijd tot haar recht brengt, moet op dat oordeel groo-

ten invloed uitoefenen. Doch hoe 't ook zij, zelfs zij, die de aardrijkskunde, om welke reden dan ook, geen goed hart toedragen, doch overigens Nederlands naam op 't gebied der wetenschap gaarne gehandhaafd zien, zullen toch moeten erkennen, dat Nederland ook op dat gebied niet langer kon achterblijven, tenzij het een plaats naast Turkije of China wilde innemen. Aan het levendige besef der noodzakelijkheid van verandering in dezen schrijven wij het dan ook toe, dat het denkbeeld der oprichting van een geographisch genootschap, van den aanvang af, met warme sympathie door de natie werd ontvangen 1); dat het jeugdige genootschap met de meeste welwillendheid door de regeering werd bijgestaan 2) en dat onze vereeniging op zoo krachtige wijze werd gesteund door den vorstelijken Beschermheer, aan wien het Aardrijkskundig Genootschap zoo oneindig veel verplicht is en wiens naam schier op elke pagina van dit verslag in dankbare en weemoedige herinnering had kunnen gebracht worden. Zoo iemand, dan begreep Hij, niet enkel waarmede Nederlands belang, ook waarmede Nederlands naam en eer gemoeid waren. — Doch om terug te keeren.

Is het ons gelukt de noodzakelijkheid aan te toonen van Nederlands vertegenwoordiging op dit gebied in den vreemde, dan zal men ook gemakkelijk inzien, waarom het Bestuur er in de eerste plaats hoogen prijs op stelde in 't orgaan des Genootschaps artikelen en kaarten op te nemen, die de aandacht der buitenlandsche geleerden trok-

---

1) Zie eerste jaarverslagen en Dl. I, p. 4.

2) De toenmalige Minister van Koloniën (de heer Fransen van de Putte) trad terstond als donateur toe en zond de residentie-kaarten van Java ten geschenke. Zie Dl. I, p. 4.

ken. Dat het daarin, dank zij de medewerking onzer Indische specialiteiten, niet ongelukkig was, kan blijken uit de herhaalde vermelding van ons Tijdschrift onder de Monatsberichte en de eigenaardige qualificatie onzer vereeniging door Dr. Petermann, die haar reeds kort na de oprichting onder de „rührige Gesellschaften" rangschikte. 1)

Doch er viel meer te doen. Juist ten gevolge van Nederlands langdurig isolement in dezen was het zeer wenschelijk, dat ons land zich telkens en goed liet vertegenwoordigen op die groote geographische feesten, welke te Parijs en te Venetië werden gehouden, en waar alle natiën of liever alle regeeringen zich beijverden hun verdienstelijke geographen af te vaardigen en het beste ten toon te stellen, wat op geographisch en kartographisch gebied door de natiën was geleverd. Het zal niet noodig zijn tot in bijzonderheden te herhalen, hoe het jeugdig genootschap in 1875, dus twee jaar na zijn oprichting, te Parijs uit het worstelperk is getreden 2). Liever herinneren wij ons, hoe wij door de toenmalige Regeering krachtig gesteund werden, die terecht begreep dat een vereeniging met beperkte fondsen bij haar streven om Nederlands naam in eere te houden, mocht en moest gesteund worden, en dus tijdig genoeg hier te lande den Heer Versteeg de taak opdroeg om de Nederlandsche natie tot deelneming op te wekken en de Nederlandsche belangen te Parijs te behartigen. Ontbrak ons die steun bij het Congres te Venetië en kon de volijverige

---

1) Over de waardeering van het Genootschap in den vreemde, Zie Jaarverslagen en Verslagen der 24ste en 29ste Algem. Verg., Dl. IV, p. 1, 86, 319 en 326.

2) Zie over het Congres te Parijs Dl. I, Verslag 9e en 10e Algem. Verg. (Uitdeeling der aan Nederlanders toegekende prijzen; Verslag van de tentoonstelling in de 4e groep, door Dr. I. Dornseiffen) en voorts Dl. II, p. 20, 99 en 116.

consul in de verwijderde lagunenstad onmogelijk zijn taak zóó vervullen als de vroegere regeeringscommisaris hier te lande, gelukkig dat welwillende en vaderlandslievende particulieren de regeeringstaak overnamen, en dat het Genootschap in den Heer Teixeira de Mattos iemand aantrof, die, als een waar consul, de belangen van Nederland en zijn vertegenwoordigers met liefde, kracht en beleid behartigde 1). Doch niet enkel op deze groote geographische feesten achtte het Genootschap Nederlands vertegenwoordiging wenschelijk. Het meende onder de gegeven omstandigheden, vooral in den beginne, telkens als de gelegenheid zich aanbood, van de hier te lande hernieuwde belangstelling in de geographische wetenschappen te moeten doen blijken. Niet zelden met opoffering van tijd en geld, die anders hadden kunnen besteed worden, gaf het dus gehoor aan de uitnoodiging van het Geographisch genootschap te Berlijn, toen dit bij het 50 jarig jubilee de zustergenootschappen in Europa rondom zich vereenigde; toen het Geographisch genootschap te Parijs de doorgraving der landengte van Panama 2) liet bespreken en op de tegenwoordigheid van Nederlandsche geographen gesteld was; toen de Société de géographie commerciale in diezelfde stad vele zeer belangrijke vraagpunten op 't gebied der handelsaardrijkskunde ter sprake bracht, of België's koning de meest geschikte wijze om Afrika te onderzoeken en te beschaven door reizigers of kenners van Afrika wenschte onderzocht te zien 3).

Het ligt in den aard der zaak, dat de vestiging van het Nederlandsche Genootschap tevens tot het aanknoopen van

1) Zie over het congres te Venetië Dl. V, p. 120, 121, 123 en 124 en Dl. VI, p. 1, 6, 35, 209 en 115 (M).

2) Commissie daarvoor benoemd, Dl. III, p. 219.

3) Commissie voor 't onderzoek der Afr. binnenlanden, Dl. III, p. 220.

gewenschte betrekkingen met het buitenland aanleiding gaf. Geeft men zich de moeite de lange lijst van genootschappen na te zien, onder de Bijlagen opgenomen 1), waarmede onze vereeniging in ruil trad van publicaties, dan zal men moeten erkennen, dat, terwijl onze blibliotheek met zeer verdienstelijke publicaties werd verrijkt, omgekeerd door toezending van 's genootschaps werken aan 't verlangen van de buitenlandsche vereenigingen kon voldaan worden, terwijl voorts door toezending van het werk „Midden-Sumatra" en door het ten geschenke aanbieden van het werk over de Bôrô-Boedoer, 'twelk de Nederlandsche regeering door bemiddeling onzer vereeniging liet aanbieden, bij vele dier genootschappen warme gevoelens van dankbaarheid werden opgewekt en geuit. Voegt men daarbij de ondersteuning, door bemiddeling des Genootschaps aan vreemde reizigers verleend, de waarlijk vele inlichtingen, op de herhaalde aanvragen aan buitenlandsche onderzoekers verschaft, en de internationale beleefdheden in den vorm van benoeming tot honoraire en correspondeerende leden gewisseld, dan mag het Genootschap gezegd worden naar vermogen te hebben bijgedragen tot het aanknoopen en onderhouden van die betrekkingen, waaraan Nederland, als elke beschaafde natie, behoefte heeft en die als het beste middel kunnen aangeprezen worden om ten opzichte van ons land bestaande vooroordeelen uit den weg te ruimen en de bij degelijke vreemdelingen omtrent de werkkracht onzer kleine natie op 't gebied der wetenschap bestaande gunstige meeningen te versterken. Wat het Genootsehap in dezen verrichtte, laat zich, ware het alleen uit een gevoel van delicatesse, moeielijk met vele woorden of door concreete feiten aantoonen. Slechts dit zij ten slotte

1) Zie Bijlage H.

opgemerkt, dat zijn werkzaamheid in dezen door ieder, die zijn land waarlijk lief heeft, niet achter gesteld zal worden bij werkzaamheden, waardoor wetenschap of practijk gebaat werden.

Wij zijn thans aan het einde onzer beschrijving van 's Genootschaps werkzaamheid en verrichtingen in het eerste decennium van zijn bestaan gekomen. Bracht de bedoeling van dit geschrift mede om in het licht te stellen, wat het Genootschap met zijn beperkte middelen en krachten heeft kunnen tot stand brengen, nogmaals zij herhaald, dat daarbij van geen ingenomenheid met eigen werkzaamheid sprake kan zijn. Heeft uit het bovenstaande kunnen blijken, dat het Aardrijkskundig Genootschap nut sticht en daarom op den steun der Regeering en der natie aanspraak mag maken, van den anderen kant zou het Bestuur dier vereeniging (ik ben er vast van overtuigd) geen oogenblik aarzelen er terstond bij te voegen, dat het zooveel grooter nut had kunnen stichten, wanneer de fondsen dit hadden veroorloofd. Om slechts iets te noemen, de bibliotheek der Vereeniging is bijna geheel samengesteld uit in ruil ontvangen of ten geschenke aangeboden werken, terwijl voor den aankoop der nieuwere werken op zoo menig gebied der geographie, ja zelfs van onmisbare tijdschriften, slechts zeer geringe, alleszins onvoldoende sommen beschikbaar zijn. Meermalen hebben zeer belangrijke publicaties niet of te laat kunnen geschieden, dewijl de som, voor die publicaties op de begrooting gebracht, niet mocht overschreden worden; niet zelden ook heeft men verdienstelijke jeugdige reizigers, die gereed stonden te toonen, dat ook bij het jonge Holland moed en lust tot onderzoeken niet ontbreekt, op hoogst karige wijze, liefst met moreelen steun, zooals de term luidt, moeten te hulp komen. Aan de op geographisch gebied zoo onmiskenbare behoefte om

belangrijke feiten door de uitgave van een wekelijksche of veertiendaagsche publicatie terstond ter kennis van het belangstellende publiek te brengen, kon daarom niet voldaan worden, dewijl men te nauwernood voor de om de 2 of 3 maanden verschijnende afleveringen van het Tijdschrift gelden beschikbaar had. Hoe zorgvuldig en voortreffelijk de kas des Genootschaps ook beheerd werd, het raderwerk van een vereeniging van ruim 900 leden, die bijna uitsluitend uit de contributie dier leden zijn inkomsten geniet, moet belemmerd worden door finantieele hinderpalen.

Meermalen heeft het uit den weg ruimen daarvan dan ook het onderwerp van discussie ter Bestuursvergadering uitgemaakt. Op den steun der natie is herhaaldelijk ter algemeene vergadering, bij circulaire en bij expedities een beroep gedaan. Hoewel deze meermalen op kracfitige wijze bij bepaalde ondernemingen verleend werd, zou hij, wij herhalen het, grooter kunnen zijn, wanneer bij de Nederlandsche natie de overtuiging werd gewekt, dat ook bij de gewone, niet zoozeer naar buiten klinkende werkzaamheden finantieele steun in den vorm van toetreding tot het lidmaatschap noodig is, of wanneer bij deze het besef levendig werd, dat het voorbeeld van wijlen den heer Beelaerts van Blokland 1) diende gevolgd te worden. Men verricht toch een even goed werk, merkte de Voorzitter onlangs terecht op, wanneer men een vereeniging steunt, die door opwekking van den ondernemingsgeest der natie armoede wenscht te voorkomen en kennis wenscht te verspreiden, die voor Nederlands eerste middelen van volksbestaan zoo nuttig is, als wanneer men zuiver philantropische inrichtingen ondersteunt.

---

1) Dl. V, p. 118 en 123.

Natuurlijk deed zich ook later even als bij de oprichting meermalen de vraag voor, of men zich tot de Regeering zoude wenden en van deze steun zou vragen in den vorm eener jaarlijksche subsidie, zooals aan zoovele zustervereenigingen in den vreemde, wordt verleend. Werd men daarvan vroeger terug gehouden door de gedachte, dat het Genootschap eerst zijn sporen moest hebben verdiend, althans van zijn werkzaamheid het bewijs hebben geleverd, of ging men daartoe vroeger niet over, omdat van verschillende departementen van Bestuur voor bepaalde expedities hulp en medewerking werd ontvangen, thans overweegt het Bestuur ernstig de wenschelijkheid om tot die aanvrage over te gaan. Zal echter die hulp verleend worden, dan dient èn bij Regeering èn bij de natie de overtuiging te bestaan, dat de aan het Genootschap verleende subsidie goed besteed is en niet verleend wordt aan een vereeniging, wier omslag en kosten niet in evenredigheid staan met het nut dat zij sticht. Zeer terecht verlangt de practische Nederlandsche natie, dat haar op bedaarde wijze de feiten worden aangewezen, waaruit blijkt dat de onderneming of vereeniging, waarvoor men haar hulp of die der Regeerings inroept, op wetenschappelijk of practisch gebied, liefst op beide, voor het heden of de toekomst vruchten kan afwerpen.

Op den weg van hem, die, door het Bestuur daartoe uitgenoodigd, de geschiedenis en verrichtingen des Genootschaps schreef, lag het dus, de overtuiging te wekken of te verlevendigen dat het Aardrijkskundig genootschap in dien geest kan en wil werkzaam zijn.

Hij koos daartoe, zooals gezegd is, niet den vorm van een in jubelstijl geschreven gedenkschrift, die na betrekkelijk zoo geringe werkzaamheid misplaatst zoude zijn, maar liet de nuchtere feiten spreken, die ten slotte bij het

degelijk deel der natie en door haar bij de Regeering he meest uitwerken en den doorslag zullen moeten geven.

BIJLAGE A.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER NEDERLAND.

(Het romeinsche cijfer wijst het deel van het Tijdschrift aan; de letter M verwijst naar de Mededeelingen, die van het Vde deel af afzonderlijk gepagineerd zijn.)

Artikelen en Voordrachten.

De waterwegen in Nederland, door F. de Bas en J. Kuyper, IV, p. 256.

Terreinsveranderingen in Nederland, door J. W. Welcker, VI, p. 50.

Nog iets over terreinsveranderingen in Nederland, door J. W. Welcker, VI M. p. 96.

Over de openbare werken in 1881, door J. Kuyper, VII, p. 23.

Het Amsterdamsche Noordzeekanaal en de nieuwe haven- en gemeentewerken te Amsterdam, door P. J. Dirks, VI, p. 153. (Vgl. Verslag 29 Alg. Verg. Dl. IV, p. 320.)

Mededeeling van den Heer Quarles over een kaart van de Friesche Wadden, aan het genootschap aangeboden, (Verslag 29 Alg. Verg.) IV, p. 324.

Voordracht over het steenkolenbed in Limburg, door Dr. H. F. R. Hubrecht, (Verslag der 13e Algem. Verg.) II, p. 143.

Over de behoefte aan een linguistische kaart van Nederland, door Prof. H. Kern, (Verslag der 22ste Alg. Verg.) III, p. 224.

De waarde van schedelonderzoekingen en de waarde daarvan voor de ethnologie van Nederland, door Dr. A. Sasse, III, p. 323 en p. 216.

Leemten in de kennis van Nederland, door P. H. Witkamp, (Verslag 2e Algem. Verg.) I, p. 8.

De bevolking van het koninkrijk der Nederlanden, door P. H. Witkamp, I, p. 127.

Het Nederlandsche volkskarakter, door J. Kuyper, (Verslag 3e Alg. Verg.) I, p. 33.

Nederland's bevolkingsdichtheid, door J. Kuyper, I, p. 14.

Elisa en Swelle, een bijdrage tot de kennis van de Veluwe en het Zutphensche, door P. H. Witkamp, I, p. 66. Vgl. p. 115.

Een bijdrage op het gebied der historische geographie, door Mr. L. A. J. W. Sloet van de Beele, I, p. 188. Vgl. p. 162.

Geschiedkundig onderzoek der Nederlandsche aardrijkskundige namen (met afzonderlijke pagineering) VI.

Inleiding, p. 1. Amersfoort, p. 3. Wolfaartsdijk, door J. van der Baan, p. 4. Serooskerke door J. Broekema, p. 5. Gersloot, Tjalleberd, Leunjeberd, Terband, door P. J. D. van Slooten, p. 7. Sluis, Heille, St. Anna ter Muiden, door J. A. Doorenbos, p. 7. Een en ander over de spelling der Friesche plaatsnamen, door J. Winkler, p. 9. Tubbergen, door Mr. R. E. Hattink, p. 27.

Kaarten.

Waterwegen in Nederland, [door F. de Bas en J. Kuyper, IV, no. 4.

Rotterdam en de Nieuwe Maas in 1853. De nieuwe waterweg van Rotterdam in 1878, IV, no. 1.

Schetskaart van eenige belangrijke terreinsveranderingen, gedurende de laatste jaren tot stand gebracht, VI, no. 1.

Kaart van het IJ in 1865 vóór den aanleg van het Noordzeekanaal, VI, no. 4.

Kaart van het Noordzee-kanaal en de IJpolders en van de nieuwe havenwerken te Amsterdam, VI, no. 5.

Gedeelte van een kaart der beneden rivier de Maas en de Merwede van de Noordzee tot Gorinchem tot opheldering van het gebruik der niveau-lijnen, V, no. 2.

Ethnologische kaart van Nederland, III, no. 20.

Kaarten van de provincie Utrecht tot toelichting van Nederlands Bevolkingsdichtheid, I, no. 1 en 2.

Mededeelingen.

Geographische literatuur over Nederland (Vermeerd. der kennis enz.), I, p. 115.

Statistiek van handel en scheepvaart 1875, II, p. 198; 1876, III, p. 64.

Statistiek der scheepvaartbeweging op rivieren en kanalen, V, M. p. 153.

Prijsvraag over de Rijn-delta, VI, M. p. 110.

In-, uit- en doorvoerhandel in 1881, VI, M. p. 125.

Stoomvaart tusschen Nederland, China en Japan, II, p. 136.

De Nederlandsche koopvaardijvloot op 31 Dec. 1882, VII, M. p. 66.

Landbouwverslag in Nederland, V, M. p. 33.

Bevolking, III, p. 272; IV, p. 288; V, M. p. 1, 91; VI, p. 63, 125; VII, M. p. 66.

Stedenbevolking, III, p. 182.

Bevolking van Amsterdam, VII, M. p. 1.

Aardr. gen. in Nederland in 1744, (Versl. der 20ste Algem. Verg.) III, p. 135.

Literatuur.

Aardrijkskundige werken van Nederlanders, III, p. 309.

De topografische kaart der gemeente Arnhem, door kapitein P. K. P. J. van Sloten, I, p. 205.

Ontwerp van een nieuwen waterweg van Amsterdam naar de Waal, door een oud-officier, 's Hage 1880, IV, p. 283.

Overzicht der scheepvaartkanalen in Nederland op 1 Mei 1879. Uitgegeven door het Min. van Waterstaat, IV, p. 226. Vgl. ook p. 1 en 2.

Verslag der Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing gedurende het jaar 1880, V, M. p. 112; gedurende het jaar 1881, VI, M. p. 148.

Verslag der werkzaamheden van het Kon. Meteor. Instituut te Utrecht, IV, p. 155.

Verslag der werkzaamheden van het Kon. Meteor. Instituut van 1 Juni 1880—1 Juni 1882, VI, p. 86.

Jaarcijfers over 1881 en vorige jaren, omtrent bevolking, landbouw, enz. Uitgegeven door de Vereeniging van Statistiek, VI, p. 86.

Personen en Necrologiën.

Jan Pieterszoon Dou, door Mr. J. P. Amersfoordt, I, p. 90. Vgl. p. 34.

Frederik de Houtman als sterrekundige, door Prof. P. J. Veth, VI, p. 230.

W. C. H. Staring, door J. S., IV, p. 126.

G. Acker Stratingh, door P. J. Veth, IV, p. 35.

BIJLAGE B.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER DE NEDERLANDSCHE KOLONIËN.

A. NEDERLANDSCH OOST-INDIË.

I. NEDERLANDSCH OOST-INDIË IN 'T ALGEMEEN.

Artikelen en Voordrachten.

Opmerkingen en beraadslagingen over den hydrographischen dienst in Ned. Indië, (Verslag 14 Alg. Verg.) II, p. 217.

Voorstellen van den heer E. Metzger betreffende de werkzaamheden van den geographischen dienst in N. I. en het advies der Kon. Akad. van Wetenschappen (Afd. Natuurkunde) daarover, II, p. 191.

De werkzaamheden van den geographischen dienst in Ned. Indië, voor zooverre sterrekundige bepalingen en triangulaties aangaat. Historisch Overzicht, door E. Metzger, II, p. 32.

De Pundit, door W. F. Versteeg, III, p. 153.

De hydrographie en de Zeekaarten in Ned. Indië, (Verslag der 24e Alg. Verg.), IV, p. 2.

Iets over hydrographie in Indië, door E. Metzger, IV, p. 191.

Eenige aanteekeningen over hydrographie in Indië, door G. W. F. Moeth, V, p. 69.

Hydrographie in Ned. Indië, door E. Metzger, V, p. 154.

Bespreking van den toestand der hydrographie in Ned. Indië, (36e Algem. Verg.) VI, p. 121, 131, 133.

1. De Indische Hydrographie, door W. F. Versteeg (Inleiding der bespreking), p. 122.

2. Toepassing van photozinkographie op verveelvuldiging van kaarten. Nota van Mr. S. C. J. W. van Musschenbroek, p. 132.

3. Nota van den heer Kniphorst over de Indische Hydrographie, p. 134.

4. Nota van den heer Mac Leod over de Indische Hydrographie.

(Vgl. ook Jaarverslag, VI, p. 208.)

Barometrische hoogte-tafel voor Ned. Indië, door R. D. M. Verbeek, II. p. 150.

Nog iets over de barometrische hoogte-tafel, II, p. 372.

De Djatibosschen in Nederl. Indië, door J. W. H. Cordes, I, p. 269. Vgl. p. 227.

Dr. F. Schneider, Geographische verspreiding der Minerale Bronnen in den Oost-Indischen Archipel. Bijblad van het Tijdschr. No. 7.

De Badjo's, door F. H. Van Verschuer, VII, p. 1.

Voordracht van A. L. Van Hasselt over het reizen met wetenschappelijk doel in Ned. Indië, VI, p. 139.

Over anthropologisch onderzoek op reis, door Dr. H. F. C. Ten Kate Jr., waarin dat onderzoek in Indië en de daar hangende vraagstukken besproken worden, VI, p. 254.

Deelneming van het genootschap aan de Koloniale Tentoonstelling te Amsterdam, VI, p. 208. (Vgl. p. 4.)

Voordracht over de beteekenis der tentoonstelling voor de geogr. wetenschap, door Prof. P. J. Veth, VI, p. 205.

Programma voor de koloniale afdeeling daarvan, VI, p. 234.

Wenken voor inzenders, VI, p. 241.

Opgave van 't geen door de openbare en bijzondere verzamelingen hier en in Indië kan worden bijgedragen, VI, p. 243.

Mededeelingen.

De opheffing van den geographischen dienst in Ned. Indië, VI, p. 110. (M.)

De drie reizen met het stoomschip de „Egeron" in de oostelijke deelen van den Ind. Archipel, II, p. 68 en 317.

Fransche expedities in den O. Indischen Archipel, III, p. 190.

Riedel's reis in het Oosten van den Indischen Archipel, V, M. p. 7.

Meteorologische waarnemingen in Ned. Indië, II, M. p. 94.

Natuurwetenschappelijk onderzoek van Ned. Indië van regeeringswege (Adres van Directeuren der Ned. Mij. van Nijverheid aan de Regeering.), II, p. 305.

De aanplant van Eucalyptus globulus (op Java en Sumatra), II, p. 336 en 371.

De Maleische naam der paradijsvogels, II, p. 296.

Een brief uit Indië over de Paradijsvogels, III, p. 268.

Iets over de verbreiding van Gavialis Schlegelii, III, p. 268.

Bevolking van Ned. Indië in 1875, III, p. 66.

Verslag van het Koloniaal Museum over 1881, M. VII, p. 31.

Literatuur 1).

Geographische literatuur over den Indischen Archipel in het algemeen (Vermeerdering der kennis enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 97.

De Maleische Atlas, I, p. 247. Vgl. p. 54.

Dr. Krümmel, Tiefenkarte des Indischen Oceans, V, p. 145.

1) Ook die der afzonderlijke eilanden is om haren geringen omvang onder dit hoofd gebracht.

Meteorologisch onderzoek van den Indischen Oceaan, V, M. p. 84.

Jaarboek van het Mijnwezen in Ned. Indië, Jaarg. VIII, Dl. II, 1879, IV, p. 226; id. X, Dl. I, 1880, V, M. p. 150.

H. J. Veth, Overzicht van hetgeen in het bijzonder door Nederland gedaan is voor de kennis der fauna van Ned. Indië, IV, p. 123.

Notes from the Leyden museum 1879, IV, p. 124.

K, Martin und A. Wichmann. Sammlungen des geologischen Reichsmuseums in Leiden. Erstes Heft. Sedimente Timors, V, M. p. 176.

Sammlungen des geologischen Reichsmuseums, etc. VI, M. p. 25.

Die Schädelkultus im Ostindischen Archipel und in den Inseln der Südsee von A. B. Meijer, VI, M. p. 76.

Leemten in onze kennis van Indië (Verslag 39e Algem. Verg.), VII, p. 49.

Bijdragen tot de kennis van Sumatra (Vermeerdering der kennis, enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 96.

Literatuur over den oorlog met Atjeh (Vermeerdering der kennis enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 95.

Rapport van den Ingenieur J. L. Cluysenaer over den aanleg van spoorwegen in de Pad. Bovenlanden, III, p. 372.

Geographische literatuur over Java, (Vermeerdering der kennis enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 95.

G. B. Hooijer en W. J. Havenga, Etappenkaart van Java en Madoera, V, M. p. 85.

De nieuwe étappenkaart van Java, VI, M. p. 114.

J. W. H. Cordes, De Djati-bosschen op Java, V, M. p. 150

Geographische literatuur over Borneo, (Vermeerdering der kennis enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 95.

Geographische literatuur over de kleine Soenda-eilanden, (Vermeerdering der kennis enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 95.
Geographische literatuur over de Molukken, (Vermeerdering der kennis enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 95.
Reizen en ontdekkingen op Nieuw-Guinea en literatuur daarover, (Vermeerdering der kennis enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 94.
Reizen naar Nederlandsch Nieuw-Guinea, ondernomen op last der Regeering van Ned. Indië in de jaren 1871, 1872, 1873—76, met toelichtingen door P. J. B. C. Robidé van der Aa, 's Grav. 1879, IV, p. 138.

Nekrologiën.

A. R. Blommendal (2e Jaarverslag.), I, p. 230.
Dr. C. G. C. F. Greiner, I, p. 204.
Th. A. L. Kroesen, (Vermeerdering der kennis van onzen aardbol, enz.), door prof. P. J. Veth, I, p. 51.
J. Schouw Santvoort, III, p. 125.
Dr. P. Bleeker, door P. J. Veth, III, p. 262.
Dr. A. B. Cohen Stuart, door P. J. Veth, III, p. 264.
Mr. J. K. J. de Jonge, (Jaarverslag 1879—80. Verslag 29e Algem. Verg.), IV, p. 320 en 326 en V, p. 102.
E. Netscher, door W. F. Versteeg, IV, p. 382.
J. M. Obreen, door P. J. Veth, IV, p. 34.
D. W. Rost van Tonningen, door P. J. Veth, IV. p. 36.
P. A. Leupe, V, p. 104.
Dr.. P. A. Bergsma, VI, p. 263.

Adressen en Circulaires.

Adres aan den Minister van Koloniën, met verzoek om

wetenschappelijke mannen toe te voegen aan de expeditie naar Atjeh, I, p. 11 en 96.

Adres aan den Minister van Koloniën, over de ontworpen expeditie naar Sumatra, I, p. 125.

Adres aan den Minister van Binnenl. Zaken, over den toestand van 's Rijks Ethnographisch Museum, I, p. 8 en 39.

Adressen aan de Regeering betreffende Dr. B. F. Matthes, V, p. 120.

Adressen over de triangulatie op Sumatra, VII, p. 34.

Circulaire van het Genootschap aan de ambtenaren van Nederlandsch Indië, V, p. 146.

II SUMATRA.

Artikelen en Voordrachten.

Voordracht over de triangulatie van Sumatra, door F. de Bas (Verslag 38 Algem. Verg.), VII, p. 39.

De triangulatie van Sumatra door F. de Bas. Bijbl. v/h. Tijdschr. No. 10. Met twee kaarten: I Overzicht van den stand der topogr. opneming en reproductie van de residentie-kaarten van Java en Madoera in 1882. en II Schetskaart van Sumatra met ontwerp-volgorde tot triangulatie van verschillende gewesten.

Mededeelingen over Atjeh, door prof. P. J. Veth, (Verslag der 1°. Algem. Verg.), I, p. 4.

Geographische en hydrographische aanteekeningen over Atjeh, door Jhr. J. C. R. Westpalm van Hoorn tot Burgh, II, p. 79.

Verbeteringen op de geographische en hydrographische aanteekeningen over Atjeh van Jhr. Westpalm van Hoorn tot Burgh, V, p. 212.

Poelo Bras door J. C. R. Westpalm van Hoorn tot Burgh, IV, p. 200.

De reede Analaboe, door A. P. Hooghwinkel, IV, p. 285.

Geographische aanteekeningen omtrent de Oostkust van Atjeh, door prof. P. J. Veth, II, p. 235 (vgl. 219).

Voordracht over den tegenwoordigen toestand vanGroot-Atjeh, door F. A. Liefrinck (Verslag 30 Algem. Verg.), IV, p. 333.

Eenige mededeelingen omtrent den tegenwoordigen toestand van Atjeh proper, door F. A. L. Liefrinck, V, p. 47. Vgl. IV, p. 333.

Het Bestuur en de rechtspleging in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden, V, p. 129.

De Gajo's, een volkstam in de binnenlanden van Atjeh, door Prof. P. J. Veth, II, p. 30.

Bijdrage tot de kennis van de Gajoelanden, door K. F. H. van Langen, V, p. 34.

Het landschap Deli op Sumatra, door prof. P. J. Veth, II, p. 152 (vgl. 146). Naschrift op dit artikel, door prof. P. J. Veth, II, p. 197.

De opkomst der landbouw-ondernemingen in Deli, door P. van den Arend, II, p. 295.

De colons-explorateurs op Sumatra. (Verslag 23 Algem. Verg.), III, p. 320.

Eenige opmerkingen naar aanleiding der kaart van Deli, Langkat en Serdang van F. G. Steck, door J. P. Cremer, III, p. 345.

Regenwaarnemingen te Medan Poetri, Deli, IV, No. 11.

Dr. B. Hagen in Oost-Sumatra, door Dr. F. A. Jentink, VII, p. 77.

Het Toba-meer, door E. J. Sillem, III p. 82.

Het meer van Toba (34e Alg. Verg. en Jaarverslag), VI, p. 208.

Photographiën van Deli en de Bataklanden (34e Alg. Verg.), V, p. 1; VI, p. 1.

Geographische aanteekeningen omtrent de residentie Sumatra's Oostkust, door J. S. G. Gramberg, VI, p. 100.

Iets over de kaart van een gedeelte van Sumatra's Oost-, kust, door prof. P. J. Veth, VI, p. 183.

Bengkalis, I, p. 318.

Inleiding der bespreking van het zenden eener wetenschappelijke expeditie naar Sumatra, door W. F. Versteeg, I, p. 70 en 117.

Mededeelingen omtrent de ontworpen Sumatra-expeditie, door W. F. Versteeg, I, p. 115 en 333. (Verslag 10°. Algem. Verg.) In de Verslagen der Algem. Vergaderingen en Jaarverslagen, II, p. 1, 73, 217, 221, 334.

Kort verslag der handelingen van het comité tot voorbereiding en uitvoering der expeditie naar Midden-Sumatra, door W. F. Versteeg, II, p. 256 (Vgl. p. 221).

Plan van een onderzoekingstocht in Midden-Sumatra, door J. Schouw Santvoort. Bijbladen van het Tijdschr. Deel I, No. 1. Met een kaart van Midden-Sumatra en een Sketch of a Journey from Moco Moco to Pengkalan Jambee including a visit to the large Lake in Korinchi by J. Barnes 1818.

Mededeelingen omtrent de expeditie naar Midden-Sumatra (Verslagen der Algem. Verg. en Jaarverslag), III, p. 77, 127, 132, 213, 220 en 223.

Mededeelingen over de Sumatra-expeditie en het daarover uit te geven werk (Jaarverslagen en Verslagen der 24—30 Verg.), IV, p. 1, 77, 84, 87, 91, 100, 236, 319, 326, 327 en 330.

Mededeelingen omtrent het werk over Midden-Sumatra (Jaarverslag en Verslag 31 en 33 Alg. Verg.), V, p. 1, 119, 123.

Sumatra-expeditie; Begroeting van den Heer Cornelissen; verblijf in Nederland en terugkeer naar Indië van den Heer van Hasselt; specimina van producten, aan het Koloniaal Museum te Haarlem geschonken; voltooiing van het reisverhaal en van de geographische en ethnologische gedeelten van het werk Midden-Sumatra (36 en 37 Algem. Verg. en Jaarverslag), VI, p. 131, 203, 208.

Voordracht van den Heer J. F. Snelleman over zijn verblijf in de XII Kotta's. (Verslag der 22ste Algem. Verg.), III, p. 222.

Sumatra-expeditie. Berichten ontleend aan de rapporten en correspondenties, ingekomen van de leden der Sumatra-expeditie, 1—8. Bijblad van het Tijdschrift. Eerste Deel II. Met volgende kaarten:

I. Schetskaart van Midden-Sumatra, door J. Schouw Santvoort.

II. Schetskaart van een deel der Batang Hari en hare zijrivieren, door D. D. Veth.

III. De meren der Batang-Hari-rivier bij Doesoen Tengah, door J. Schouw Santvoort.

IV. Schetskaart van een deel der Padangsche Bovenlanden, door D. D. Veth.

V. Panorama's, door A. L. van Hasselt.

VI. Onze nederzetting te Djambi, door J. Schouw Santvoort.

VII. Kaart van een gedeelte van het Djambi-rijk, door J. Schouw Santvoort.

VIII. De Goenoeng Toedjoe en de Korintji-vallei. Panorama, van den top der Piek van Korintji gezien, door A. L. van Hasselt.

IX. Schetskaart van de zuidelijke afdeelingen der

Padangsche Bovenlanden en van de Batang Hari en hare bronnen aldaar, door D. D. Veth.

X. Patah Sembilan en Piek van Korintji, van Bedar Alam gezien, door J. F. Snelleman.

XI. Kaart van een deel der Djambi-rivier en hare zijtakken, door C. H. Cornelissen. — Carton: Hoogste punt, op de Batang-Hari door den stoomer Barito en zijn sloep bereikt, door D. D. Veth.

XII. Schetskaart van de Lebong, door D. D. Veth.

XIII. Schetskaart van onze nederzetting te Moeara Kompeh, door C. H. Cornelissen.

XIV. Schets van onze nederzetting te Saba, door C. H. Cornelissen.

XV. Schetskaart van de Delta der Batang Hari, door C. H. Cornelissen.

Midden-Sumatra. Reizen en onderzoekingen der Sumatra-expeditie, uitgerust door het Aardrijkskundig Genootschap, 1877—1879. 3 Deelen in 6 stukken, gr. 8 en Atlas fol.

D. I. Reisverhaal door A. L. van Hasselt, Joh. F. Snelleman, en C. H. Cornelissen. In twee stukken, 1881 en 1882 — D. II Aardrijkskundige beschrijving met Atlas, door D. D. Veth, 1882. — D. III Volksbeschrijving en taal door A. L. van Hasselt. Stuk I*a*. Volksbeschrijving. Stuk I*b*. Ethnografische Atlas. Stuk 2. Talen en letterkunde.

Bij dit werk behooren de volgende kaarten:

I. Kaart van Midden-Sumatra, door D. D. Veth. Deel II. Atlas blad I—IV.

II. Kaart van het zuidelijk gedeelte der residentie Pad. Bovenlanden id. blad V.

III. Geologische schetskaartjes en bergteekeningen

van Midden-Sumatra, door D. D. Veth id. blad VI.

IV. Schetskaart van de monding der Batang-Hari, id. blad. VIII tot X.

V. Schetskaart der Batang Hari van Moeara Kompeh tot Semalidoe, id. blad XI—XV.

VI. Schetskaart van de Tembesi van haar monding tot Doesoen Ladang Pandjang, id. bl. XVI.

Mededeelingen omtrent de topographie van een gedeelte der Padangsche beneden- en bovenlanden, door J. L. Cluysenaer, III p. 226.

Voordracht van D. D. Veth over den afvoer der Ombilin-kolenvelden (Verslag 33 Algem. Verg.), V, p. 124.

Het landschap Aboeng en de Aboengers op Sumatra, door prof. P. J. Veth, II, p. 35.

Een en ander over de Lampongsche districten, volgens een brief van den Heer Verbeek, III p. 347.

De hoofdplaats Palembang, door F. S. A. de Clercq, II, p. 174.

Een woord bij de kaart van de voornaamste wegen in het zuidelijk deel der residentie Palembang, door D. D. Veth, V, p. 106.

Verbeteringen op de kaart der wegen van het zuidelijk deel van Palembang, door v. d. Lith, VI, p. 201.

De hoofdplaats Palembang, door J. A. van Rijn van Alkemade, VII, p. 57.

Kaarten.

Schetskaart van Sumatra met ontwerp volgorde tot triangulatie van verschillende gewesten. Bijbl. van het Tijdschr. no. 10, kaart 2.

Kaart van het rijk Atjeh, door Jhr. J. C. R. Westpalm van Hoorn tot Burgh, II. no. 3.

Poeloe Nassi en Vaarwaters. Schets van het gebied van Simpang Olim door W. M. F. Bervoets, II, no. 4.

Schetskaart van de reede Analaboe en aangrenzende landstreek 1877, IV, no. 8.

Kaartje van Poeloe Bras, IV p. 200 in den text.

Schetskaartje van Atjeh-proper, V, no. 4.

Schetskaartje der landingsplaats in Koeroeng Riah-baai, V, no. 9.

Deli met de particuliere ondernemingen, samengesteld en geteekend door D. D. Veth, II, no. 7.

Kaart van het Toba-meer en het landschap Silindoeng (volgens de opnemingen der Rhijnsche zendelingen), III, no. 9.

Schets der Indragiri-rivier, III, no. 15.

Schetskaart van de monden der Indragiri-rivier, III, no. 16.

Kaart van een gedeelte van Sumatra's Oostkust, VI, no. 3.

Kaart van het rijk Djambi op Sumatra, door W. F. Versteeg, I, no. 11.

Kaart van een gedeelte van Midden-Sumatra, III, no. 17.

Schetskaart van Padang met de reede en de Brandewijnsbaai, III, no. 18.

Kaart van de afdeeling Boemi-Agoeng (Lampongsche distrikten). Overgenomen van een algemeene kaart der Lampongs, door B. V. Atzthum van Eckstädt, II, no. 2.

Schetskaartje van een deel der Lampongsche districten, in den text, III, p. 349.

Plattegrond van Palembang, II, no. 8.

Kaart van de voornaamste wegen in 't zuidelijk deel van de residentie Palembang, V, no. 4.

Mededeelingen.

Atjeh en zijn toekomst, III, p. 191.

Bijdrage tot de kennis der weersgesteldheid ter kuste van Atjeh, III, p. 311.
Organisatie van het Bestuur in Atjeh, V, M. p. 158.
Steenkolen van Si Maloer, V, M. p. 161.
Atjehsche handschriften, door prof. P. J. Veth, VI, M. p. 111.
De reis van Dr. Hagen op Sumatra, V, M. p. 158.
Dr. B. Hagen's reis naar het Toba-meer, VII, M. p. 49.
Het bevaren van het Toba-meer, VII, M. p. 9.
Over de Batta's op Sumatra, VI, M. p. 67.
Deli, VII, M. p. 9.
Goud op Sumatra's Westkust, II, p. 377.
Nog iets over de zoölogische resultaten der Sumatra-expeditie, V, M. p. 124.
Benkoelen een residentie, III, p. 190.

III. JAVA.

Artikelen en Voordrachten.

Over de geologie van Java, door R. D. M. Verbeek, I, p. 291.
Voordracht over de samenstelling en reproductie der residentiekaarten van Java en Madoera, door F. de Bas, (Verslag 12e Alg. Verg.) II, pag. 71.
De residentiekaarten van Java en Madoera, door F. de Bas. Bijbladen v/h. Tijdschr. Met twee kaarten I. Hoofddriehoeken, gemeten door de geogr. dienst in Ned.-Indië op Java en Madoera. II. Overzicht van den stand der topographische opname en reproductiekaarten van Java en Madoera in het jaar 1876.
Voordracht over de Javaansche muziek, door Dan. de Lange. (Verslag 27ste Algem. Verg.), IV, p. 160.

De bevolking van Java's hoofdsteden, V, p. 188, 211.
De bevolking van Java's hoofdsteden in 1880, door Mr. W. B. Bergsma, VI, p. 259.
Verbeteringen van Junghuhn's Java, door P. J. V. III, p. 269.
Aanteekeningen op het 3e deel van „Java, geographisch, ethnologisch, historisch", door Prof. P. J. Veth, VI, p. 82 en 114.
Op het eerste deel, VII, p. 28.
Raden Mas Adipati Ario Tjondro Negoro. Aanteekeningen op het 1e deel van „Java, Geographisch" etc. Bijblad v/h. Tijdschr. No. 9.
Beklimming van den Kloet en afdaling in het Kratermeer, I, p. 251.
De nieuwe ontdekkingen met betrekking tot de Javaansche oudheid in het Dieënggebergte, door Prof. P. J. Veth. (Verslag der 9e Algem. Verg.), I, p. 332.
Een woord bij de kaart van het Dieënggebergte, door Prof. P. J. Veth, II, p. 359.
Gedaante-veranderingen van den Goenong Merapi, door J. Groneman, II, p. 203.
De beteekenis van den naam „Pekalongan", V, p. 108.

Kaarten.

Overzicht van de djatibosschen in de residentie Rembang, I, No. 10, behoorende bij het artikel: De djatibosschen in Ned.-Indië, I, p. 209.
Het Dieënggebergte, II, No. 16.

Mededeelingen.

Bevolking van Java en Madoera, II, p. 202.

Bevolking van Java en Madoera, III, p. 280.
Een vreemdeling over Java's toekomst, IV, p. 56.

Bali.

Geographische en ethnographische mededeelingen over Bali, door R. van Eck. (Versl. 28e Algem. Verg.), IV, p. 328.

IV. BORNEO.

Artikelen en Voordrachten.

Hoogtemetingen van eenige bergen in het Zuidelijk en Oostelijk gedeelte van Borneo, door J. Schouw Santvoort, II, p. 97.
Voordracht over een tocht op de Sampit en Mentaweirivieren, door J. H. de Frémery. (Verslag der 24ste Alg. Verg.) IV, p. 2.
Noordelijk Borneo nog niet Engelsch, V, p. 108.
Voordracht over de geologische gesteldheid van Borneo, door Prof. K. Martin, VI, p. 203.
Begeleidende woorden bij een geologische kaart van Borneo, geteekend door von Gaffron, door prof. K. Martin, VII, p. 16.
Toelichting bij de kaart der kuststreek gelegen tusschen de Batoe Tjinagat en de Sesajab rivier, door J. F. M. Lange, VII, p. 70.
Iets over de Land-Dajaks van Serawak, door Jhr. Quarles van Ufford (Naar Denison), V, p. 42.
Nog iets over Denison's stuk over de Dajaks, V, p. 107.
Nog een en ander over de Land-Dajaks van Noord-Borneo, door Jhr. Mr. J. K. W. Quarles van Ufford, VI, p. 213.

Kaarten.

Kaart van het Oostelijk gedeelte van Borneo van af Mangka Liat tot de Koeran- of Berouw rivier. Origineele kaart, door J. Schouw Santvoort, II, No. 6.

Schetskaart van de kuststreek gelegen tusschen de Batoe Tjinagat en de Sesajab rivier, VII, No. 2.

Mededeelingen.

De expeditie van baron van Overbeck naar Borneo, III, p. 281.

Reis van Carl Bock op Borneo, IV, p. 213, 323 en 327.

Reis van Carl Bock in Borneo, V, M. p. 6. Vgl. p. 156 (M.)

Carl Bock, Reis in Oost- en Zuid-Borneo, V, M. p. 151.

Aanteekeningen over Serawak en N. Borneo van Crocker, V, M. p. 72.

Reis van Z. M. Schroefstoomschepen Makasser en Atjeh, V, M. p. 159.

Berichten over N. O. Borneo en de Soeloe-eilanden, VII, M. p. 50.

De rivier Sagaliud en de Boeli Doepis op Borneo, V, M. p. 38.

Metalen in Borneo's Wester afdeeling, VII, M. p. 12.

Steenkolen op de Oostkust van Borneo, VII, M. p. 13.

De oorsprong van den naam Dajaks, V, M. p. 182.

V. CELEBES.

Artikelen en Voordrachten.

Beccari's reis van Makasser naar Kendari, door Prof. P. J. Veth, I, p. 199,

Een Nederlandsch reiziger op Zuid-Celebes, (Dr. B. F. Matthes), door Prof. P. J. Veth, I, p. 319.

Nieuwe opmerkingen naar aanleiding van de Hollander's beschrijving van Celebes en onderhoorigheden, III, p. 267.

Toelichtingen behoorende bij de kaart van de bocht van Tomini of Gorontalo, samengesteld door mr. S. C. J. W. van Musschenbroek, IV, p. 93.

Voordrachten van Mr. S. C. J. W. van Musschenbroek over Noord-Celebes, (Versl. 27 en 29 Alg. Verg.), IV, p. 168 en 322.

De onderafdeeling Bangkala, geographisch en ethnologisch geschetst, door J. C. van Hasselt, IV, p. 362.

Iets over de kaart der bocht van Tomini.

I. Opmerkingen over de kaart door N. Mac Leod, V, p. 22.

II Brieven aan de Redactie over de kaart, door G. W. F. Moeth, V, p. 22.

III. Brief van den Heer van Musschenbroek aan de redactie naar aanleiding der beide voorgaande stukken, V, p. 29.

De beteekenis van den naam Alfoeren, V, p. 72 en 154.

Iets over Bolaäng Mogondo en een Bantik-Fosso aldaar, VII, p. 8.

Schets van het landschap Bolaäng Mongondow, door F. S. A. de Clercq, VII, p., 16.

Kaarten.

Kaart van de bocht van Tomini of Gorontalo en aangrenzende landen, samengesteld door Mr. S. C. J. W. van Musschenbroek, oud-resident van Menado 1878, IV, nº. 2.

Kaart van Bangkala en Laïkang, bewerkt door J. C. van Hasselt, IV nº. 10.
Schets van Bolaäng Mongondow, VII, nº 3.

Mededeelingen.

Botanische reis door Celebes (van de la Savinière), II, p. 56.
Reis in Noord-Celebes (door de zendelingen Schwarz en Lange), II, p. 202.
Nalezing op „Eenige opmerkingen" omtrent de Hollander's beschrijving van Celebes en onderhoorigheden, I, p. 372.
Een schoolkaart van de Minahassa, II, p. 326.

VI. KLEINE SOENDA-EILANDEN, MOLUKKEN, NIEUW-GUINEA.

Artikelen en Voordrachten.

Geographische aanteekeningen betrekkelijk het eiland Flores, door Prof. P. J. Veth, I, p. 180.
Voordracht over de Banda-groep, door A. J. ten Brink, (Verslag 5e Alg. Verg.), I, p. 71.
Geographische aanteekeningen betreffende de Kei-eilanden, door Prof. P. J. Veth, II, p. 92.
Korte beschrijving van de Teloeti-baai, door C. B. H. von Rosenberg, II, p. 147. Opmerkingen bij de kaart van die baai, II, p. 296.
De zeestraat door Timor-laut, III, p. 191.
De ontdekking van straat Egeron, door Prof. P. J. Veth, III, p. 211.
Een tochtje naar het eiland Misool, door D. S. Hoedt, V, p. 80.
Nederlands roeping ter verkrijging van meer kennis van

Nieuw-Guinea, door P. J. B. C. Robidé van der Aa (Verslag 3e Algem. Verg.), I, p. 216.
De reis der Soerabaja naar Nieuw-Guinea, door Dr. C. M. Kan, II, p. 172. Vgl. p. 217.
Nieuw-Guinea en de Engelschen, door P. A. Tiele, II, p. 195.
Hydrographische beschrijving der kusten van Nieuw-Guinea en de aangrenzende vaarwaters, door P. Swaan, III, p. 85.
Beknopte beschrijving van de wijze waarop de kaart van Nieuw-Guinea is samengesteld, door P. Swaan. III, p. 92.
Het land der Karons, door A. A. Bruyn, III, p. 102.

Kaarten.

Origineele kaart van het eiland Flores, geteekend door J. G. Veth, I, N°. 8.
Kaart der Teloeti-baai op Ceram, door C. B. H. von Rosenberg, II, N°. 9.
De Key- of Evar-eilanden. Origineele kaart, door D. D. Veth, II, N°. 5.
Peti deri Poeloe-Poeloe Ambon tersalin olet D. P. Salahaya, I, N°. 9.
Schetskaart der westelijke helft van Nieuw-Guinea, ter aanwijzing der reis van Z. M.'s Stoomschip Soerabaya, II, N°. 10.
Nieuw-Guinea en aangrenzende eilanden tot aan 141° Oosterlengte Gr., door P. Swaan, III, N°. 10.

Mededeelingen.

Reis van d'Albertis; Bezoek van de Challenger op Nieuw-Guinea; Reis van Beccari naar Nieuw-Guinea), I, p. 322, 323, 400.

De jongste ontdekkingsreizen in Nieuw-Guinea; Reis van Octave Stone op Nieuw-Guinea; Nieuwste berichten over Nieuw-Guinea; Nieuw-Guinea; Raffray en Miklucho Maklay in Nieuw-Guinea, II, p. 61, 134, 209, 388, 390.

Bijdrage tot de ontdekkingsgeschiedenis van Nieuw-Guinea; vroegere verbinding van Nieuw-Guinea en Nieuw-Holland; Nieuwe ontdekkingsreis naar Nieuw-Guinea; Reis op Nieuw-Guinea, III, p. 314, 203, 119, 358.

Reis in Nieuw-Guinea; kolonisatie van Nieuw-Guinea, IV, p. 309 en 144.

Een belangrijk artikel over Nieuw-Guinea; De Kemp-Welsh-rivier in Nieuw-Guinea; Een tocht naar Nieuw-Guinea; Het planten der Nederlandsche vlag op 141° O. L. op de Zuidkust van Nieuw-Guinea. V, M. p. 16, 17, 72 en 158.

Nieuwe reis in 't Z. O. van Nieuw-Guinea (Lawes en Chalmers). VI, M. p. 77.

B. WEST-INDISCHE KOLONIËN.

Artikelen en Voordrachten.

Korte aanteekeningen over het eiland St. Eustathius, door A. R. Blommendal, I, 62.

Expeditie in Suriname van den Heer Loth (Verslag 17e Algem. Verg. en Jaarversl. 1876—77) II, p. 334 en 337.

Beschrijving van de rivier „de Suriname", door kapt. G. P. H. Zimmermann, II, p. 342.

Verslag van de tweede expeditie tot het traceeren van een weg van Brokopondo tot de Pedrosoengoe-vallen, III, p. 159.

Verslag van de expeditie tot het traceeren van een weg

van Brokopondo in de rivier Boven-Suriname tot de hoogte van Awara-eiland in de Boven-Saramacca, III, p. 332.

Beknopt overzicht van de goudexploitatie in Suriname 1874—79, door Jhr. C. A. van Sypesteyn, Gouverneur van Suriname, IV, p. 184.

Verslag van een expeditie tot het traceeren van den weg van de Tempati-kreek naar de rivier Suriname, door W. L. Loth, IV, p. 250.

Verslag van een reis tot het opnemen van een gedeelte van Suriname, V, p. 10.

Curaçao, door J. Kuyper, VI, p. 167.

De Indianen-Caraïben van het eiland Aruba, door A. J. van Koolwijk, VI p. 222.

Het eiland St. Martin, door Dr. I. Dornseiffen, VII, p. 126.

Kaarten.

Kaart van het eiland St. Eustathius, volgens de opname van A. H. Bisschop Grevelink, I, N° 4.

Kaart van de rivier de Suriname, door kapt. G. P. H. Zimmermann, II, N° 15.

Kaart en doorsneden van het terrein tusschen de Tempati kreek en de rivier Suriname over de lijn in September en October 1878 getraceerd, door W. L. Loth, IV, N° 7.

Kaart van een gedeelte der kolonie Suriname, waarop de perceelen land, welke ter ontginning van goud en andere metalen met arceerlijnen zijn aangegeven, vervaardigd in April 1879 door den Gouvernements-landmeter W. L. Loth, IV, N° 10.

Kaart van een gedeelte der rivier Saramacca en den opgemeten afstand van af de Mindrineti-kreek tot aan de rivier de Suriname, V, N° 1.

Kaart van het eiland Curaçao met karton van de St. Anna-baai, VI, N° 6.
Figuren, behoorende bij het artikel over de Indianen-Caraïben, VI, N° 7.
Kaart van het eiland St. Martin, VII, N° 4.

Mededeelingen.

Statistiek van Ned. West-Indië, II, p. 132.
De kolonie Suriname, II, p. 207.
Curaçao en onderhoorigheden, II, p. 315.
Vereeniging voor Suriname, II, p. 327.
Koloniaal verslag over 1877 omtrent Curaçao en onderhoorigheden, III, p. 198.
Koloniaal verslag over 1877 omtrent Suriname; opneming in Suriname; goudexploitatie in Suriname, III, p. 198, 199, 116.
Het koloniaal verslag over 1881 betreffende de Ned. West-Ind. eilanden, VI, M. p. 136.
Statistiek van Suriname, IV, p. 141.
Nog iets over de Caraïben op Aruba, VII, M. p. 80.
Statistiek van onze bezittingen in Amerika, VII, M. p. 80.
Statistieke gegevens omtrent de Nederlandsche West-Indische eilanden, IV, p. 140.

Literatuur.

Geographische literatuur over de West-Indische eilanden (Vermeerd. der kennis enz.), door Prof. P. J. Veth, I, p. 109.
Een nieuwe kaart van Suriname (der H. H. van Lansberge en Cateau van Rosenvelt), IV, p. 304.
Cateau van Rosenvelt en van Lansberge, Kaart van Suriname, V, M. p. 26.

BIJLAGE C.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER DE POOLGEWESTEN.

Artikelen en Voordrachten.

De Nederlanders en de Noordpool-expeditiën, door N. W. Posthumus (Versl. 8e Algem. Verg.), I, p. 228.

Het land ten N. van Novaja Zemlja, door M. H. Jansen, I, p. 157.

De tweede reis der Pandora, door L. R. Koolemans Beijnen, II, p. 228. Vgl. p. 135 en 216.

De Engelsche Noordpool-expeditie, door N. W. Posthumus, II, p. 278.

Voordracht over den tegenwoordigen toestand van het Poolvraagstuk, door L. R. Koolemans Beijnen, (Verslag der 16e Algem. Verg.) II, p. 329.

Beraadslagingen over een Nederlandschen pooltocht, id. p. 329.

Noordpoolzaken I:

1. Circulaire van het Hoofdcomité over een Nederlandschen pooltocht, II, p. 359.
2. Nadere circulaire van het Hoofdcomité, id. p. 360.
3. Adres van het Genootschap aan den Minister van Binnenlandsche Zaken over den ontworpen pooltocht, id. p. 360.
4. Circulaire van Weyprecht en Wilczek, id. p. 361.

Noordpoolzaken II:

De Nederlandsche Noordpool-expeditie, III, p. 166.

Het doopregister van Spitsbergen, volgens reisjournalen en kaarten, door F. de Bas, III, p. 1.

Nog eens Spitsbergen (Brief van P. A. Tiele, met naschrift van F. de Bas), III, p. 136.

De kaart van Barendts (Brief aan het Bestuur van het Aardr. Gen., door Fred. Muller), III, p. 271.

Het onderzoek der Kara-zee in verband met den Nederlandschen IJszeetocht, door Dr. C. M. Kan, IV, p. 111. Vgl. p. 91.

De geologie van Spitsbergen, door H. van Capelle Jr. V, p. 110. (Zie ook Versl. der 32e Alg. Verg. p. 127.)
Bijvoegsel tot het vorige artikel V. M. p. 109.

Het doel der internationale expeditie naar de Poolstreken, door Prof. Buys Ballot, V, p. 143. (Vgl. ook Verslag der 32ste Alg. Verg. p. 73).

Zie voorts over de publicatie der reizen van de „Pandora" (1875 en 1876) en over de reizen der „Willem Barents" (1878 en 1879) het gezegde over de Bijbladen van het tijdschrift p. 8. Noot 2.

Kaarten.

Engelsche Noordpool-expeditie 1875—76, II, No. 14.

Kaarten behoorende bij het artikel: het Doopregister van Spitsbergen, III, No. 19.

1. Koerslijn van de derde reis van Willem Barentz om den Noord in 1596.
2. Hessel Gerritsz — 1612.
3. Thomas Edge — 1625.
4. M. H. Middelhoven — 1634.
5. Afteeckeninghe van Spitsbergen ± 1642.
   't Land Spitsbergen — 1648. Niuwelijkx gevonde.
   A general chart of the Northerne Navigation.

6. Joannes van Keulen, omstreeks 1710.
7. Duner en Nordenskiöld.

Kaart der reizen in- en door de Karische Zee en naar de Ob en Jenissei 1870—79, IV, No. 3.

Kaart van de Poollanden tot overzicht van het internationaal plan van waarnemingen in de Poolstreken. In den text. VI, M. p. 52.

Mededeelingen.

De Oostenrijk-Hongaarsche expeditie, I, p. 116.

De Duitsche Noordpool-expeditie, I, p. 218, 402.

De Engelsche Noordpool-expeditie, I, p. 158. Verdere bijzonderheden, p. 217. Handleiding ten dienste er van p. 263, 326 en II, p. 210, 215. Comité tot onderzoek der scorbut, II, p. 319.

De Zweedsche expeditie, I, p. 263, 401; van 1878 III, p. 121, 358.

De Amerikaansche expeditie, I, p. 402; II, p. 211, 320; III, p. 74, 300, 364; IV, p. 312.

Arctische expeditie ten N. van Siberië, I, p. 403; langs de N. O. kust, II, p. 389.

Reizen naar Groenland, II, p. 211; Groenland in 1876, II, p. 384; Ziekte onder de honden van Groenland, I, p. 326.

Deensche expeditie naar Groenland, III, p. 301. Nieuwe expeditie, IV, p. 71; V, p. 24; Hammer, VI, p. 84; Holm, p. 85; Eskimo's van Oost-Groenland, p. 109; Reis van Nordenskiöld, VII, p. 86; Handschrift van Hans Hendrik, III, p. 122.

De tweede reis der Pandora, II, p. 135, 216, 228.

Nieuwe reis van Nordenskiöld, II, p. 132 en 210; III, p.

300; IV, p. 70. Waarnemingen, IV, p. 224. De Vega beoosten de Lena, IV, p. 125. De weg naar de Pool ten O. van Spitsbergen, II, p. 320.

Nieuwe plannen van graaf Wilczek, II, p. 65.

Ontworpen expeditie naar de Zuidelijke IJszee, II, p. 66. Ital. expeditie naar de Zuidpool, V, p. 25, 54, 125.

Observatoria in het poolbekken, II, p. 211; IV, p. 312; plan van waarnemingen, VI, p. 33, 80, 105.

Nieuwe pool-expedities, II, p. 389; in 1878, III, p. 203.

Vaarten op Siberië, III, p. 300, 363, 204, 365; IV, p. 150, en de rivieren, IV, p. 152 en 53, 311; V, p. 24, 141. West-Siberische handelsvereeniging te Kopenhagen, V, p. 84.

Expedities ter opsporing der Franklin-overblijfselen, III, p. 121, 205, 301; VI, p. 21.

Russisch station op Nova-Zembla, III, p. 74, 205. Samojeden-kolonie, IV, p. 222; V, p. 142.

Een Engelsche en Amerikaansche kolonie in de Poolstreek, III, p. 121.

De plannen van luitenant Weyprecht en graaf Wilczek, III, p. 366.

Over de jongste pooltochten, (Voordracht van kapitein Koldewey) III, p. 204.

De tocht der Willem Barents, IV, p. 145. Zoölog. verzameling, V, p. 60; 3e reis, p. 18; 4e reis, p. 53, 82, 135, 141, 167; VI, p. 1; 5e reis, p. 107, 121, 139.

Tocht der Jeannette, IV, p. 150; V, p. 142, 174. Ontdekking van Wrangellsland, VI, p. 22. Verdere lotgevallen, VI, p. 20, 53, 77, 143.

Reisplan naar de arctische kusten van Noord-Amerika, IV, p. 150.

De Ingolf-expeditie, IV, p. 311.

Reis van Leigh Smith, V, p. 20, 83; VI, p. 21, 109, 143. 145.
Reis van de Corvin, V, p. 21.
Bericht aangaande de beide vermiste Amerikaansche walvischvaarders, de Dickson en Norrland, V, p. 174.
Reis van Sibiriakoff, V, p. 82.
Expeditie van kapitein Howgate, V, p. 23.
Reis van luitenant Schwatka, V, p. 33 en 57. Walvischvangst in 1881, V, p. 181.
Rapport over de nieuwste ontdekkingstochten in de N. IJszee en Siberië, door v. d. Staal van Piershil, VI, p. 90.
Tochten door Siberië, VII, p. 22.
Oostenrijksche expeditie op Jan Mayen, VI, p. 146.
Berichten van en publicaties over poolstreken, VII, p. 59 en 87.
Een stem uit den vreemde om Nederland tot deelneming aan de Noordpool-expeditie op te wekken, I, p. 217.
Een zeer belangrijk adres omtrent Poolreizen (Van de Mij. tot bevordering van nijverheid), II, p. 65.
Nieuwe Noordsche Compagnie, II, p. 135.
Reliquiën op Novaja Zemlja (van Barendsz en Heemskerk), beschreven door Jhr. Mr. J. K. J. de Jonge, II, p. 324. Journaal van Barendsz dáár gevonden. Jaarverslag 1875—76, p. 75.
De Pool-expedities der toekomst, II, p. 320.
Een nieuwe weg naar de Noordpool, III, p. 365.
Nederlandsche Poolreis in de 17e eeuw, V, p. 20.
Het klimaat der Poolstreken voorheen en thans, II, p. 134.
Exploitatie van mineralen in de Poolstreek, II, p. 320.
De Karazee in den zomer van 1879, IV, p. 222.
Het ijs in de Spitsbergen-zee in 1879, IV, p. 310. IJstoestanden in 1882 bij Spitsbergen en Nova-Zembla en in de Karazee, VII, p. 88.
Dikte van het jaarlijks in de arctische gewesten gevormd

ijs, V, p. 109. Nog iets over den toestand van dat ijs, VI, p. 22, en p. 142.
Werkzaamheden omtrent de opneming in de nabijheid van de Beringstraat vanwege de Vereenigde Staten, V, p. 59.
Hydrologie van de Beringzee en de naburige wateren, V, p. 174.
Kapitein Tyson, over de mogelijkheid van het Pool-onderzoek door een luchtballon, VI, p. 82.
Iets over de geologische geschiedenis van Spitsbergen, VII, p. 87.
Het gebruik van pijlen door de bewoners van 't hooge Noorden, III, p. 121.
Engelsche walvischvaarders op hoog noordelijke breedten, II, p. 320.
De Noordpool en Amerikaansche visschers, II, p. 65.
Vervolg van de werkzaamheden der Vöringen, IV, p. 71.

Literatuur.

Poolliteratuur, III, p. 209.
Een journaal van Barendsz, I, p. 314.
Een typographisch meesterstuk (Reproductie van Hessel Gerritsz's Collection of tracts), III, p. 322 en 373.
Nordenskiöld, Sur la possibilité de la navigation commerciale dans la mer glaciale de la Sibérie, IV, p. 312.
Het congres te Rome en Weyprechts internationaal onderzoek der poolgewesten, IV, p. 151.
De Hamburger conferentie voor het internationaal pool-onderzoek, IV, p. 225.
Internationale Pooltochten, door Prof. Buys Ballot, V, M. p. 53 en 82.
Twee rapporten van luit. Hovgaard. Schrijven van den

Heer Aug. Gamel te Kopenhagen aan het Aardr. Genootschap, VII, M. p. 23.

Het ijs in de Barents- en Spitsbergenzee in 1882, VII, p. 88.

Nekrologie.

Dood van Weyprecht, V, p. 82 en 123.

BIJLAGE D.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER AZIË.

Artikelen en Voordrachten.

Eenige mededeelingen en beschouwingen betreffende Djedda en het daarachter liggende gedeelte van Midden-Arabië, door J. A. Kruijt, consul te Djedda, IV, p. 236 (Zie Versl. 3oste Alg. Verg. IV, p. 330.)

Bedevaart naar Mekka en Medina, door J. A. Kruyt, IV, p. 29.

Voorgenomen reis naar Midden-Arabië, door A. J. Schelling (Jaarverslag), V, p. 120.

Van Djeddah naar Taïf, door A. J. Schelling. VI, p. 169 (Vgl. Verslag der 34ste Alg. Verg. p. 1 en Jaarverslag p. 209.)

De reis van Jhr. T. M. Lycklama à Nyeholt door Perzië, de vroegere handel der Nederlanders aldaar en de tegenwoordige staat des handels in dat rijk, door Jhr. Mr. J. K. J. de Jonge, I, p. 143. Vgl. p. 69.

Reis van den opperkoopman Wollebrandt Geleynsz. de Jongh van Soeratte naar Agra 1636—1637, door Wijlen P. A. Leupe, VI, p. 58.

De Nederlandsche reiziger Samuel van de Putte, door Prof. P. J. Veth, II, p. 5 Vgl. p. 4.

Singapore en Djohor, door A. W. P. Verkerk Pistorius. (Verslag 7e algem. Verg.) I, p. 224.

Aanteekeningen en opmerkingen betreffende Siam bij een bezoek aan de hoofdstad Bangkok, door J. A. Kruyt, III, p. 30.

Voordracht over Manilla, door J. A. B. Wiselius (Verslag der 11e algem. Verg.), II, p. 1.

Macausche toestanden, door J. A. B. Wiselius, II, p. 263, Vgl. p. 222.

Voordracht van prof. G. Schlegel over het Chineesche volkskarakter, (Verslag der 13e Alg. Verg.) II, p. 143.

De Lioe-Kioe Archipel, door Mr. L. Serrurier, IV, p. 240.

Formosa naar aanleiding der jongste Japansche expeditie; lotgevallen van kapt. Weidenaar aldaar, door J. Lels (Versl. 6e Algem. Vergad.), I, p. 255.

De vroegere betrekkingen der Japanners met naburige rijken. Naar aanleiding van een opstel van den Heer A. J. C. Geerts, door Mr. L. Serrurier, VII, M. p. 26.

De jongste reizen in en door Mongolië, door Dr. C. M. Kan, I, p. 163.

Voordracht van N. W. Posthumus over Centraal-Azië en de uitbreiding van het Russisch gezag in dat gebied. (Verslag der 18e Alg. Verg.) III, p. 78.

De Ariërs ten N. en Z. van den Hindoe Koesj, door Ujfalvy, VI, M. p. 155.

Kaarten.

Kaart der Meinam- of Bangkok-rivier, door J. A. Kruyt. II, N°. 8.

Schetskaartjes van Sikkim Nepal, het meer van Koekoenoor en de kleinere meren en zijn omtrek door S. van de Putte, II, N°. 1.

De eilanden van Macau, volgens een kaart in het Rijksarchief (17e eeuw), II, No. 11.

Plan van Macau, volgens een kaart in het Rijksarchief (17e eeuw), id, N° 12.

Plan van de stad en haven Macau omstreeks het midden der 19e eeuw, id. N°. 13.

Kaart van Mongolië en Mandsjoerije ter opheldering der reizen van Fritsche, Phrshevalski, Ney Elias en anderen, I, N°. 7.

Mededeelingen.

1. AZIATISCH RUSLAND EN TOERAN.

Geographische Literatuur (Vermeerdering der kennis enz.), I, p. 101.

Uitbreiding van Aziatisch Rusland, I, p. 388; II, p. 52; grootte en bevolking, IV, p 53.

Ontdekkingsreizen in het Noorden van Siberië, I, p. 210; hydrographisch onderzoek, IV, p. 54; V, p. 94.

Reis van Tsjekanovsky in Siberië, II, p. 53.

Duitsche reizigers naar Siberië, II, p. 54.

Onderzoek der rivieren Ket en Chulijm, II, p. 309.

Expeditie van Sibiriakoff naar de Angara, II, p. 376.

Noordkust van Siberië tusschen Lenamonding en de Bering-

straat en in 't N. O. van Azië, IV, p. 157 en 211; V, p. 36.
Handel op de Jenissei, IV, p. 54; handel en industrie in N. O. Siberië, IV, p. 223; V, p. 5 en 94; VI, p. 1, 28, 65, 146.
Mammoethlijken in den bodem van Siberië, V, p. 4.
Zwarte aarde van Siberië, VII, p. 44.
Amoerlanden en Oost-Siberische kustprovinciën, V, p. 37.
Oude kaart van Dsjoengarije, VI, p. 23.
Nederzettingen op Sachalin, V, p. 70; expeditie Polakow, VI, p. 30, 92.
Kamsjatka, VII, p. 46.
Wetenschappelijke expedities, I, p. 316; IV, p. 130.
Amoe Darja expeditie, I, p. 208, 209, 252; III, p. 187, 277; oude bedding, IV, p. 54; V, p. 92; VI, p. 97; VII, p. 70.
Tochten door Centraal-Azië, I, p. 387.
Verkenning van de Oesboi, I, p. 287.
Bericht van Prsjevalski in Centraal-Azië, II, p. 377; naar den Lob Nor en Altyn Tagh 1876—77, III, p. 185.
Zweedsche reis in Centraal-Azië, II, p. 52.
Twee Russische expedities door Toerkestan, II, p. 300.
Resultaten van de reis van Trotter, II, p. 301.
Reis van Gardner in Abasië, II, 299.
Russische ontdekkingen en expedities in Azië en Midden-Azië, III, p. 67 en 276; VII, p. 69.
Reis van Dr. A. Regel, III, p. 186.
De reizen van Dr. Regel 1876—79, IV, p. 210; V, p. 3 en 156; VI, p. 4, 67, 112, 126.
Reis van Barthol von Onody in Centraal-Azië, III, p. 276.
Jongste expedities naar Pamir, III, p. 278.
Expedities naar het Pamirplateau, IV, p. 56, 131; VI, p. 4.
Onderzoek van den Serafsjan-gletscher, V, p. 36.
Fransche zending in Centraal-Azië, V, p. 93.
Reis van Ujfalvy in Centraal-Azië, V, p. 3.

Spoorwegen in Centraal-Azië, I, p. 208; II, p. 51.
Een nieuwe weg van de Kaspische Zee naar Koengrad, IV, p. 53; bevolking, VII, p. 8.
Spoorweg Orenburg-Aral-Karatoegai, VI, p. 125; VII, p. 69.
Beteekenis van den Transkaukasischen spoorweg voor den handel, VI, p. 65.
Naphta-bronnen in den Kaukasus, II, p. 376.
Petroleumgebied van Bakoe, V, p. 125.
Verblijf onder de Samojeden, VI, p. 82.
Rijkdom in delfstoffen van Centraal-Azië, I, p. 209; katoenproductie, IV, p. 129.
Werkende vulkanen in Centraal-Azië, VI, p. 3.
Nivelleering van het Aralmeer, I, p. 209.
Botanische reis in den Kaukasus, III, p. 187.
Diepte van het Baikalmeer, III, p. 184 en 276.
Toerfan in 1878, III, p. 351.
Voormalige Middel-Aziatische Zee, III, p. 278.
Fauna der Kaspische Zee, II, p. 67. Nieuwe opneming der kusten, IV, p. 225.
Kirghiezen der middelste horde, I, p. 253.
Vermeerdering der bevolking van Toerkestan, II, p. 125.
Bevolking van Tasjkend, II, p. 125.
Oude stad in Centraal-Azië teruggevonden, I, p. 387.
District Sarewsjan, I, p. 253.
Russisch-Chineesch grensverdrag, V, p. 155.
Gök Tepe, V, p. 70.
Stad Wladiwostok, II, p. 54; III, p. 188.
Oase Merw, VII, p. 6, 46, 71.
Nieuwe staat in Centraal-Azië, VII, p. 68.

2. AZIATISCH TURKIJE.

Geographische litteratuur, I, p. 101.

Ontdekkingen in Moab, I, p. 100.
Opneming in Palaestina, I, p. 101, 386; II, p. 292.
Schliemann in Troas, I, p. 101.
Reis van Palmyra door de woestijn naar Aleppo, (Th. Bischhoff) VI, p. 2.
Handelsweg tusschen Trebrizonde en Erzerum, I, p. 252.
Spoorweg in Klein-Azië, I, p. 252; katoencultuur, II, p. 284.

3. IRAN.

Geographische litteratuur over Iran, I, p. 100.
Geographische opname naar aanleiding der expeditie in Afghanistan, III, p. 351.
Engelschen in Beloedsjistan, III, p. 109.
Regeling der Oostelijke grens van Perzië, I, p. 100.
Vulcanengordel in Oost-Iran, III, p. 283.
De Demavend, III, p. 380.
Eigenaardige duinvorming in Beloedsjistan, VII, p. 47.
Opiumcultuur, II, p. 124.
Postdienst, II, p. 124 en 202.

4. ARABIË.

Geographische litteratuur over Arabië, II, p. 100.
Reis van Manzoni in Arabië, III, p. 109.
Burton op reis naar het goudland Midian, III, p. 109.
Het land van Midian, III, p. 192, 283.
Reis in 't binnenland van Arabië, IV, p. 291.
Nieuwe reis in Arabië, V, p. 269; naar Zuid-Arabië. p. 126.
Ontworpen tocht naar het Over-Jordaansche, V, p. 35.
Nieuwe reizen in Arabië, (Glaser en Langer.) VI, p. 3 en 65.
Bedevaarten naar Mekka en Medina, II, p. 51.

5. HOOG-AZIË.

Geographische litteratuur over Hoog-Azië, I, p. 98.
Shaw in Jarkand en Kasjgar, I, p. 211.
Reis van Potanine in Mongolië, II, p. 52, 300; III, p. 185.
Reis van Prsjevalski, II, p. 52, 125, 300; IV, p. 56, 211; V, p. 4, 36, 94.
Pewtsofs expeditie in N. W. Mongolië, IV, p. 211.
Reis van Mandl door Gobi naar Hami, VII, p. 7.
Belangrijke ontdekkingen in Groot-Tibet, I, p. 254.
Reis in Tibet, I, p. 316.
Onderzoekingen van Moritz Dechy in de Himalaya, IV, p. 131.
Desgodins over Oostelijk-Tibet, VI, p. 6.
Reis van den Pundit Nain Sing, II, p. 203.
Russische expeditie naar Tibet, VII, p. 73.
Reis van een inlandschen ontdekker door Thibet, VII, p. 48.
Bevolking van N. W. Mongolië, VI, p. 126,
Moord van een zendelingreiziger in Tibet, VI, p. 7.

6. CHINA.

Geographische litteratuur, I, 97.
Geographische en cartographische litteratuur over de Indo-Chineesche grenslanden, VI, p. 112.
Engelsche expeditie naar Jünnan, I, p. 210. Nauwkeurig onderzoek van Jünnan, II, p. 126; Engelsche zending naar Jünnan, II, p. 303.
Vermoording van Margary, I, p. 253.
Ontworpen expeditie naar de Yang-tse-kiang, I, p. 255.
Nieuwe reis van Irawaddi naar de Yang-tse-kiang, V, p. 155.
Eene reis in de provincie Kansoe, V, p. 156.
Reis van Sosnofski, II, p. 55.

Tocht van Ariane langs de noordkust, II, p. 55.
Reis van P. Ibis op 't eiland Formosa, II, p. 377.
Reis van Gill over land van Sjangai naar Rangoen, III, p. 189.
Voor Europeanen geopende havens, III, p. 278 en 352.
Reis in het Westen en in het N. W. van China, IV, p. 294. Nadere berichten over de Sampo, V, p. 6.
Ontworpen expeditie in Zuidelijk China en Birma (Colquehoun en Wahab), VI, p. 69. Verdere berichten over Colquehoun's reis, VI, p. 98 en 127; VII, p. 8.
Aanslibbing door de rivieren in China, V, p. 38.
Spoorwegen in China, I, p. 388; II, p. 56. Telegraaf in China, V, p. 125.
Toenemende haat der Chineezen tegen de Europeanen, I, p. 388.
De opiumhandel, IV, p. 73.
Arbeidsloonen in China, VI, p. 69.
Nieuwe phase in den handel, IV, p. 73.
Hongersnood in China, II, p. 302.
Mahomedanen te Nangking, II, p. 302.
Haifong en Hanoi, II, p. 302.
Oorspronkelijke bevolking van China, VI, p. 5.
Opening van havens in Korea, VII, p. 71.

7. HINDOSTAN.

Geographische litteratuur over Hindostan, I, p. 98.
Reis van majoor Biddulph, VI, p. 126.
Onderzoek van Boven-Indus en Himalaya, III, p. 110 en 279.
De cycloon in Bengalen, II, p. 204.
De groote Indische woestijn tusschen Sind en Radsjpoeta, III, p. 280.

Was de Indo-Gangesvlakte vroeger door de zee ingenomen? IV, p. 213.
Landopneming in Sikkim, VI, p. 6.
Himalaya-spoorweg, VI, p. 137.
De eerste volkstelling in Eng. Indië, I, p. 389.
Mohammedanen in Britsch-Indië, II, p. 205
De Wedda op Ceylon, II, 377.
Monte-gazza over de Todas, VII, p. 72.

8. ACHTER-INDIË

Geographische literatuur over Achter-Indië, I, p. 97.
Een reiziger in Achter-Indie, I, p. 254.
Botanische reis in Achter-Indië, I, p. 390.
Reis van Maklucho Maklay door Malakka, I, p. 390.
Ontworpen reis van Dr. Harmand, II, 303; III, 198.
Nieuwe expeditie in Achter-Indië (Delaporte), VI, p. 7, 68.
Twee nieuwe reizen naar Opper-Birma, VI, p. 98.
Fransche expeditie op de Songka (d Augis en Courtus), VI, p. 68.
Stroomgebied van de Beneden-Mekong, VI, p. 7.
Over de landengte van Krah, VII, p. 73.
De Nicobaren, (uit het Deensch van Roepstorff.), III, p. 176.
De Fransche kolonie Saigoen, I, p. 317.
Wilde bewoners van Achter-Indië, I, p. 390.
Bangkok en zijne bevolking, II, p. 56.

9. JAPAN.

Geographische literatuur, I, p. 98.
Belangrijke Japansche werken, V, p. 6
Cartographie in Japan, II, p. 326.

Reis in 't binnenland van Kiota naar Tokei, II, p. 378.
Een vast punt in de Arabische berichten omtrent Oost-Azië gevonden, V, p. 152.
Beklimming van de Norikoera, V, p. 38.
De Asama-Jamá, III, p. 189.
De Fu ji no-yama beklommen en beschreven, IV, p. 212.
Mineralen en metalen in Japan, II, 56; IV, p. 295.
Koperbergwerk in 't N. van Japan, V, p. 71.
Geologie van en minerale bronnen in Japan, III, p. 110 en 188.
Toesankai, III, p. 352.
Klimaat van West-Japan, IV, p. 294.
De havenstad Niëgata, I, p. 389.
Het dorp Oerakoeboe, (Jesso), V, p. 152.
De Aino's op Jesso, VII, p. 72.
Toenemende bevolking van Japan, IV, p. 57.
Nieuwe grensregeling tusschen Rusland en Japan, II, p. 125.
Verdrag tusschen Japan en Korea, II, p. 125.
Buitenlandsche handel in Japan, II, p. 303.
De Lioe Kioe, IV, p. 132.

Literatuur.

Tibet (door Ganzenmüller.), III, p. 209.
H. von Schlagintweit Sakülünski, Reisen in Indiën und Hoch-Asiën, IVer Band, Jena 1880. IV, p. 315.
Mededeelingen over het Orientalische Museum te Weenen, door F. W. C. van Laak (Versl. der 28ste Alg. Verg.), IV, p. 236.
Nieuwe kaart van Zuidwest-China, door B. Hassenstein, VII, p. 62.
Notes on the oldest Records of the Searoute to China from Western Asia, VII, p. 28.

De Chineesche provincie Sjan-Tang, door Dr. A. Fauvel, I, p. 404.
De vroegere betrekkingen der Japanners met naburige rijken, door A. J. C. Geerts, VII, p. 26.
J. J. Rein, Japan nach Reisen und Studiën dargestellt, V, p. 67.
Mittheilungen der Deutschen Gesellschaft für Natur- und Völkerkunde Ost-Asiens, IV, p. 75.
Nederland en Japan (Geerts, les produits de la nature Japonaise et Chinoise), III, p. 370.
Een belangrijk werk van Dr. Geerts te Nagasaki, (Over metalen en metallurgie in Japan.) I, p. 267.
Twee belangrijke werken over Toerkestan (van Dr. Schuyler en Capt. Barnaby), II, p. 325.
Sewerzow's kaart van het Oostelijk Pamir-plateau, V, p. 65.
Nieuwe werken over Siberië en Russisch Azië, VII, p. 62.

Personen en Nekrologiën.

Francis Garnier, door W. F. Versteeg, I, p. 57.
Sjekanoffski, II, p. 323.
Sir Andrew Scott Waugh en Kolonel T. G. Montgomerij, III, p. 207.
De commandeur Willem Jacobsz Coster bezoekt de Nikobaren eilanden in 1632, door L., III, p. 344.
A. J. Schelling, VII, p. 89.

BIJLAGE E.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER AFRIKA.

Artikelen en voordrachten.

Freule Tinne, de Nederlandsche reizigster door Afrika, door N. W. Posthumus, I p, 72. Vgl. p. 36.

Voordracht over een reis in Abessynië, Nubië en aan de kustplaatsen van de Roode Zee, door B. Nachenius Jzn. (Versl. 19e Algem. Verg.), III. p. 128.

Iets over den slavenhandel in Soedan en aan de kusten der Roode Zee, door J. A. Kruyt, consul te Djeddah, IV, p. 197.

Reizen van Juan Maria Schuver (36e Alg. Verg. en Jaarverslag), VI, p. 121, 209.

Schuver's Reis in Centraal-Afrika, VI, M. p. 11, 47.

Nadere berichten van Schuver, VI, M. p. 73 en 130 en VII M. p. 14.

De reizen van Juan Maria Schuver in het gebied van den Blauwen Nijl, door prof. C. M. Kan, VII, p. 80. (Vgl. p. 106).

Voordracht over een reis van de hoofdstad van Algerië tot op twee dagmarschen van El-Golea, door F. J. J. Haver Droeze. (Verslag der 11e Algem. Verg.), II, p. 1.

Voordracht over eene reis in de Sahara van el Golea naar In Çalah, door Paul Soleillet, (Versl. der 20e Alg. Verg.) III, p. 133.

Reizen van Büttikofer en Sala in Liberia (36e Algem. Verg.), VI, p. 121.

Mededeelingen over het zoölogisch onderzoek in Liberia door de Heeren Büttikofer en Sala, door prof. H. Schlegel V p. 90. Uitgave van het reisjournaal van Büttikofer (Zie Versl. 39e Alg. Verg.), VII, p. 44.

Voordracht van Mr. van Musschenbroek over de spoorwegverbinding van den Senegal met den Niger en de handelsgemeenschap met Timboektoe (Versl. 31e Alg. Verg.), V, p. 125.

De expeditie, uitgezonden door „die africanische Gesellschaft" te Berlijn, door Dr. C. M. Kan, I p. 17.

Zuid-Afrika in het algemeen en de Zuid-Afrikaansche republiek en de Oranje-Vrijstaat in het bijzonder, door Mr. H. A. Hamelberg (Verslag der 9e Algem. Verg.), I, p. 329.

Voordracht van den Heer F. C. Tromp over zijne reis in Zuid-Afrika (Verslag der 17e Algem. Verg.), II p. 334.

Bezoek van den Heer E. Brunner aan het opperhoofd der Zoeloe-Kaffers, Cetewayo, II, p. 352.

Voordracht over reizen in Zuid-Afrika, door F. Schüssler (Versl. der 21ste Alg. Verg.) III, p. 214.

Voordracht over de Transvaal en hare annexatie door W. J. van Gorkom (Verslag der 27ste Algem. Verg.) IV, p. 163.

Voordracht van Dr. H. C. Rogge over Dapper's kennis van het Zuidwesten van Afrika (Versl. 31e Algem. Verg.), V, p. 2.

De bodemgesteldheid in de Transvaal, door Dr. J. A. Roorda Smit, VI, p. 92 (Vgl. Verslag 34ste Algem. Verg. VI, p. 1).

Een bezoek aan de Grot te Wonderfontein (Transvaal), door J. H. Junius, VII, p. 108.

Voordracht over de Zoeloe-Kaffers, door Th. M. Tromp (Verslag der 25ste Alg. Verg.), IV, p. 80.

Iets over de geschiedenis en ethnologie der Zuid-Afrikaansche stammen door Theod. Tromp, V, p. 172.

De Kaffers, door Theod. Tromp, V, p. 189.

Voordracht over de mogelijkheid der deelneming van Nederland aan het onderzoek van Centraal- Afrika van de Westkust uit, door P. J. Veth. (Versl. 18 Algem. Verg.), III, p. 80.

Nederland en het onderzoek van Afrika, V, M. p. 41 en 66.

Overdracht van de werkzaamheid en de fondsen van het Ned. Afrik. Comité aan het Aardrijkskundig genootschap. (Zie Verslag 38ste Algem. Verg. VII, p. 38).

Kaarten.

De Nijl en zijn zijrivieren tot opheldering der reizen van freule Tinne, I, n°. 5.

Kaart van de landstreek tusschen Mesjra el Rek en de Dembo- of Kosanga-rivier, voornamelijk samengesteld uit de onderzoekingen, door de expeditie van freule Tinne ingesteld, id. n°. 6.

Schetskaartje tot verduidelijking van „Iets over den slavenhandel in Soedan" enz. door J. A. Kruyt, IV, no. 6.

Kaart van het brongebied der Toemat, Jaboes en Jaal 1881—82. VII, no. 3.

Kaart, der ontdekkingsreizen van den laatsten tijd op de grenzen van Centraal-Afrika, ter verklaring der expeditie, uitgezonden door „die Africanische Gesellschaft" te Berlijn. (Met een karton der Nederlandsche factorijen, ter Westkust van Afrika, naar teekening en opgaven der Heeren Kerdijk en Pincoffs), I, n°. 3.

Geologische Schetskaart van de Zuid-Afrikaansche Republiek, VI, n°. 2.

Mededeelingen.

I. AFRIKA IN ZIJN GEHEEL.

Reizigers in Afrika, I, p. 211; V, p. 218, 137; V, p. 48.
Italiaansche Afrika expedities, I, p. 256; II, p. 58, 205 306, 379; III, p. 67; IV, 298.
Drie fransche expedities door 't fransche Aardr. Genootschap ondersteund, I, p. 392.
De plannen van Portugal bij 't onderzoek van Afrika, II, p. 312; Portugeesche expedities, III, p. 113, 194, 287; V, p. 47.
Nederland en het onderzoek van Afrika, V, p. 41 en 66.
Ontbinding van het Comité van het African Exploration Fund, V, p. 147.
De werking van de Italiaansche „Societa d'esplorazione commerciale in Africa", V, p. 132. Twee expedities daarvan (Mamoli en Haimann,) V, p. 162.
Russische reizigster (Mevr. Gontschorow) in Afrika, VI, p. 133.
Plan eener ontdekkingsreis dwars door 't aequatoriale Afrika, III, p. 3.
Bijdragen ten behoeve van 't internationaal Afrikaansch onderzoek, III, p. 110. Nader bericht over dat onderzoek, V, p. 128. Laatste berichten over de stations, V, p. 131.
Verbindingen met het Afrikaansche binnenland, IV, p. 62.
Welke toekomst gaat Afrika tegemoet? VI, p. 34.
Het gebruik maken van olifanten voor expeditiën in de binnenlanden van Afrika, I, p. 214.
De oliehandel in Afrika, II, p. 131.
Afrika volgens een globe van 1701, III, p. 207.
De negers volgens Soleillet, IV, p. 58.
Gemiddelde hoogte van Afrika, V, p. 165.

Ethnographische kaart van Afrika, VI, p. 155.
De Kaoerischelp in Afrika, VI, p. 9.

2. EGYPTE EN HET NIJLDAL.

Tocht van Sir Samuel Baker naar het Egyptische Soedan, I, p. 103; Onderdrukken van den slavenhandel aldaar, IV, p. 273.
Berichten omtrent Gordon's reis langs den Nijl, I, p. 255; II, p. 58. Zijn meening over den slavenhandel, III, p. 67. Vgl. p. 192.
Egyptische expeditiën, I, p. 212; II, p. 204, 306.
Verovering van Dar Foer, I, p. 256.
Nieuwe Egypt. expeditie in Kordofan, I, p. 392.
Uitstapje van Piaggia op den Witten Nijl, I, p. 394. Nieuwe reis, II, p. 309. Verzamelingen, II, p. 380.
Ontworpen spoorweg van Egypte naar Soedan, II, p. 57.
Wadaï, I, p. 318.
De Oostenrijksche consul Emil Russ over den Egyptisch-Abessynischen oorlog, II, p. 379.
De Amerikaansche reiziger Mitchel, II, p. 379.
Ismailia, III, p. 193.
Vreemdelingen in Egypte, V, p. 96.
Commissie tot instandhouding der Arabische gedenkteekenen in Egypte, VI, p. 60.
Geographische literatuur over Egypte en over den samenhang van den Nijl met het Tanganjika meer, I, p. 103 en 104.
Scheepvaart door het kanaal van Suez, I, p. 318; in 1878, IV, p. 132. De stad Suez, V, p. 97.

3. CENTRAAL- EN OOST-AFRIKA.

Geographische literatuur over Oost Afrika, Madagascar en de Seisjellen, I, p. 105

Luitenant Cameron en het Tanganjikameer, I, p. 215. Vgl. p. 104; Resultaten, II, 128; Nieuwe plannen 128; over Stanley, p. 130.
Kolonie Livingstone, I, p. 258; II, p. 58; III, 68; IV, p. 301.
Een Zweedsch reiziger naar Midden-Afrika, I, p. 395.
Het onderzoek van 't Albert Nyanza door Kornolo Gessi, II, p. 309. Nieuwe expeditie, III, p. 113.
Nieuw bericht over Stanley, II, p. 381; III, p. 68, 114, 115.
Duitsche expeditie naar Oost-Afrika, II, p. 308.
Luitenant Smith bij het Victoriameer, III, p. 286.
Reis van den abt Debaize, III, p. 286; IV, p. 217.
Expeditie van het Algerijnsche Zendelinggenootschap naar het merendistrict van 't aequatoriale Afrika, IV, p. 135.
Reis van Dr. Junker in 't aequat. Afrika, IV, p. 153; V, p. 45, 76, 100; VI, p. 42, 73, 129; VII, p. 14.
Reis van Dr. Mullens, IV, p. 63.
Belgische expeditie in Afrika, IV, p. 299; VI, p. 131.
Tijdingen van het Tanganjikameer, IV, p. 63.
Verbeterd transportstelsel tusschen de Afrika-meren en de Oostkust, V, p. 8.
De Livingstone Inland-mission, V, p. 127.
Nieuwe ontdekkingen van Emin Bey, V, p. 99; VI, p. 9 en 129.
Reizen bij de groote meren, V, p. 47.
Reizen in het gebied der Westelijke Nijltakken (Buchta en Felkin), V, p. 75.
Exploitatie van het Bahr el Ghasal gebied, V, p. 76.
De Zendeling Hore, V, p. 77; VI, p. 43.
De Oeëlle, V, 9. Groot meer te W. der Oelle, VII, p. 16.
Het onderzoek der Roefidsji door Stanley, I, p. 212. Voortgezette reis van Stanley, I, p. 394.
Dr. Nachtigal naar Afrika, II, p. 380.
Reis langs de Oostkust II, p. 127.

Reizen op Madagascar, II, p. 383. Geographical excursions in South Central Madagascar. (W. Deans Corwan) V, p. 132.
Verlaging van den waterspiegel der Nyassa, V, p. 103.
Reis van de Semellé door Centraal-Afrika, III, p. 289.
Hydrographische opneming der Oostkust van Afrika, III, p. 114.
Reis van Mateucci, IV, p. 58.
De onbruikbaarheid der Rovuma op nieuw bewezen, IV, p. 216.
Engelsche Oost-Afrika-expeditie (J. Thomson), V, p. 10 en 47.
De reis van Cl. Denhardt in O. Afrika, V, 44.
Reis van von Müller en Lucken in Oost-Afrika, V, p. 46.
Ontdekkingsreis van Dr. Schweinfurth naar Sokotora, V, p. 165.
Reis naar de Arussi-Galllas ten Z. O. van Sjoa (Pinchard), V, p. 164.
Expedities der Zendelingen naar Oemzila's land, V, p. 101; VI, p. 72.
De Fransche nederzetting Obock, VI, p. 8.
Dr. A. Stecker's opname van het Tanameer, VI, p. 13.
De reis van Th. Wakefield naar Zuidelijk Gallaland, VI, p. 101.
Berichten van Antinori uit Sjoa, VI, p. 74; over een dwergvolk in Kaffa, VI p. 42 en VII, p. 52.
Nieuwe Italiaansche expeditie naar Abessynië en Assab, (Bianchi en Licate.), VI, p. 129.
Onderzoek der Oostkust door Engelschen en Portugeezen, (Beardall, Thomson, Maples, Païva d'Andrada, Lawson, Johnson), VI, p. 10, 12, 43, 130, 131; VII. p. 15, 76.
Reizen in Gazaland, VI, p. 42, 75.

De twee Akka's of dwergen uit Centraal-Afrika, I, p. 257; II, p. 128 en 309; IV, p. 61; V, p. 103.
„Handelscompagnie Mozambique", I, p. 259; II, p. 64.
Sir Bartle Frère over Zanzibar en Afrika's Oostkust, I, p. 104.
Een spoorweg in Centraal-Afrika, II, p. 131.
Iets over de weersgesteldheid in Zanzibar, IV, p. 317; V, p. 77. Noorweegsche kolonisten naar een van de Aldabra eilanden, IV, p. 302.
Engelsche Zendingpost bij de groote meren, II, p. 127.
Slavenhandel in Zanzibar, II, p. 313.
Kolonisten in Centraal-Afrika volgens Cameron, II, p. 128.
Engeland en Socotora, II, p. 127.
De Sesjellen, II, p, 313; III, p. 196.
Het eiland Reunion of Bourbon, II, p. 113.
Een haven en een spoorweg op Reunion, II, p. 206.
De grootte van het Albert Nyanza, III, p. 286.
Handelsbestelhuis van Nyangwe, III, p. 288.
Middel van vervoer op de Oostkust van Afrika, III. p. 114.
De verhouding van het Somali-land tot Engeland, III, p. 195.
Slavenhandel in den Indischen Oceaan, III, p. 355.
De flora van Rodriquez, III, p. 356.
Slavenhandel op de Oostkust, VI, p. 73.
Negers uit Centraal-Afrika over hun reis naar Engeland, VI, p. 45.
Over de Hova's van Madagascar (Audebert.), IV, p. 132.
Duitschers te Fernando-Po, VII, p. 74.
Zendingsstations aan de Tanganjika, VI, p. 72.
Het Bangweolo-meer, VI, p. 152.
Berichten van het Nyassa-meer, VI, p. 102; VII, p. 54.
Weg tusschen Nyassa en Tanganjika, VIII, p. 76.

Literatuur over Marokko, Algiers, Tunis, de Sahara, I, p. 106.

De expeditie der Italianen naar Tunesie, I, p. 391. De toestand van Algerie, I, p. 318.

Reis van Mardochee, I, p. 259.

Reis van Largeau naar de Sahara en Niger, I, p. 257. Mislukte reis, III, p. 112.

Reizen van Rohlfs, Schweinfurth en Nachtigal, I, p. 106 en 107.

Nieuwe reis van Paul Soleillet, III p. 290. Brieven aan den voorzitter van het Aardr. Gen. over deze reis, IV, p. 59.

Nieuwe expeditie van Louis Say naar Temassinin, III, p. 112.

Nieuwe reis van G. Rohlfs, III, p. 198 en 354; IV, p. 136.

Nieuwe reis van Dr. Lenz, IV, p. 216; V, p. 7, 43, 74, 97 VI, p. 36.

Ontdekking van de bronnen van den Niger en 't onderzoek van de Binoë, IV, p. 215, 297.

Wegen tusschen het Senegal- en Nigergebied, V, p. 126.

De fransche expeditie's van Algerië en van den Senegal naar den Niger, V, p. 8, 43, 73, 96, 127; VI, p. 120.

Engelsche expedities van den Gambia naar den Niger, V, p. 74.

Franschen en Engelschen in Senegambië, V, p. 226; VI. p. 128. Reis van Bayol naar Foeta Dsjallon, VI, p. 55; VII, p. 19.

Reis van Mateucci dwars door N.-Afrika, V, p. 163.

Nieuwe reis van E. Flegel, V, p. 43, 163; VI, p. 38, 75 en 100; VII, p. 18, 52.

Opvaart van de Old Calabar of Crossriver (Edgerlen), VI, p. 36.

Ontworpen Russische expeditie (Rogozinski) in Afrika, VI, p. 37, en 71.
Reis van de Gorloff in den Atlas en de Algerijnsche Sahara, VI. p. 99.
Het scheppen van een binnenzee in Noord-Afrika, I, p. 211.
Bijdrage voor de doorsteking van de landengte van Gabes, II, p. 204.
Nivelleering der Tunesische Schotts door Roudaire, II, p. 56; Binnenzee in N. Afrika, IV, p. 295; VI, p. 100 en 128.
De Sahara volgens Dr. von Bary, II, p. 38. Nieuwe studien over de Sahara, V, p. 72.
De handel met de bewoners der Sahara, I, p. 392; de Zuid-Sahara, VI, p. 134.
Een Spoorweg door de Sahara, I, p. 394; IV, p. 134 en 196.
Toenemende handel aan den Niger, I, p. 211.
De Oase Sidi Khelil, I, p. 319.
Olijfboomen in Algerië, III, p. 194.
De ledige rivier beddingen. (Bihâr bilâ mâ) in de Libysche woestijn, IV, p. 57.
Karavaanweg van Bengasi naar Wadai, V, p. 42.
Een oude Moorsche stad in Algerië; V, p. 72.

5. WEST-AFRIKA.

Literatuur over Guinea, Sierra Leone en Senegambië, I, p 106.
Expeditie van luit. Grandy langs de Kongo, I, p. 104 en 258.
Tochten op de Ogowai, I, p. 106.
Terugkomst van Güssfeldt, I, p. 319.
Nieuwe Duitsche expeditie in Afrika, II, p. 105; III, p. 287; V, p. 93. Büchner, Pogge, Wiszmann, VI, p. 41; VII, p. 16, 52.
Laatste berichten aangaande E. Mohr, II, p. 311.

Reis van Savorgnan de Brazza en Stanley, I, p. 285; IV' p. 63. Bevolking aan de Ogowai. II, p. 382; V, p. 74. Station Brazzaville, V, p. 164; VI, p. 10, 38, 71, 101; VII, p. 17, 51, 75.
Internat. Belgische expedities naar de Kongo, IV, p, 138; V, p. 102 en 130.
Reis van Serpa Pinto, IV, p. 65.
Reis van Capello en Ivens, IV, p. 301.
Onderzoek der Cunene door Dufour, VI, p. 12.
Amerikaansche zendelingen naar het Bihé-plateau, VI, p. 11.
Nadere berichten van den reiziger Bonnat, I, p. 395.
De Engelschen ter kust van Guinea, I, p. 395.
Spoorweg in Liberia, IV, p. 111.
Handelstoestanden in 't aequatoriale West-Afrika, VI, p. 288.
Exploitatie der goudkust door de Engelschen, VI, p. 35; Toekomst der kust, p. 101; der goudmijnen p. 20; VII, p. 19, 51.
Particuliere berichten uit Loanda, V, p. 48.
De stad Sedhin, II, p. 59.
Reis in N. W.-Afrika, II, p. 205.
Een Fransch reiziger doorgedrongen tot een der grootste markten van Soedan, II, p. 131.
De Guanchen op de Kanarische eilanden, II, p. 59.
Het eiland Madera, VI, p. 116.
Klimaat van St. Helena, V, p. 50.

6. ZUID-AFRIKA.

Reizen van Mauch, Hatin en Erskene, I, p. 105.
Dr. E. Holub's reis in Z.-Afrika, II, p. 130; IV, p. 138 V, p. 47.
De opvolger van Dr. Livingstone bij de Boven-Zambezi, II, p. 382.

Reizigers aan de Z. W. kust van Afrika, IV, p. 219.
Reizen van Andrew A. Anderson in Z. Afrika, IV, p. 216.
Reizen van Coillard in Z. Afrika, IV, p, 298.
Reizen van Selous langs Tschoba en Zambezi, V, p. 174 en 102; VII, p. 75.
Vergrooting der Kaapkolonie, I, p. 320.
Het gewicht van het land der Matabelé's in Zuid Afrika, I, p. 259.
Literatuur over de diamantvelden, I, p. 105.
Bevolking der Kaapkolonie, II, p. 313.
Zuid-Afrikaansche ossenwagens bij 't onderzoek van 't aequat. Afrika gebezigd, II, p. 382.
De Quelimane geen mondingsarm van de Zambezi, II, p. 383.
Flora van 't eiland Marion, III, p. 291.
Spoorweg tusschen Transvaal en Lourenco Marques, V, p. 77; V, 78; VI, p. 103.
Mythologie der Hottentotten, VI, p. 103.
De gezichtssterkte bij de Kaffers, VI, p. 104.
Inlandsche stammen bij de Zambezi, VII, p. 77.

Literatuur.

Beiträge zur Entdeckungsgeschichte Afrika's von H. Kiepert (Vermeerdering der kennis enz.), I, p. 102.
Bibliographie van Nederlandsche boeken, brochures, kaarten enz. over Afrika, door prof. P. J. Veth en Dr. C. M. Kan, I. p. 300. Vgl. p. 102.
Eerste supplement tot de bibliographie van Afrika, door prof. P. J. Veth en Dr. C. M. Kan, II, p. 255.
Lijst van Journalen en Verbalen van de reizen naar de Middellandsche Zee der schepen van oorlog van den

Staat, die de Noordkusten van Afrika hebben aangedaan, 1614—1804, door P. A. Leupe, II, p. 247.

Physikalische Wandkarte von Afrika, von Dr. J. Chavanne, III, p. 208.

L'hydrographie Africaine au 16e siècle par Luc. Cordeiro, III, p. 312.

Dr. Ph. Paulitschke, die geographische Erforschung des afrikanischen Continents. 2e Aufl. Wien 1880, IV, p. 316.

Reise in der egyptischen aequatorial Provinz und Kordofan, von E. Marno, III, p. 312.

Baedeker's Egypte, II, p. 391.

Dr. G. Nachtigal, Sahara und Sudan, VI, p. 227.

Een merkwaardig artikel over de stad Ghat in de Sahara, VII, p. 93.

Veranderingen in het klimaat in het Z. der Middell. Zee en in de N. Sahara, VII, p. 64.

Livingstone's laatste journalen, I, p. 220.

Nieuwe werken over Zuid-Afrika, (Weber, Aylward), III, p. 354.

De Oranje-Vrijstaat geologisch onderzocht, (Rapport van G. W. Stow over het geologisch onderzoek van den Oranje-Vrijstaat.), III, p. 313.

Sketch map, showing lines of Communication between New-Castle and the Transvaal, V, p. 89.

Matebele land and the Victoria Falls. A naturalist's Wanderings in the interior of South Africa from the letters and journals of the late Frank Oates edited by C. G. Oates, London 1881.

Besproken door Dr. F. A. Jentink, VII, p. 55.

De volksverhuizing in Afrika in de 16e eeuw, VII, p. 91.

Personen en Nekrologiën.

Dr. Gustav Nachtigal, I, p, 264.
Theodor van Heuglin, II, p. 214.
De reis van luitenant Cameron, I, p. 404.
Werner Munzinger of Munzinger Pacha, I, p. 403.
Dr. W. H. E. Bleek, I, p. 403.
Dood van graaf Miniscalchi, I, p. 404.
Het graf van Livingstone, I, p. 328.
Dr. Hermann van Barth Harmatung, II, p. 322.
Viktor, markies de Compiègne, II, p. 324.
Dood van von Bary, III, p, 111.
„ van 4 Afrika reizigers (Elton, Smith, O. Neill, Monteiro), III, 291.
De Belgische reizigers Maes en Crespel, III, p. 207 en 309.
Dood van Beringer, V, 123.
„ „ Kolonel Flatters en hulde aan zijn nagedachtenis, V., p. 96 en 146.
Dood van Mateucci, V, p. 163.
Bijz nderheden over C. F. Sala, V, p. 80 en 126.
De dood van kapitein Carter en Mr. Cadenhead, V, p. 11 en 45.

BIJLAGE F.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER AMERIKA.

Artikelen en Voordrachten.

Labrador, door C. A. Ribbach, vert. door Mr. J. H. van

Lennep, I, p. 281.

Een Nederlandsch reiziger in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Brieven van Dr. H. F. C. ten Kate Jr.
1. St. Louis, Missouri, U. S. 17 Dec. 1882, VII, M. p. 19.
2. La Paz, 21 Januari 1883, VII, M. p. 57.
3. La Paz, Beneden-Californië, 19 Maart 1883, VII, M. p. 79.

Een kanaal door de landengte van Darién, door J. Kuijper, III, p. 132 en 336.

Verslag van de Heeren J. Kuijper en J. F. W. Conrad, afgevaardigden van het Aardrijkskundig genootschap op het Internationaal congres ter bespreking van de doorgraving der Amerikaansche landengte, IV, p. 164. (Zie ook verslag 26ste Algemeene Vergadering, IV. p. 87 en 89.)

Discussies over het kanaal op het congrès de géographie commerciale te Parijs. (Verslag 23ste Algemeene Vergadering), III, p. 320.

Het internationale Congres voor de doorgraving der Amerikaansche landengte (Verslag der 25ste Algemeene Vergadering), IV, p. 77.

Schetsen uit Brazilië, door Dr. E. van Rijckevorsel, VI, p. 141.

Iets over den oorsprong van den veerijkdom in Zuid-Amerika, door Prof. H. Weijenberg, V, p. 138.

Oude Nederlandsche kaarten van de kusten van Pernambuco (2° Jaarverslag), I, p. 234. Vgl. p. 112.

De koers naar Amerika, V, p. 65.

Belangstelling in de kaart van Peruambuco van de Heeren Fournié en Béringer. (Jaarverslag VI, p. 209.)

Kaarten.

Kaarten der ontworpen kanalen door de Amerikaansche

landengte van Zuid-Darién, Nicaragua en Panama en Algemeene kaart der Amerikaansche landengte als overzichtskaart, IV, n°. 5.

Mededeelingen:

1. AMERIKA IN 'T ALGEMEEN.

De Inlandsche bevolking van N.-Amerika, I, p. 396.
Reis in Zuid-Amerika, II, p. 60 en 316.
Reis van Dr. W. Reiss en A. Stübel, III, p. 200.
Wiener's ontdekkingsreizen in Z.-Amerika, VII, p. 17.
Een reis in Zuid-Amerika (Payer), VI, p. 134.
Een nieuwe stad in Zuid-Amerika, VII, p. 20.
Het zuidelijk deel van Zuid-Amerika, III, p. 295.
Veranderingen in de bodemgesteldheid van het zuidelijk deel van Zuid-Amerika, III, p. 295.

2. ALJASKA.

Geographische literatuur over Aljaska, I, p. 108.
Pinart's voorgenomen reis naar het N.W. van N.-Amerika, I, p. 214.
Aljaska, II, p. 314; V, p. 107.
Wetenschappelijke onderzoekingen in Aljaska (Nelson) p. 48.
Reis in Aljaska (Krause), VI, p. 110.
De Eliasberg, I, p. 260.

3. BRITSCH NOORD-AMERIKA.

Geographische literatuur over Britsch N.-Amerika, I, p. 107.
Ontwikkeling van het westen van Canada, I, p. 396.

Delfstoffen in Canada, I, p. 320.
De exploitatie der Hudsonsbaailanden, V, p. 166.
Visscherij ter kust van New-Foundland, I, p, 396.
Scheepvaart op de Canadische meren, II, p. 152.
Scheepvaart op de Saskatsjawan, III, p. 70.
De Canadasche Pacific-spoorweg, VII, p. 55.
Grens tusschen de Vereen. Staten en Britsch N.-Amerika, II, 206.
Uitspraak door den keizer van Duitschland over de grenzen van Britsch N.-Amerika en de Vereenigde Staten, I, p. 107.
Het eiland New-Foundland, VII, p. 78.

4. VEREENIGDE STATEN.

Geographische literatuur over de Vereen. Staten, I, p. 107.
Onderzoekingstochten in de Vereenigde Staten, I, p. 259.
Opmetingen in de V. S. II, p. 384.
U. S. geographical and geological Survey of the Rocky Mountain region, III, p. 356.
De opnemingen in Nieuw-Mexico, III, p. 292.
Uitroeiing van bosschen in de Vereen. Staten, I, p. 396.
Het groote zoutmeer, I, p. 396.
Thee in Texas, II, p. 207.
Wijnbouw in de V. S., II, p. 386.
Kolossale gasbronnen in Pennsylvania, II, p. 385.
De monding van de Mississippi, III, p. 197.
Een versteend bosch in Nevada, III, p. 71.
De groeikracht in Californië's bodem, III, p. 197.
De Two-Ocean Pass, IV, p. 303.
Een reusachtig werk van besproeiing, I, p. 214.
Edele metalen in het westen der Vereenigde Staten, p. 320;

in de V. S. en Britsch Columbia, III, p. 197; IV, p. 303.
Nieuwe petroleumbronnen in de Unie ontdekt, III, p. 197; productie, V, p. 12.
Chineezen in N.-Amerika, II, p. 314; III, p. 292.
Beschaafde Indianen-stammen van New-Mexico. VI, p. 16.
Ontwikkelingstoestand der bevolking in de V. S., VII, p. 56.
Toeneming der bevolking in de V. S., II, p. 206; V, p. 12 en 103; VI, p. 15.
Stedenbevolking in de V. S., II, 384; V, p. 78.
Vermindering van 't aantal landverhuizers naar de V. S., I, p. 261.
Aangekomen landverhuizers te New-York, III, p. 356; IV, p. 302.
Landverhuizing uit N.-Amerika, III, p. 197.
Landverhuizing uit N.-Amerika naar de V. S., IV, p. 302.
Sterfte-statistiek der negers in Amerika, III, p. 293.
Toeneming van het Negerras in de V. S., VI, p. 48.
De volkstelling in de V. S. voor 1880, V, p. 50.
Statistieke gegevens, IV, p. 139.
Buitenlandsche handel der Vereenigde Staten, I, p. 261.
De bevolking en de handel van Chicago, I, p. 320.
Handelsmarine der V. S., II, p. 206.
Philadelphia, II, p. 207.
Het stadje Milano, II, p. 59.
Nieuwe tunnels in de Vereen. Staten, I, p. 260.

5. MEXICO.

Geographische literatuur over Mexico, I, p. 108.
Opnemingen in de golf van Mexico, VI, p. 23.
De Llano Estacado, V, p. 166.
Mijnen in Mexico, IV, p. 303.
Een reliefplan der Stad Mexico, II, p. 60.

6. CENTRAAL-AMERIKA.

Geographische literatuur over Centraal-Amerika, I, p. 108.
Verbinding van den Atlant. en den grooten Oceaan, I, p. 262; Ontwerp van een kanaal tusschen deze, I, p. 397.
Columbia en het interoceanische kanaal, III, p. 314.
De doorgraving der landengte van Panama, V, p, 133.
Een reis door Guatamala, VII, p. 57.
Onderzoek der Indiaansche oudheden in Centraal-Amerika, VII, p. 80.
De Huakas op de landengte van Darièn, VII, p. 82.
De staten van Centraal-Amerika weder tot een bond vereenigd, I, p. 397.

7. COLUMBIA.

Geographische literatuur over Columbia, I, p. 109.
De republiek Columbia, V, p. 14.
Het onderzoek van Columbia, VII, p. 83.
Nieuwe handelsweg tusschen Columbia en Brazilië, I, p. 397.

8. ECUADOR.

Geographische literatuur over Ecuador, I, p. 110.
Uitbarsting van de Cotopaxi, III, p. 71.
Vierde beklimming van de Cotopaxi, III, p. 294.
Whymper's beklimming van den Chimborazzo, IV, p. 307.
„ „ „ „ Antisana, V, p. 14 en 106.
Galapagos- of Schildpad-eilanden, I, p. 321. Bezoek van Dr. Wolff, IV, p. 308.

9. PERU.

Geographische literatuur, I, p. 110.

Een tocht door de Andes, I, p. 320.
De reis van C. Wiener in Peru en Bolivia, III, p. 200.
Het onderzoek der rivieren Perene en Tambo in Peru, (1876) door A. Wertheman, III, p. 294.
Beklimming van den Illimani, III, p. 71.
Nieuw ontdekte guano-beddingen in Peru, I, p. 261.
Voormalige meren in de Andes, II, p. 209.
De aardbeving te Iquique en de daardoor ontstane vloed in den grooten oceaan, IV, p. 220.
Het lot der koelies in Peru beter dan elders geregeld, I, p. 215; II, p. 315.
Peru onder 't bestuur van Manuel Pardo, II, p. 220.

10. BOLIVIA.

Geographische literatuur, I, p. 110.

11. CHILI.

Geographische literatuur, I, p. 111.
Geologische veranderingen in Chili door aardbevingen ontstaan, III, p. 117.
Guano-lagen in Chili, III, p. 117.
De zilvermijnen van Caracoles, I, p. 110; II, p. 60.
De bevolking van Chili, II, p. 316.
St. Ambrose- en St. Felix-eilanden, V, p. 79.
Vergrooting van Chili, VI, p. 76.

12. ARGENTINA.

Geographische literatuur over Argentina en Patagonië, I, p. 111.
De reizen van Fr. Moreno in Patagonië, III, p. 118.

Expeditie in Z.-W. Patagonië, IV, p. 306; V, p. 15 en p. 106; VI, p. 50; VII, p. 58.
Landverhuizers naar Argentina, I, p. 320.
Patagoniës toekomst, IV, p. 221.
Reis van luitenant Bove, VI, p. 185.
Bove's onderzoekingen in Vuurland, VII, p. 83.

13. URUGUAY.

Geographische literatuur, I, p. 112.
De rijkdom van de mijnen in Uruguay, VI, p. 40.
De fabriek van Liebig's vleesch-extract te Fray-Bentos, II, p. 387.
Falklands-eilanden, II, p. 316.

14. PARAGUAY.

Geographische literatuur, I, p. 112.
Teruggang der bevolking, II, p. 316.

15. BRAZILIË.

Geographische literatuur, I, p. 112.
Reis van Crévaux in Z.-Amerika, III, p. 295. Nieuwe reis, IV, p. 220. Laatste reis, V, p. 204; VI, p. 28 en 133.
Jongste opname van de Amazonen-rivier door de Unie, III, p. 257.
Gemeenschap tusschen den Atlant. en den grooten Oceaan door het dal der Amazonen-rivier, IV, p. 142.
Reis van twee Nederlanders naar Brazilië en Guyana, V, p. 12.
Ch. Wieners tocht op den Napo, V, p. 50.
Het onderzoek van de Beni, V, p. 133.
De Napo als handelsweg tusschen Quito en de Amazonen-rivier, V, p. 105.

De schelpbergen aan de Zuid-Braziliaansche kust, II, p. 132.
Het Tibagy-dal, II, p. 207.
Het ontstaan van een vulkaan in het Hopango-meer, V, p. 50.
Het klimaat en de sterfte te Recife of Pernambuco, III, p. 357.
Rijkdom van Brazilië, II, p. 387.
Directe stoombootdienst van Liverpool op den Amazonenstroom, I, p. 215.
Duitsche koloniën in Brazilië, II, p. 60.
Een nieuwe negerstaat, II, p. 208.
Een zendingspost in het Amazonengebied, II, p. 316.

16. GUYANA.

Geographische literatuur over Guyana, I, p. 109.
Crévaux in de binnenlanden van Guyana, IV, p. 68.

17. VENEZUELA.

Geographische literatuur over Venezuela, I, p. 109.
Reis in de Sierra Nevada de Santa Maria, IV, p. 68.
Gewijzigde toestand der Llano's van Venezuela, IV, p. 141.
Bevolking van Venezuela, VII, p. 58.

18. W.-I. EILANDEN (buiten de Nederl. bezittingen.)

Ontdekkingsreizen in de Kl. Antillen, IV, p, 220.
Bodem der Caraïbische zee, V, p. 145.
Cuba, II, p. 60.
Afstand van St. Barthélemy aan Frankrijk, III, p. 198.

Literatuur.

Ernst von Hesse-Wartegg, Nord-Amerika, seine Städte

und Naturwunder, sein Land und seine Leute, V, p. 28.
Friedrich Ratzel, Die vereinigten Staaten von Nord Amerika, id. p. 28.
New Copper-plate map of United States van William, III, p. 313,
Mission scientifique au Mexique et dans l'Amérique centrale, III, p. 372.
La république de Chili, par Aug. Meulemans, II, p. 212.
La Nueva linea de Fronteras etc. door Dr. A. Alsina, Buenos Ayres, 1877, IV, p. 76.
Planos de la nueva linea de la Fronteras sobre la Pampa, Buenos Ayres 1877, IV, p. 76.
Archivos do museu nacional de Rio de Janeiro, III, p. 370.

V. Personen en Nekrologiën.

Mevrouw Liais, (Verslag 6° Algemeene Verg.), I, p. 163.
Dr. J. N. Crévaux, VI, p. 133.

BIJLAGE G.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER NIEUW-HOLLAND EN POLYNESIË.

Artikelen en Voordrachten.

Voordracht van Dr. Debrincke over Nieuw-Holland en zijne reis van Adelaïde naar Port Darwin (Verh. der 31e Alg. Verg.), V, p. 1.

De ontdekking van Australië, door Dr. I. Dornseiffen, II, p. 49.
Het land en volk der Samoa-eilanden, door P. J. B. C. Robidé van der Aa. (Versl. 7e Algem. Verg.), I, p. 225.
Voordracht van mr. L. Serrurier over een roeispaan van het eiland Tombora of Nieuw-Ierland (32ste Alg. Verg.), V, p. 78.
Bericht aangaande de publicatie van kapitein Schück over de nautische kundigheden der bewoners van verschillende groepen der Zuidzee-eilanden, (Zie Versl. 39e Algem. Verg.) VII, p. 44.

Mededeelingen.

1. NIEUW-HOLLAND.

Geographische literatuur, I, p. 93.
De expeditie naar het Eyre-meer, I, p. 399.
Ongelukkige afloop eener nieuwe Leichhardt-expeditie, I, p. 262.
Nieuwe sporen der Leichhardt-expeditie, I, p. 398; II, p. 63, 134; IV, p. 308; V, p. 51, 79, 107, 134; VI, p. 19, 51 en 137.
Reis van John Forrest in Australië I, p. 262; in 't N.W. IV, p. 221; V, 79; VI, p. 136.
Ontdekkingsreis van Ernst Giles, I p. 321 en 398; II, p. 132; VI, p. 19.
Ontdekkingsreis van Hudson, II, p. 317.
Jongste ontdekkingsreizen in Australië, III, p. 72.
Expeditie in Australië, III, p. 202; IV, p. 69, 133.
De reis van Mc. Minn aan de Daly-rivier in Noord-Australië, III, p. 72.
Coates verkenning ten Z. W. en N. W. van de Warburton ranges, IV, p. 309.

Expeditie van de Beaglebaai naar de Fitzroy-rivier in N. W. Australië, V, p. 52.
Reis naar de Mac Kinlaybergen, V, p. 52.
Ontdekkingsreis op de Oostkust der golf van Carpentaria (Pennefather), V, p. 80 en 109.
De reis van Mc. Minn in N. Australië, VII, p. 84.
De Zuidelijke oever der Carpentariagolf, I, p. 216.
De mijnen van Victoria, I, p. 399.
Goudproductie in Australië, II, p. 209.
Vermindering der goudproductie in Victoria, II, p. 388.
De Kopermijnen in Zuid-Australië, III, p. 119.
Artesische bronnen in Australië, IV, p. 144.
Klimaat van Australië, III, p. 72.
Aanplanting van suikerriet, koffie en thee in Queensland, II, p. 387.
Een nieuwe narcotische plant in Australië, IV, p. 144.
De Australische Gramineën, IV, p. 74.
De veestapel in Australië, VII, p. 58.
Wolproductie in Australië, II, p. 64; VI, p. 10.
Inval van Kangoeroes in de Engelsche Kolonie, III, p. 202.
Landverhuizing der Chineezen naar Queensland, II, p. 65.
Het uitsterven der inboorlingen in Zuid-Australië, III, p. 297; in Australie, V, p. 167.
Het ras der Tasmaniërs uitgestorven, II, p. 209.
Chineezen in Australië, V, p. 53.
Eenige statistieke gegevens betreffende de Engelsche Koloniën en Nieuw-Holland, I, p. 216; II, p. 63; IV, p. 69.
Toestand der Kolonie Zuid-Australië, I, p. 400.
Toenemende bevolking van Australië, III, p. 202. Bevolking der Kolonien, VI, p. 30.
Bevolking van Nieuw Zuid-Wallis, III, p. 297.

Bevolkingsstatistiek der voornaamste steden in Australie, VI, p. 21.
De groote Westtelegraaf in Australië, III, p. 296.
Exploitatie van landerijen in N. W. Australië, VII, p. 21.
De oppervlakte van Nieuw-Holland en zijne bevolking volgens de telling van 1881, VII, p. 84.
Belangrijke tijding uit Australië, VII, p. 85.
Booby-Island, V, p. 17 en 81.
Verdwijning der Barkei-eilanden, III, p. 73.

2. POLYNESIË EN MICRONESIË.

Geographische literatuur, I, p. 92.
Ontdekkingsreis in Nieuw-Caledonië, I, p. 325.
Ontworpen reis door Micronesië, IV, p. 70.
Botanische reis naar Nieuw Caledonië, I, p. 265.
De Santa-Cruz eilanden, I, p. 325.
Het eiland Pitcairn, II, p. 210.
De bewoners van Pitcairn op Norfolk-eiland, III, p. 299.
De Tonga-eilanden, III, p. 120.
De Samoa-eilanden, III, p. 203.
Het Paasch-eiland, VII, p. 90.
Zuidzee-expeditie van O. Finsch, V, p. 17.
De Tuava-boom op Tahiti, II, p. 64.
Een blanke op de Salomon-eilanden teruggevonden, I, p. 400.
Het beeldenschrift op de eilanden der stille Zuidzee, VI, p. 20.
Het handelshuis Godeffroy te Hamburg, II, p. 375.
Uitbarsting van een onderzeeschen vulkaan bij de Sandwich-eilanden, IV, p. 70.
Telegraafkabel tusschen Brisbane en Honoloeloe, II, p. 209.

3. NIEUW-ZEELAND.

Mededeelingen over Nieuw-Zeeland, II, p. 119.

De kolonie Nieuw-Zeeland, VI, p. 157.
Beklimming van de vuurberg Tangariri, III, p. 203.
Beklimming van bergen op Nieuw-Zeeland, VI, p. 104.
Werking van de windrichtig op den waterstand van Geijserbekkens op Nieuw-Zeeland, III, p. 298.
Bloei en welvaart van Nieuw-Zeeland, II, p. 133.
Bevolking van Nieuw-Zeeland, III, p. 358.
Telegraafverbinding van Nieuw-Zeeland, II, p. 134.

BIJLAGE H.

PUBLICATIES VAN HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER EUROPA.

Artikelen en Voordrachten.

Esch aan de Alzette, door P. H. Witkamp, I, p. 26.
Verslag van een reis door de Ardennen, door P. H. Witkamp (Versl. 3e Algem. Vergad.), I, p. 34.
Voordracht over het kanton Tessin en den St. Gothardspoorweg, door D. D. Veth (Verslag de 12e Alg. Verg.), II, p. 71.
Medeelingen van indrukken op eene reis naar Polen, door Mevr. Storm- van der Chijs (Verslag der 19e Algem. Verg.), III, p. 131.
Reisherinneringen van eene reis door Frankrijk en Spanje, door Dr. H. F. C. ten Kate Jr., IV, p. 38.
Voordracht over de Visscherijen in Zweden, naar aanleiding van de visscherij-tentoonstelling te Berlijn, door Joh. F. Snelleman (Verslag 30e Alg. Verg.), IV, p. 335.

Het aquarium te Napels, door Rost van Tonningen, V, p. 5.
De graadmeting in Denemarken, door F. de Bas, V. p. 157.
Voordracht van den Heer F. G. Kramp over zijn reis naar Nisjni (Nowgorod) en Kasan en verder naar Orenburg en de steppe der Kirgiezen (Verslag 39e Algem. Vergad.), VII, p. 45.

Kaarten.

Kaarten voorstellende:

a. De driehoeken van den eersten rang in Denemarken en hunne verbinding met Zweden en Duitschland, V, No. 5.
b. De driehoeken van den eersten rang op Zeeland, V, No. 6.
c. Verbinding van de grondlijn bij Braack met de driehoeken van den eersten rang, V, No. 7.
d. Verbinding van de grondlijn bij Kopenhagen met de driehoeken van den eersten rang, V, No. 8.

Mededeelingen.

I. EUROPA IN 'T ALGEMEEN.

De Alpen, I, p. 113.
Geologische kaart van Europa, VI, p. 91.
Opbrengsten der oogsten in de voornaamste landen van Europa, I, p. 385.
Het spoorwegnet in Europa, III, p. 350.
Statistiek der koopvaardijvloten der groote mogendheden, I, p. 249.
Tijdduur van de verdubbeling der bevolking van eenige Europeesche landen, III, p. 182.

Het aantal en de verdeeling der grootere plaatsen (boven de 2000 inwoners) in Europa, IV, p. 52.
Sterfte in de groote steden van Europa, VII, p. 44.
Europeesche landverhuizing, VI, p. 154.

2. GROOT-BRITANIË.

Geographische literatuur, I, p. 115.
Een geologische ontdekking, (Oldham), V, p. 1.
Een begraven woud in Engeland, I, p. 249.
De monding der Tyne verbeterd, III, p. 183.
Mijnen in Groot-Britannië, II, p. 51.
Steenkolenverbruik en productie in Engeland, VII, p. 2.
Tunnel onder het Engelsch kanaal, I, p. 249.
Personenverkeer tusschen Frankrijk en Engeland, II, p. 123.
De jaarlijksche toeneming van het Engelsche spoorwegnet, II, p. 273, 123.
De lichttoren van Eddystone, III, p. 273.
Britsche handelsmarine, I, p. 313.
Toenemende bevolking, II, p. 297. Volkstelling, V, p. 91; VI, p. 1.
Stedenbevolking in Schotland, II, p. 199.
Statistiek der Iersche landverhuizing, II, p. 297.
Het Nut der Engelsche koloniën voor het moederland, I, p. 314.
Groot-Britannie en zijn koloniën, VII, p. 67.
Het afnemen en peilingen bij Helgoland, III, p. 74 en 183.
De stad Middlesbrough, VI, p. 4.

3. SCANDINAVIË.

Geographische literatuur, I, p. 115.

Reis in Lapland in 1880 en 81, VII, p. 5.
Bestijging van de Vatna Jokull, I, p. 314.
Brief uit IJsland, II, p. 199. IJsland, III, p. 182; IV, p. 209.
Bezoek aan Dagijur Jelden op IJsland, II, p. 199.
Vulkanen op IJsland, II, p. 373; III, p. 108.
Regen en warmte in Denemarken, V, p. 91.
Visscherij in Noorwegen, II, p. 298.
De Noorweegsche zee, III, p. 206.
Toenemende handel in Zweden, II, p. 122.
Bevolking van Zweden, I, p. 251.
Bevolking van Noorwegen, VII, p. 5.
Bevolking van Denemarken, V, p. 91.
Stromstad, III, p. 183.

4. RUSLAND.

Geographische literatuur, I, p. 113.
Poljakows onderzoekingen in 't gebied der Russische meren, I, p. 250.
Lapland en de Laplanders, I, p. 386.
Sandebergs expeditie in N. Rusland, III, p. 275.
Een zoutmeer in de steppe van Astrakan, I, p. 207.
Het winnen van keukenzout in Rusland, VI, p. 28; VII, p. 4.
Bosschen in Rusland, III, p. 109.
Droogmaken der Pinksische moerassen, III, p. 276.
Ruslands minerale rijkdom, IV, p. 53.
De beteekenis van de Dnjester als handelsweg en middel van vervoer, V, p. 92.
Toestand der temperatuur in het Russische rijk, V, p. 144.
De jaarlijksche loop der temperatuur te St. Petersburg, V, p. 126.
De jaarmarkt te Nidsjni Nowgorod, I, p. 386.

Handel van Rusland, I, p. 251,
Russische spoorwegen, I, p. 251.
Toenemende grootte en bloei, II, p. 200.
Scheepvaartbeweging te Odessa, II, p. 124.
Uittreksel uit het jaarverslag van 1879 van den Nederlandschen consul te Archangel, IV, p. 290.
De panslavistische bewegingen, II, p. 298.
Zwitsersche landverhuizing naar de Krim, II, p. 202.
Begrafenisplechtigheden bij de Klein-Russen, II, p. 201.
Ethnographisch onderzoek omtrent de Finsche bevolking aan den Wolga, II, p. 376.
Landverhuizing der Circassiërs, III, 36.
Bevolking van Rusland, III, p. 275; VI, p. 125; VII, p. 4.
Praehistorische vondsten, V, p. 34.
Anthropologische vondsten, V, p. 2.
Emigratie en immigratie in Rusland, V, p. 165.
Russische secten, VII, p. 43.

5. BELGIË.

Geographische literatuur, I, p. 115.
Bevolkingsstatistiek, II, p. 297; III, p. 272.
De Belgische handel, I, p. 250. Toeneming, II, p. 122.
Een zeer actieve kamer van koophandel te Antwerpen, I, p. 327.

6. FRANKRIJK.

Geographische literatuur, I, p. 115.
Overgebrachte planten, I, p. 208.
Het klimaat van Montpellier, V, p. 69.
Opnemingen in de Middell. Zee, VI, p. 22.

Verandering in de Seine-golf, VII, p. 2.
Handelsbeweging in Frankrijk, II, p. 122.
Parijs als Zeehaven, II, p. 51.
Kanaalverbinding tusschen Noord- en Middell. Zee, III, p. 108.
Vermindering der bevolking, I, p. 250; III, p. 272.
Bevolking van Duitschland vergeleken met die van Frankrijk, VII, p. 39.
Vreemdelingen te Parijs, VII, p. 66.

7. DUITSCHE RIJK.

Geographische literatuur, I, p. 114.
Een vondst uit de Steenperiode, I, p. 250.
De venen van N. W. Duitschland en Nederland, VI, p. 96.
Over gletscherverschijnselen in den Harz en Noord-Duitschland, VI, p. 57 en 155.
Het onstaan der N. Duitsche vlakte, VII, p. 1.
Stormaankondiging op de Duitsche kust, VII, p. 72.
De Donau een zijtak van den Rijn, III, p. 274.
Bevolking van Duitshland, I, p. 249; II, p. 198; IV, p. 129; V, p. 69; VI, p. 27.
Bevolking van Pruisen, II, p. 123; VI, p. 1.
Bevolking van Saksen, III, p. 274.
Toeneming der bevolking van Hamburg, IV, p. 289.
Romeinsche steengroef op den Felsberg in de Bergstrasse, II, p. 198.
Landverhuizing uit Duitschland, IV, p. 289.
Berlijn in 1877, II, p. 375.

8. ZWITSERLAND.

Geographische literatuur, I, p. 114.

Metingen van den Rhônegletscher, V, p. 154.
De duivelstunnel, IV, p. 287.
Peilingen in het Vierwaldstadtermeer, II, p. 51.
Een Romeinsche weg, I, p. 158.
De handel van Zwitserland in melk en kaas, II, p. 123.
Zwitsersche landverhuizing, II, p. 298.

9. OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Geographische literatuur, I, p. 114.
Het Neudsiedler meer weder gevuld, II, p. 200.
Bevolking van Oostenrijk-Hongarije, II, p. 200.
De bevolking van Hongarije, II, p. 375.
Bevolking van Bosnië en Herzegowina, IV, p. 289.
Nationaliteiten en de godsdiensten in Oostenrrijk-Hongarije, IV, p. 289; VI, p. 27.
Stedenbevolking van Oostenrijk-Hongarije, V, p. 92.
De Oostenrijksche militaire grenzen, VI, p. 123.
Bestanddeelen van het Oostenr.-Hong. leger, VII, p. 68.
Buda-Pest, I, p. 68.

10. IBERISCH SCHIEREILAND.

Geographische literatuur over Spanje en Portugal, I, p. 114.
De zuidelijkste gletscher van Europa (in de Sierra Nevada), VI, p. 58.
Verbeterde gemeenschap van Portugal met zijne koloniën in Azië en O. Afrika, I, p. 327.
Nederlandsche handel en scheepvaart op Lissabon, III, p. 273.
Bevolking van Portugal, IV, p. 129.
Negers in Portugal, III, p. 350.

11. ITALIË.

Geographische literatuur, I, p. 114.

Veranderingen der alluviale terreinen in Venetië en Toscane, VII, p. 3.
Moerassen en moeraskoortsen in Italië, VII, p. 40.
Paalwoningen in Italië, II, p. 124.
Het Lago d'Alleghe, II, p. 299.
De Marmergroeven van Carrara, I, p. 314.
Resultaten der jongste volkstelling in Italië, VII, p. 39.
Toeneming de bevolking van Italië, III, p. 183.
Bevolking van Rome, VI, p. 27.
Officieele statistiek, I, p. 113.
De Visschershutten op de kleine eilanden der Adriatische Zee, I, p. 315.
Venetie, II, p. 214.
Het district Barletta, II, p. 200.
Handel van Livorno, III, p. 64.
Een tweede Pompeji, III, p. 109.
Het oude Sipontum, III, p. 184.

12. TURKIJE.

Geographische literatuur, I, p. 114.
Opnemingen in het Balkan-schiereiland, VI, p. 1.
Bijdragen tot de kennis van het Turksche Schiereiland, VI, p. 1; VII, p. 43.
Nieuwe Zeehaven in Roemenië, I, p. 251.
Statistisch Jaarboek van Turkije, I, p. 114.
Het postwezen in Turkije, II, p. 124.
De bevolking van Servië, I, p. 386.
De Miridieten, III, p. 65.

13. GRIEKENLAND.

Griekenland, II, p. 299.
Verheffing van den zeebodem in de golf van Arta, II, p. 32.

De golf van Volo, V, p. 124.
La société métallurqique de Laurium, II, p. 213.
Bevolking van Griekenland, IV, p. 129.
De tegenwoordige Grieken, VII, p. 41.
Nieuwe provinciën van Griekenland, V, p. 123.

IV. Literatuur.

G. Hellmann, Die Organisation des meteorologischen Dienstes in den Hauptstaaten Europa's, V, p. 30.
Nieuwe werken over de bergketenen van Europa, VII, p. 27.
De nieuwe waterweg van Europa naar Azië, V, p. 25.
Ueber die Wasserstrasse Mittel-Europa's und die Wichtigkeit der Regulierung des Donaustromes etc., von Enea Lanfranconi, Presburg 1880, VII, p. 98, door F. W. C.
Nieuwe geologische kaarten van landen in Europa (Turkije en Spanje), VII, p. 27.
Völkerkunde Ost-Europa's, von Lorenz Dieffenbach, IV, p. 55.
Dr. G. Leitpoldt, Ueber die mittlere Höhe Europa's, I, p. 267.
Een Nederlander in Turkije (Rost van Tonningen. Een blik op het Turksche rijk.), II, p. 324.
Russische kartographie op het Balkan-Schiereiland, V, p. 27.
Kaart aanwijzende de verspreiding der malaria in Italië, VII, p. 92.
Le Pays de Waes préhistorique, door J. van Raemdonck, III, p. 370.
Nieuwe geographische werken over het Duitsche rijk, IV, p. 25.
Phänologische kaart van Hongarije, VII, p. 27.
Rettung Ungarns von Ueberschwemmungen von Enea Lanfranconi, Budapest 1882, VII, p. 97.
Zeitschrift der Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins, IV, p. 75.

Een Nederlander over Scandinavië. (Quarles van Ufford, Herinneringen uit Scandinavië), III, p. 208.

BIJLAGE I.

PUBLICATIES VAN HES AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP OVER ALGEMEENE AARDRIJKSKUNDE.

I. Aardrijkskunde in 't algemeen.

Aardrijkskunde beschouwd als vak van onderwijs, inzonderheid van hooger onderwijs, door Dr. D. J. Steyn Parvé, I, p. 41. Vgl. p. 32.

Leerstoelen in Aardrijkskunde, II, p. 328.

Het geographisch onderwijs in Portugal, III, p. 368.

De taal der aardrijkskunde, door Dr. I. Dornseiffen, I, p. 234. Vgl. p. 226.

De cartographie bij de primitieve volken, III, p. 123.

Vermenigvuldiging van kaarten, door W. F. Versteeg, VI, p. 4. Verg. p. 2.

Voordracht van Dr. I. Dornseiffen over eenige belangrijke kaarten en photographiën in de Bibliotheek van het Aardr. Genootschap (37e Alg. Verg.), VI, p. 204.

II. Mathematische geographie.

Het Noorderlicht (Vermeerdering der kennis, enz.), I, p. 55.

De overgang van Venus (Vermeerdering der kennis.), I, p. 55.
De overgang van Venus, door prof. H. G. van de Sande Bakhuyzen. (Verslag Algem. Verg.), I, p. 159.
Waarnemingen betreffende den doorgang van Venus voorbij de zon, VI, p. 95.
Theorie van het poollicht, door H. J. H. Groneman, III, p. 130.
Een nieuwe krater op de maan, III, p. 316.
De pas ontdekte planeet Vulkanus, III, p. 316.
Nieuw ontdekte kometen, VI, p. 95.
Nieuwe hypothesen ter verklaring der zonnevlekken, VI, p. 59.
Waarneming van het zonnespectrum op groote hoogte, VII, p. 91.
Een mechanieke aardglobe, III, p. 124.
Graadmetingen (Vermeerdering der kennis, enz.), I, p. 113.
Geodesische verbinding van Spanje met Afrika, IV, p. 156.
Dagelijksche lengte- en breedtebepalingen op de reis van Liverpool naar New-York en terug, door Dr. H. Hartogh Heys van Zouteveen, I, p. 247.
Iets over het winnen en verliezen van een dag bij het omzeilen der aarde, door L. Mulder, III, p. 340.
Kaartje van de lijn der datumveranderingen, III, (In den text p. 342.)
Een internationale eerste meridiaan, V, p. 30.
Mededeelingen omtrent de in 1875 en 76 door Dr. L. Cohen Stuart ingevoerde nauwkeurigheids-waterpassing, door H. G. van de Sande Bakhuijzen, III, p. 98.
Iets over de methode der niveau-lijnen, door prof. D. Bierens de Haan, V, p. 17.

III. Physische geographie.

Het stijgen en dalen van de kusten der Middellandsche zee, III, p. 303.
Het dalen der kusten van Frankrijk, VII, p. 37.
Een nieuw bewijs voor de niet erodeerende kracht van gletschers, VI, p. 57.
IJsholen, VII, p. 64.
Nieuwe waarnemingen aangaande gletschers en hun vroegere grenzen, VII, p. 37.
Prof. Albert Heim, Over bergstortingen, VI, p. 56.
Dwarsdalen, III, p. 368.
Dr. Krümmel, Over de vorming van rivierdalen, VI, 56.
Bijdrage tot de kennis der deltavorming, VI, 114.
Relicten-meren, VI, p. 58.
Bepalingen van aardbevingen, (Vermeerdering der kennis), I, p. 55.
Meteorologische observatieposten, VI, p. 33.
Twee belangrijke resultaten door meteorologische waarnemingen verkregen, V, p. 29.
Ueber barometrische Minima und die damit in Zusammenhange stehenden Witterungsverhältnisse, VII, p. 38.
Merkwaardige meterologische waarnemingen en publicaties, VII, p. 96.
De geographische verbreiding der grootste temperatuur-wisselingen in den loop des jaars, door Dr. F. W. C. Krecke, (Verslag der 6e Alg. Verg.), I, p. 161.
De warmste en koudste plaatsen op aarde, V, p. 144.
Over de temperatuur van het Zuidelijk halfrond, VI, p. 113.
De koude polen der aarde, VII, p. 65.
De groótste hoeveelheid regen op één dag gevallen, V, p. 111.

Invloed van het sneeuwkleed op de temperatuur der benedenste luchtlagen, VI, p. 114.
Onweders in 1876, III, p. 124.
De invloed der bosschen op het klimaat, III, p. 368.
Het op nieuw aanplanten van bosschen op de bergen, IV, p. 73.
De bergziekte, V, M. p. 111.
Nadere waarnemingen over de Föhn, VI, p. 94.
Barometer volgens de uitvinding van Telford Macueil, vervaardigd door L. Casella. (Verslag 15e Alg, Verg.), II, p. 392.
De gevolgen der ontwouding in het algemeen, door Rost van Tonningen (Verslag der 15 algem. vergadering), II, p. 221.
Een electro-magnetische plant, II, p. 392.
De visschen van het Aralo-Kaspisch Euxinisch gewest, II, p. 322.
Overblijfselen van dieren in meteorieten ontdekt, VI, p. 154.
Geographie en Zoölogie naar aanleiding van nieuwe geschriften, IV, p. 123.
Steenkolen productie op aarde, I. p. 405.
Wetenschappelijke Noorweegsche expeditie tot onderzoek van een deel van den Atlantischen Oceaan, II, p. 67, 135, 211, 320.
Wetenschappelijke expeditie van „the Alert", III, p. 302.
Resultaten der Challenger expeditie, III, p. 124.
Nieuwe resultaten der Challenger expeditie, id. p. 248.
Scandinavische zeeonderzoekingen, III, p. 74.
Temperatuurmetingen van de „Coligny", VI, p. 83.
Expeditie van de „Travailleur" in de Middellandsche Zee en den Atl. Oceaan, VI, p. 54. De resultaten, VI, p. 148.
Belknap's peilingen in den grooten oceaan, I, p. 248.
Peilingen in den grooten oceaan, id. p. 264.

De Atlantische oceaan, volgens Whyville Thomson, III, p. 306.
Meteorologisch onderzoek van den Indischen Oceaan, V, p. 84.
Stroomingen in de zee van Okhotsk en in de Japansche zee, I, p. 249.
Een periodieke stroom langs de Oostkust van Florida, I, p. 264.
Zeestroomingen, III, p. 367.
De reis van een in zee geworpen flesch, III, p. 367.
De Golfstroom niet de verwarmer van westelijk Europa, III, p. 303.
Strooming van het zuidelijk deel van den grooten Oceaan, IV, p. 313.
Stroomingen in de Arabische, Siciliaansche en Jonische zee, IV, p. 54.
Diepte der zeeën. Expeditie van „the Challenger" (Vermeerdering der kennis, enz.), I, p. 55.
De gemiddelde diepte der zee, IV, p. 31.
Nieuwe berekening van de oppervlakte der zeeën, V, p. 143.
De verandering in de verhouding tusschen den zeespiegel en het land, VII, p. 96.
Een Sargasso-zee in de Roode zee, II, p. 136.
Sargasso-Zee in den Atlantischen Oceaan, V, p. 110.
De naam en het begrip Taifoen, VI p. 59.

IV. Volkenkunde en statistiek.

Over anthropologisch onderzoek op reis, door Dr. H. F. C. ten Kate Jr., VI, p. 254.
Voordracht van prof. P. J. Veth over ethnologische verzamelingen (32ste Algem. Verg.), V, p. 76.
Tweede voordracht over ethnologische verzamelingen, door Prof. P. J. Veth (34ste Algem. Verg.), VI p. 4.

Ethnographische verzamelingen (Maritiem-Museum der K. N. Jachtclub; Ethnographische verzameling der Rotterdamsche Diergaarde; Ethnogr. verzam. van het zendelinghuis te Rotterdam; South Kensington Museum; Britsch Museum), V, M. 61.

Ethnographisch-Anthropologische verzameling van het museum Godeffroy te Hamburg, V, M. 64.

Voordracht over de beteekenis der Internationale Koloniale Tentoonstelling, in 1883 te Amsterdam te houden, voor de geographische wetenschap, door prof. P. J. Veth (37ste Alg. Verg.), VI p. 205.

Programma der koloniale afdeeling van de internationale tentoonstelling te Amsterdam VI, p. 234. Wenken voor inzenders ter K. T. p. 241. Opgave van hetgeen door openbare en bijzondere verzamelingen zoo hier te lande als in onze Kolonien en door autoriteiten en particulieren kan worden bijgedragen tot opluistering der tentoonstelling, p. 243.

Het ethnologisch museum der Rotterdamsche diergaarde, VII p. 90.

Voordracht van Mr. L. Serrurier over het schip uit ethnologisch oogpunt (Versl. der 25e Alg. Verg.), IV, p. 77.

Verzamelingen van d'Albertis teruggevonden, II, p. 209.

Toeneming van het Angelsaksische ras, V, p. 112.

Het aantal Joden in de verschillende deelen der aarde, VI, p. 61.

Staartmenschen, II, p. 391.

Hoe lang duurt een menschengeslacht, II, p. 315.

Sterftestatistiek van eenige groote steden, V, p. 33.

Algemeene bevolkingsstatistiek (Verm. der kennis enz.), I, p. 56.

Internationale statistiek der scheepvaart, V, p. 176.

Toeneming der spoorwegen op de aarde, III, p. 368.
Onderzeesche telegraafkabels, I, p. 327.
Bevolking van Parijs en andere groote steden, VI, p. 25.
Van Hull naar Shangai, IV, p. 157.

V. Genootschappen en Congressen.

Het Aardrijkskundig genootschap te Kaïro, I, p. 405.
Het geographisch genootschap in Egypte, I, p. 326.
Il cercolo geografico Italiano (Vermeerdering der kennis enz.), I, p. 114.
Vereeniging voor de uitgave van onuitgegeven Italiaansche reisbeschrijvingen, I, p. 267.
Société de géographie commerciale te Bordeaux, I, p. 222.
Twee nieuwe aardrijkskundige genootschappen (Madrid, Lissabon), II, p. 70; 4 nieuwe (Lima, Brussel, Antwerpen, Marseille), II, p. 327. Bremer Geogr. Gesellschaft, III, p. 328. Het Aardr. genootschap te Kaïro, II, p. 214.
De Norske Turistforening, (Vermeerdering der kennis enz.) I, p. 115.
De société des voyages autour du monde, II, p. 326.
De compagnie française de navigation des messageries maritimes, II, p. 332.
De Italiaansche Alpenklub, II, p. 213.
De Alpenclubs, III, p. 390.
De Nederl. Maatschappij van Nijverheid, III, p. 369.
Geogr. genootschap te Quebec, III, p. 207.
Het musée commercial et industriel te Parijs, II, p. 390.
Een Japansch Aardr. genootschap, V, p. 89.
Voordracht van den heer J. Boissevain over het congrès de géographie commerciale te Parijs. (Verslag 23ste algem. verg.), III, p. 319.
Het Duitsche genootschap voor handelsgeographie, VI. p. 93.

Het internationale congres van Orientalisten te St. Petersburg, II, p, 68; te Marseille, II, p. 214; te Luxemburg (10—13 Sept. '77), II, p. 399; het 5°, V, p. 179.
Het zesde internationale congres der Orientalisten, VII, p. 98.
Internationaal congres voor meteorologie te Bern, V, p. 30.
De internationale aardrijkskundige tentoonstelling te Venetië 1) in 1881, door W. F. Versteeg, VI, p. 10. (Vgl. Verslag 35ste Alg. Verg., p. 87.)
Verslag van het derde internationale aardrijkskundig congres te Venetië in 1881, door prof. C. M. Kan, V, p. 35. (Vgl. Verslag der 35ste Alg. Verg., p. 90).
Questionnaire van het 3° geogr. congres, V. M., p. 115.
Voeux émis par le troisième congrès géographique international, VI, M. p. 115.
Belooningen door Nederlanders op de tentoonstelling te Venetië verkregen en uitreiking daarvan (Verslag 38ste Algem. Verg.), VII, p. 43.
De vergadering der British Association te Sheffield, Geogr. sectie, VI, p. 154, 231.
Voordracht van D. D. Veth over het verhandelde in de geographische sectie van de British Association in de vergadering van 1879. (Verslag 27ste Alg. Verg.), IV, p. 161.
Vergadering van de permanente commissie voor de graadmeting te 's-Hage, VI, p. 152.
Oprichting van een geologisch instituut in Rusland, VI, p. 91.
Besluiten van het internationaal meteorolog. congres te Kopenhagen, VI, p. 153.
Herdenking van den geboortedag van C. Ritter, door de Gesellsch. für Erdk. te Berlijn, IV, p. 160.

1) De publicaties over het congres te Parijs zijn aangegeven in het voorafgaande Verslag, pag. 49, noot 2.

De tweede „Deutsche Geographentag" te Halle, door C. M. Kan, VI, p. 185.
Einladung zum III Deutschen Geographentag in Frankfort a/M. etc., VII, M. p. 34.
Het jubilé der Gesellschaft für Erdkunde te Berlijn, door J. Kuyper, III, p. 252. Vgl. ook p. 224.
Het 25-jarig jubilee van het Russ. Geographisch Genootschap te St. Petersburg, IV, p. 314.
Medailles door de Royal G. S. in 1878 toegekend, III, p. 315.
Toekenning van de gouden medalje te Parijs, I, p. 266.
Gouden medailles door de R. G. Society uitgereikt, VI, p. 155.

VI. Literatuur.

De vermeerdering der kennis van den aardbol gedurende het afgeloopen jaar (1873—74), door prof. P. J. Veth, I, p. 48, 93. Vgl. p. 37.
Eenige mededeelingen over de Arabische geografen, door Prof. M. J. de Goeje, I, p. 901.
Het tijdschrift van het Aardr. Gen. te Kaïro, II, p. 140.
„ „ „ „ te Madrid, II, p. 326.
„ „ uitgegeven door A. B. Meijer, II, p. 140.
The Geographical Magazine, III, p. 369.
Kaltbrunner's Manuel du Voyageur en Anleitung zu wissensch. Untersuchungen auf Alpen-Reisen, III, p. 373.
De nieuwe uitgave van Stielers Hand-Atlas, IV, p. 315.
Ed. Hölzel Geogr. Characterbilder, VI, p. 24.
Dr. H. Wagner, Geogr. Jahrbuch. Bd. VIII, V, p. 88.
M. H. A. J. van Meurs, Handleiding bij de beoefening van het geografisch teekenen, V, p. 179.
Max Haushofer, Eisenbahngeographie, V, p. 176.

A. van Otterloo, De middelen van verkeer, V, p. 176.

Dr. Ph. Paulitschke, Leitfaden der geogr. Verkehrslehre, V, p. 176.

Die Aufgabe der „Wirtschaftlichen Geographie", („Handelsgeographie"), VII, p. 96.

Die Bevölkerung der Erde VII, Herausgegeben von E. Behm und H. Wagner, VI, p. 156.

Dr. D. Hellema, Een reis om de wereld, V, p. 31.

Verslag omtrent de Sterrewacht te Leiden, VII, p. 29.

Verslag van de werkzaamheden van het Kon. Ned. Meteor. Instituut van 1 Juni 1880— 1 Juni 1882, VI, M. p. 86.

Franz Toula, Die seculären Hebungen und Senkungen der Küsten, V, p. 29.

Eduard Suess, Ueber die vermeintlichen seculären Schwankungen, V, p. 29.

Nieuwere litteratuur over het stijgen en dalen der kusten (Hahn, Vogt, Credner, Peschel, Reclus, Peschel-Leipoldt, Fischer, Toula, Suess), V, p. 29.

Die Morphologie der Seehäfen, VII, p. 93.

On the classification of lakebasins, VII, p. 94.

H. Mohn, Grundzüge der Meteorologie, Deutsche Original-Ausgabe (2°.) Berlin 1879, IV, p. 227.

H. Mohn, Grundzüge, enz. 3°. Auflage, VII, p. 96.

Resultate meteor. von deutschen und holländischen Schiffen für Eingradfelder des Atl. Oceans, Quadrat. 146, V, p. 61.

Frans von Czerny, Die Veränderlichkeit des Klima's und ihre Ursachen, V, p. 31.

Whyville Thomson, The depth of the seas (Vermeerdering der kennis, enz.), I, p. 56.

E. Reijer, Zinn, eine geologisch-montanistische historische Abhandlung, VI, p. 114.

O. Peschel's Völkerkunde (Vermeerd. der kennis, enz.), I, p. 54.
O. Delitsch, Bevölkerungszunahme und Wohnortwechsel in Peterm's Mittheil. 1880, IV, p. 317.
Prof. Dr. Christlieb, Der jetzige Stand der Heidenmission, VI, p. 316.
J. C. Neurdenburg, Proeve eener handleiding bij het bespreken der Zendings-wetenschap, IV, p. 316.
Nieuwe literatuur over geographische verbreiding van planten en dieren (Vermeerdering der kennis enz.), I, p. 56.
Bibliotheek van werken over de kusten van den grooten Oceaan, I, p. 267.
Het portulan (kust- of havenboek) van Karel V en Philips II, II, p. 212.
Schriften van den heer Aristide Marre, (Verslag 23ste Alg. Verg.), III, p. 321.

VII. Personen en Nekrologiën.

Dr. A. A. van Heusden, I, p. 67.
Dr. Adolf Bastian, I, p. 219.
Björn Gudlaugson, II, p. 212.
Admiraal Sir E. Belcher, II, p. 390.
Dr. James, II, p. 316.
Mark Prager Lindo, (Verslag 17°. Alg. Verg.), II, p. 334.
Henry Hudson in Holland 1608—1609, door P. A. Leupe, II, p. 171.
Eigenhandige brief van Lucas Jansz. Waegenaer, medegedeeld door J. G. Frederiks, II, p. 190.
De Russische reiziger Mikloecho Maklai, II, p. 305.
Italiaansche reizigers, III, p. 123.
August Petermann, III, p. 307.
Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, III, p. 375.

Standbeeld voor Cook opgericht, III, p. 123.
Het Logboek van Cook gedurende zijn reis in 1772, III, p. 315.
P. J. H. Baudet, door C. M. Kan, IV, p. 30.
L. R. Koolemans Beynen, VI, p. 159.
„ „ „ als geograaf, door C. M. Kan, IV, p. 202.
J. J. Hoffmann, door P. J. Veth, IV, p. 32.
Mr. J. K. J. de Jonge, IV, p. 320 en 326 en V, p. 102.
Michaël Servet, de voorlooper van C. Ritter en A. von Humboldt, IV, p. 228.
Carl Ritter's Briefwechsel mit Fr. L. Haasemann, door P. A. Tiele, IV, p. 227.
Carl Ritter's beteekenis voor de Aardrijkskunde, IV, p. 229.
Nadere levensbijzonderheden van Varenius, IV, p. 313.
Overlijden van Frederik Muller, V, p. 123.
„ „ Leupe, V, p. 104 en 123.
De Italiaansche reiziger Gessi, V, p. 110.
Johan Eduard Wappäus, door C. M. Kan, IV, p. 232.
Drie belangrijke brieven (van Columbus en Vespucci), VI, p. 25.
Dr. Dybowski, VII, p. 90.

BIJLAGE K.

WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN, WAARMEDE HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP IN BETREKKING STAAT.

Universiteits-Bibliotheek ..... te *Amsterdam.*
Het Kon. Zoölog. genootschap: „Natura Artis Magistra" ..... „ „
Société Royale Belge de Géographie ... „ *Antwerpen.*
Bataviaasch Genootschap v. Kunsten en Wetenschappen ..... „ *Batavia.*
Kon. Natuurkundige Vereeniging ..... „ „
Verein für Erdkunde ..... „ *Berlijn.*
Institut Géographique International ..... „ *Bern.*
Société de Géographie commerciale .... „ *Bordeaux.*
Geographische Gesellschaft ..... „ *Bremen.*
Verein Deutscher Studenten ..... „ *Breslau.*
Société Royale Belge de Géographie .... „ *Brussel.*
Institut National de Géographie ..... „ „
Magyar Földrajzi Társaság ..... „ *Budapest.*
Société Khédiviale de Géographie ..... „ *Caïro.*
Institut Géographique de Norvège ..... „ *Christiania.*
Académie Nationale (Argentijnsche Republiek) ..... „ *Cordova.*
Verein für Erdkunde ..... „ *Darmstadt.*
Verein für Erdkunde ..... „ *Dresden.*
Verein für Geographie und Statistik .... „ *Frankfort a/M.*
Société de Géographie ..... „ *Genève.*
Koninkl. Bibliotheek ..... „ *'s Gravenhage.*
Indisch Genootschap ..... „ „

Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl.-Indië..... te *'s Gravenhage.*
Geographische Gesellschaft..... „ *Greifswald.*
Ned. Maats. tot Bevord. van Nijverheid „ *Haarlem.*
Sächsisch-Thüringischer Verein für Erdkunde..... „ *Halle.*
Geogr. Gesellschaft für Thüringen..... „ *Jena.*
Naturwissenschaftlicher Verein für Schleswig-Holstein..... „ *Kiel.*
Kon. Danske geogr. Selskab..... „ *Kopenhagen.*
Akademische Bibliotheek..... „ *Leiden.*
Maatschappij van Ned. Letterkunde.... „ „
Verein für Erdkunde..... „ *Leipzig.*
Sociedade de Geographia..... „ *Lissabon.*
Commissao Central Permanente de Geographia..... „ „
Sociedade Propagadora de conhecimentos geographico-africanos (Westkust van Afrika)..... „ *Loanda.*
Geogr. Section of the India Office..... „ *Londen.*
Royal Geographical Society..... „ „
Alpine Club..... „ „
Société de Géographie Commerciale.... „ *Lyon.*
Société de Géographie..... „ „
Sociedad Geographica..... „ *Madrid.*
Société de Géographie..... „ *Marseille.*
Société de Géographie..... „ *Metz.*
Sociédad mexicana de geografia..... „ *Mexico.*
Het Zeeuwsch Genootschap..... „ *Middelburg.*
Société Lanquedocienne de Géographie.. „ *Montpellier.*
Sociedad de Geographia..... „ *Moçambique.*
Geographische Gesellschaft..... „ *München.*

Société de Géographie de l'Est..... te *Nancy.*
Société de Géographie..... „ *Parijs.*
Société de Géographie commerciale.... „ „
Société Nationale de Topographie Pratique „ „
Société de Géographie Impér. Russe.... „ *St. Petersburg.*
Società Geografica Italiana..... „ *Rome.*
Het Nederl. Zendeling-Genootschap .... „ *Rotterdam.*
Société de Géographie..... „ *Rijssel.*
Deutscher u. Oesterreichischer Alpenverein..... „ *Salzburg.*
Société - Suédoise d'Anthropologie et de Géographie..... „ *Stockholm.*
Société de Geographie..... „ *Toulouse.*
Library of the U. S. Naval Observatory. „ *Washington.*
Smithsonian Institution..... „ „
K.K. Geographische Gesellschaft..... „ *Weenen.*
Orientalisches Museum..... „ „

RETURN TO ➡ CIRCULATION DEPARTMENT
202 Main Library 642-3403

LOAN PERIOD 1	2	3
4	5	6

LIBRARY USE

This book is due before closing time on the last date stamped below

DUE AS STAMPED BELOW

LIBRARY USE

NOV 5 1976

LIBRARY USE NOV 9 1976

[illegible] NOV 9 '76

FORM NO. DD 6A, 12m, 6'76

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY
BERKELEY, CA 94720

YB 26725

764091 G21
N4K3

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY